

**JÉZUS KRISZTUS,
AZ ÉLŐ VÍZ HORDOZÓJA**

Keresztény reflexió a „New Age”-ről

A fordítás alapjául szolgáló kiadás:
Pontifical Council for Culture - Pontifical Council for Interreligious Dialogue: *Jesus Christ the Bearer of the Water of Life. A Christian reflection on the "New Age"*. Vatican City (Libreria Editrice Vaticana) 2003.

Fordította: Várnai Jakab OFM
Lektorálta: Harsányi Ottó OFM

A szentírási idézeteket a Szent Jeromos Bibliatársulat 1999-es, a Neovulgáta alapján készített fordításából vettük.

ELŐSZÓ

Ez a tanulmány a „New Age” összetett jelenségével foglalkozik, amely a mai kultúrára több vonatkozásban is hatással van.

A tanulmány a reflexió **pillanatnyi állásáról** számol be. Gyümölcse az Új Vallási Mozgalmak Munkacsoport közös munkájának, amely a Szentszék különböző dikasztériumainak munkatársaiból tevődik össze: a Kultúra és a Vallásközi Párbeszéd Pápai Tanácsa (ezek a munka felelős szerkesztői), a Népek Evangelizációjának Kongregációja és a Keresztény Egység Pápai Tanácsa.

Ezeket a gondolatokat elsősorban a lelkipásztorkodásban dolgozóknak kínáljuk fel, hogy ezáltal jobban meg tudják magyarázni, miben tér el a New Age mozgalom a keresztény hittől. Arra próbáljuk rávenni az olvasót, hogy vessen számot azzal, ahogyan a New Age vallásosság megcélozza a mai ember spirituális éhségét. Fel kell ismernünk: a New Age vallásosság részben azért gyakorol lenyűgöző vonzást egyes keresztényekre, mert saját keresztény közösségeikben nem figyeltek eléggé azokra a témákra, amelyek pedig valójában megvannak a katolikus hit egészében, mint például az ember lelki életének fontossága és ennek az élet egészébe történő integrálása, az élet értelmének keresése, az ember és a teremtés kapcsolata, a személyes és társadalmi átalakulás utáni vágy és az emberiség racionalista és materialista szemléletének elutasítása.

A jelen kiadvány felhívja a figyelmet arra az igényre, hogy ismerjük meg és értsük meg a New Age-et mint kulturális áramlatot, továbbá hogy a katolikusok értsék a hiteles katolikus tanítást és lelkiséget, és így helyesen tudják megítélni a New Age témáit. Az első két fejezet a New Age-et mint sokszínű kulturális irányzatot mutatja be, és alapvető gondolatainak elemzését nyújtja. A 3. fejezettől kezdve néhány támpontot kívánunk nyújtani a New Age és a keresztény üzenet összehasonlításához. Teszünk néhány lelkipásztori jellegű javaslatot is.

Akik jobban el kívánnak mélyedni a New Age tanulmányozásában, azok hasznos hivatkozásokat találnak a függelékben. Reméljük, hogy a jelen munka csakugyan ösztönzésül fog szolgálni további elemzésekhez az egyes kulturális közegeknek megfelelően. Az is a célunk, hogy erősítsük a megkülönböztetés képességét azokban, akik biztos támpontokat keresnek egy teljesebb élet reményében. Szilárd meggyőződésünk, hogy sok kereső kortársunk egy valódi, Isten iránti szomjúságról tanúskodik. Ahogy II. János Pál pápa mondta az Egyesült államok-beli püspökök egy csoportjának: „A lelkipásztoroknak őszintén szembe kell nézniük a kérdéssel, hogy vajon elegendő figyelmet szenteltek-e annak a szomjúságnak, mely az emberi szívben áhítozik az 'élő víz' után, amit egyedül Krisztus, a mi Megváltónk nyújthat (vö. Jn 4,7-13)?” Hozzá hasonlóan mi is bízunk „az evangéliumi üzenet örök időszerűségében és abban, hogy képes átalakítani és megújítani az azt befogadókat” (AAS 86 [1994] 330).

1. REFLEXIÓNK JELLEGE

Az alábbi reflexiókat eligazításnak szánjuk olyan katolikusok számára, akik közreműködnek az evangélium hirdetésében és tanítják a hitet az egyházban, bármely szinten. A dokumentumnak nem célja, hogy lezárt válaszok teljes készletét nyújtsa arról a rengeteg kérdéstről, amelyet a New Age vet föl, vagy amit a boldogság, értelem és megváltás utáni örök emberi keresés más mai jelei támasztanak. Arra kívánunk ösztönzést adni, hogy értsék meg a New Age-et, és valódi párbeszédet kezdjenek azokkal, akik a New Age gondolkodás hatása alatt vannak. A dokumentum a lelképásztorkodásban dolgozóknak kíván eligazítást nyújtani, hogy megértsék a New Age spiritualitást és válaszolni tudjanak rá, kimutatva ennek a spiritualitásnak a katolikus hittal ütköző pontjait és megcáfolva a New Age gondolkodóknak a katolikus hittal szemben álló tételeit. A keresztények részéről mindenekelőtt arra van szükség, hogy szilárd alapot vessenek hitükben. Erre a szilárd alapra egy olyan életet építhetnek fel, amely megfelel a Szent Péter első levelében foglalt követelménynek: „Mindenkor legyetek készen arra, hogy válaszolni tudjatok mindenkinek, aki a bennetek lévő reménység okát kérdezi tőletek. De ezt szelídséggel és félelemmel, jó lelkiismerettel tegyétek.” (1Pét 3,15-16).

1.1 Miért éppen most?

A harmadik évezred nem egyszerűen Krisztus születése után kétezer évvel jön el, hanem egy olyan korban, amikor az asztrológusok felfogása szerint végéhez közeledik a Halak Kora – amit keresztény korként tartanak számon. Reflexiónk témája a New Age, az Új Kor, amely az asztrológiában a Vízöntő Korának nevezett, most beköszöntő időszakról kapja nevét. A New Age egyike a jelen történelmi pillanat értelmét kereső sokféle magyarázatnak, amely a kortárs (főleg nyugati) kultúrát elárasztja, és nehéz eligazodni abban, hogy mi egyeztethető össze a keresztény üzenettel és mi nem. Ezért a jelen kor a megfelelő pillanatnak tűnik ahhoz, hogy keresztény értékelést adjunk a New Age gondolkodásról és a New Age mozgalom egészéről.

Elhangzott, nagyon helyesen, hogy ma sokan ingadoznak a bizonyosság és a bizonytalanság között, különösen az identitásukat érintő kérdésekben¹. Némelyek szerint a keresztény vallás patriarkális és tekintélyelvű, a politikai intézmények képtelenek javítani a világ helyzetén, a hivatalos (allopatikus) orvoslás pedig egyszerűen csődöt mond a hatékony gyógyításban. Egykor központi jelentőségű elemeket a társadalomban ma bizalmatlanság vesz körül vagy elvitatják tőlük a hiteles tekintélyt, ami olyan légkört hozott létre, amelyben az emberek befelé fordulnak, önmagukba, és ott keresik az élet értelmét és az erőt hozzá. Keresik az alternatív intézményeket is, melyektől azt remélik, hogy megfelelnek legmélyebb szükségleteiknek. A hetvenes évek alternatív közösségeinek struktúra nélküli és kaotikus élete helyett a fegyelem és a struktúra igénye fogalmazódik meg, ami nyilvánvalóan kulcsfontosságú a rendkívül népszerű „misztikus” mozgalmakban. A New Age elsősorban azért vonzó, mert kínálatának nagy része olyan éhségre válaszol, amit a fennálló intézmények nem elégítenek ki.

A New Age – bár nagyrészt reakció a kortárs kultúrára – sok tekintetben éppen ennek a kultúrának a gyermeke. A reneszánsz és a reformáció kialakította az újkori nyugati egyéniség alakját, akit nem nyomnak agyon külső terhek, mint a csupán külsődleges tekintély és hagyomány; az emberek egyre kevésbé érzik annak igényét, hogy valamilyen intézményhez „tartozzanak” (korunk egyik legnagyobb csapása mégis a magányosság), és a „hivatalos” ítéleteket vonakodnak fölébe helyezni a sajátjuknak. A humanitásnak ezzel a kultuszával a vallás oly módon válik belső valósággá, ami előkészíti az utat annak, hogy az „én”-t szentként ünnepeljék. A New Age ezért vall sokban hasonló értékeket, mint a vállalkozási kultúra és a „jólét evangéliuma” (erről még lásd lentebb: 2.4), valamint a fogyasztói kultúra, amelynek hatását egyértelműen mutatja azoknak a gyorsan növekvő száma, akik szerint a kereszténységet és a New Age-et össze lehet egyeztetni, mindegyikből azt választva, ami

¹ Heelas, Paul: *The New Age Movement. The Celebration of the Self and the Sacralization of Modernity*. Oxford (Blackwell) 1996, 137.

kinek-kinek leginkább tetszik². Érdemes felidézni, hogy a kereszténységen belüli eltérések is túlléptek a hagyományos teizmus határán, amikor az én felé való egyoldalú odafordulás irányába léptek, és ez kedvez a két út összekeverésének. Fontos megjegyeznünk, hogy bizonyos New Age gyakorlatokban Isten pusztán az egyén fejlődésének támogatójává törpül.

A New Age vonzást gyakorol azokra, akiket áthatnak az újkori kultúra értékei. Dicsfény övezi a szabadságot, a hitelességet, az önállóságot és hasonlókat. Tetszik azoknak, akik számára problémát jelent a patriarkátus. „Nem kíván több hitet, mint amikor valaki moziba megy”³, mégis azt állítja, hogy kielégíti az emberek spirituális igényét. Van viszont itt egy lényeges kérdés: valójában mit neveznek spiritualitásnak a New Age összefüggésében? A válasz megvilágít néhány különbséget a keresztény hagyomány és a New Age sok jelensége között. A New Age egyes változatai uralmuk alá hajtják a természet erőit és kommunikálni próbálnak egy másik világgal, hogy személyek sorsáról valamit megtudjanak, hogy segítsenek másokat ráhangolódni a helyes frekvenciára, és így magukból és körülményeikből a legtöbbet hozzák ki. Igen gyakran mindez egészen fatalista módon történik. A kereszténység viszont arra szólítja fel az embert, hogy kifelé nézzen, a dolgokon túlra, Isten „új ádventjét” keresve, aki minket a szeretet dialógusában leélt életre hív⁴.

1.2 A kommunikáció

Az utóbbi évek kommunikációs technikai forradalma egészen új helyzetet teremtett. A New Age többek között azért került sokféle korú és háttérű ember érdeklődésének homlokterébe, mert könnyű és gyors a kommunikáció, és Krisztus sok követője nem könnyen igazodik el ebben a helyzetben. Különösen az internet gyakorol nagy hatást, főleg a fiatalokra, akik ezt az információszerzés nekik való és lenyűgöző módjának tartják. Az internet azonban sok vallási kérdésben a téves tájékoztatás hatékony közegének bizonyul: nem bízhatunk abban, hogy minden, ami a „keresztény” vagy a „katolikus” jelzöt viseli, csakugyan a katolikus egyház tanítása, ugyanakkor pedig a New Age anyagok gombamódra szaporodnak a komolytól a nevetségesig minden szinten. Az emberek teljes joggal igénylik a megbízható információt a kereszténység és a New Age eltéréseiről.

1.3 A kulturális háttér

Ha valaki sok New Age hagyományt megvizsgál, akkor hamarosan világos lesz számára, hogy a New Age-ben igazából kevés az új. A név – úgy tűnik – a rózsakeresztesek és a szabadkőművesek révén terjedt el a francia és amerikai forradalmak idején, de a valóság, amit jelöl, a nyugati ezoterika kortárs változata. Ez pedig a gnosztikus csoportokra megy vissza, melyek az első keresztény időkben jöttek létre, és Európában a reformáció idején kaptak lábra. A tudományos világképekkel párhuzamosan növekedett; racionális igazolást pedig a 18. és 19. században nyert el. Egyre markánsabban tartalmazta a személyes Isten elutasítását és más lények középpontba helyezését, melyek a hagyományos kereszténységben gyakran úgy szerepelnek, mint közvetítők Isten és az emberiség között, de ezek sorát továbbfejlesztette és bővítette. Az újkori nyugati kultúrának van egy erőteljes irányzata, amely teret adott a New Age eszméinek, ez pedig a darwini evolúciós elmélet általános elfogadottsága. A mai New Age elméletek fő vonala a természetben rejlő spirituális hatalmakra vagy erőkre való összpontosítás mellett éppen az evolúciós elmélet. A New Age elsősorban azért örvendhet komoly elfogadottságnak, mert az alapjául szolgáló világkép széles körben elterjedt. A talajt jól előkészítette a relativizmus fejlődése és terjedése, valamint a keresztény hit iránti ellenszenv és közömbösség. Arról is sok vita folyik, hogy a New Age leírható-e – és ha igen, milyen értelemben – posztmodern jelenségként. A New Age gondolkodás és gyakorlat létezése és életerejéről tanúskodik, hogy az emberi szellem kiolthatatlan szomjúsággal keresi a transzcendenciát és az élet vallásos értelmezését, ami nem csupán mai kulturális jelenség, hanem az ókorban is megvolt, akár a keresztény, akár a pogány világban.

² Vö. Heelas, i.m., 164k.

³ Vö. Heelas, i.m., 173.

⁴ Vö. II. János Pál *Dominum et vivificantem* kezdetű enciklikája (1986. május 18.), 53.

1.4 A New Age és a katolikus hit

Még ha el is lehet ismerni, hogy a New Age vallásosság valamiképpen az emberi természet jogos spirituális igényére válaszol, akkor is ki kell mondani, hogy ezt a keresztény kinyilatkoztatással szembenálló módon teszi. Különösen a nyugati kultúrában váltak vonzóvá az „alternatív” utak a spiritualitásban. Egyrészt igen népszerűek lettek az egyén pszichológiai önállóságának új formái a katolikusok körében, még a lelkigyakorlatos házakban, szemináriumokban vagy szerzetesi növendékházakban is. Másrészt, egyre nagyobb a nosztalgia és a kíváncsiság a régi korok bölcsessége és rítusai iránt, és többek között ezért talál érdeklődésre megdöbbentő arányokban az ezoterika és a gnoszticizmus. Sokakat különösen vonz az, amit – helyesen vagy sem – „kelta” spiritualitásnak neveznek⁵, vagy más ókori népek vallásai. A régi és keleti vallásokról szóló könyvek és tanfolyamok jól jövedelmező vállalkozássá lettek, és kereskedelmi célból gyakran kapják meg a New Age jelzót. A kapcsolat ezekkel a vallásokkal nem mindig világos. Gyakran még tagadják is.

A New Age gondolkodás megfelelő keresztény megítélése nem hunyhat szemet afölött, hogy ez a gondolkodás – a 2. és 3. századi gnoszticizmushoz hasonlóan – mintegy magába sűríti az egyház által heterodoxként azonosított álláspontokat. II. János Pál pápa int minket, hogy „külön problémát jelent az úgynevezett *New Age*-ben újra megjelenő antik gnosztikus nézetek kérdése. Nem áltathatjuk magunkat azzal, hogy a vallás megújulását hozzák magukkal. Csupán egy új módszert vezetett be a gnózis a megismerés gyakorlására: a léleknek olyan magatartását jelenti, amely, Isten teljes ismeretének nevében, odáig jut el, hogy elferdíti Isten Igéjét, és olyan szavakkal helyettesíti, amelyek csupán az ember sajátjai. A gnózis soha nem hagyta el a kereszténységet, mindig együtt élt vele, olykor filozófiai irányzat formájában, de inkább vallási vagy hamis vallásos módozatban, határozott, ha ki nem is mondott konfliktusban azzal, ami a kereszténység lényege.”⁶ Erre példa az enneagram, a karakterelemzés kilenc típusának módszere, amely a spirituális fejlődés eszközeként használva ambivalenciát okoz a keresztény hit tanításában és életre váltásában.

1.5 Pozitív kihívás

Nem lehet alábecsülni a New Age vallásosság népszerűségét. Amikor valakiben meggyöngül a keresztény hit tartalmának megértése, akkor esetleg tévesen arra a nézetre helyezkedik, hogy a keresztény vallás nem képes mély lelkeség inspirálására, és másutt kezd el keresni. Némelyek még azt is mondják, hogy a New Age már el is haladt mellettünk, és a „Next Age”-ről, a „következő korról” beszélnek⁷. Egy válságot emlegetnek, amely az Amerikai Egyesült Államokban a kilencvenes évek elején kezdett mutatkozni, de úgy vélik, hogy az angol nyelvterületen kívül ez a „válság” talán később jelentkezik. A könyvesboltok, rádióállomások és a nyugati városok tömérdek önszorgató csoportja viszont másról árulkodik. Úgy tűnik, egyelőre még eleven a New Age, és egyike a mai kultúra tényezőinek.

A New Age sikere kihívást jelent az egyház számára. Az emberek úgy érzik, hogy a keresztény vallás már nem adja meg nekik azt (talán soha nem is adta meg), amire valóban szükségük van. A keresés, amely gyakran vezet el embereket a New Age-hez, egy őszinte vágyakozás a mélyebb lelkeség után, valami után, ami megérinti a szívüket, ami értelmessé teheti zavaros és sokszor elidegenítő világunkat. Van valami pozitív hangvétel abban a kritikában, amellyel a New Age bírálja „a mindennapi élet, a filozófia, sőt az orvoslás és a pszichiátria materializmusát; a redukcionizmust, amely nem hajlandó komolyan venni a vallási és természetfeletti tapasztalatokat; a zabolátlan individualizmus ipari kultúráját, amely önzésre nevel és arra, hogy rá se hederítsünk más emberekre, a jövőre és a környezetünkre”⁸. Ha van probléma a New Age-dzsel kapcsolatban, akkor az abban áll, hogy milyen választ kínál az élet kérdéseire. Ha az egyház nem akarja, hogy azzal vádolják: süket fülekre találnak nála az emberek vágyai, akkor tagjainak két dolgot kell megtenniük: egyre mélyebben

⁵ Vö. Markus, Gilbert OP: „Celtic Schmeltic”, (1) in *Spirituality*, vol. 4, 1998 nov.-dec., 21., 379-383.o. és (2) in *Spirituality*, vol. 5, 1999 jan.-febr., 22., 57-61.o.

⁶ II. János Pál: *Átlépni a remény küszöbén*. J LX kiadó, 1994, 122.o. (Az idézet utolsó sora a dokumentum angol szövegében: „in distinct, if not declared, conflict with all that is essentially Christian”, ami Ordasi Zsuzsa fordításában így áll: „bár soha nem vallotta magát szembenállónak azzal”. Javítottam – a ford.)

⁷ Vö. főleg Introvigne, Massimo: *New Age & Next Age*. Casale Monferrato (Piemme) 2000.

⁸ Introvigne, i.m., 267.o.

gyökerezni a hit alapjaiban, és megérteni a sokszor alig hallgató kiáltást az emberi szívekben, amely másfelé viszi őket, ha az egyház nem tesz eleget neki. Mindebben ott van az a hívás is, hogy egyre közelebb kerüljünk Jézus Krisztushoz, és készek legyünk követni Őt, mert Ő a boldogság igazi útja, Isten igazsága és az élet teljessége minden ember számára, aki kész válaszolni szeretetére.

2. A NEW AGE SPIRITUALITÁS ÁTTEKINTÉSE

A keresztények több nyugati társadalomban, de a világ más részein is egyre inkább érintkezésbe kerülnek a New Age néven ismert jelenség különböző megnyilvánulásaiival. Sokukban megfogalmazódik az igény, hogy megtanulják kezelni azt, ami egyszerre annyira bűvöletes, összetett, nehezen megragadható és olykor zavaró. Az alábbi reflexiók két dologban akarnak segítséget nyújtani a keresztényeknek:

- a fejlődő New Age hagyomány elemeinek azonosítása;
- a keresztény kinyilatkoztatással nem egyező elemek kimutatása.

Ez egy lelkipásztori válasz egy mai kihívásra, és így nem is kíséri meg a New Age jelenségek teljes listájának összeállítását, hiszen az igen vastag kötetre rúgna, és az ilyen információk máshol is hozzáférhetőek. Alapvetően fontos, hogy megpróbáljuk helyesen érteni a New Age-et, méltányosan ítéljük róla, és ne a karikatúráját rajzoljuk meg. Nem volna okos és helyes azt mondani, hogy minden, aminek csak köze van a New Age-hez, jó, vagy minden ugyanígy rossz. Viszont a New Age vallásosság mélyén meghúzódó látásmód miatt egészében nehéz összebékíteni azt a keresztény tanítással és lelkiséggel.

A New Age nem abban az értelemben mozgalom, mint ahogy az „új vallási mozgalmak”, és nem illik rá a „kultusz” és a „szekta” bevett fogalma sem. Mivel több kultúrában is megjelenik, olyan sokszínű jelenségekben, mint a zene, a film, a tanfolyamok, műhelyek, lelkigyakorlatok, terápiák és még sok más tevékenység és rendezvény, ezért sokkal szerteágazóbb és informálisabb, bár bizonyos vallási vagy vallás-szerű csoportok tudatosan átveszik a New Age elemeit, és egyesek szerint a New Age egyfajta gondolatforrásként szolgál különböző vallási és vallás-szerű csoportok számára⁹. A New Age nem egységes, egyöntetű mozgalom, hanem az azt gyakorlók laza hálózata, akik a *think globally but act locally* (globálisan gondolkodni, helyi szinten cselekedni) elve alapján állnak. A hálózat tagjai nem szükségképpen ismerik egymást, és alig – vagy sohasem – találkoznak. A „mozgalom” kifejezésből eredő fogalmi zavar elkerülésére némelyek inkább „miliónek”¹⁰ vagy *audience cult*-nak („közönségi kultusz”¹¹) nevezik. Mások viszont arra mutattak rá, hogy ez egy „nagyon koherens gondolkodási áramlat”¹², egy szándékos kihívás a modern kultúrával szemben. Szinkretikus struktúra, amely sokféle elemet épít be magába, és így lehetővé teszi, hogy a közös érdeklődés nagyon különböző fokban és eltérő mértékű elköteleződéssel kösse össze az embereket. Sok irányzat, gyakorlat és attitűd, amely valamiképpen része a New Age-nek, valójában része egy tágabb és jól azonosítható reakciónak a kultúra fő áramlatával szemben, úgyhogy a „mozgalom” kifejezés mégsem egészen téves. Olyan értelemben alkalmazható a New Age-re, mint más széles társadalmi mozgalmakra, pl. a polgárjogi mozgalom vagy a békemozgalom. Ezekhez hasonlóan meghökkenően vegyes tagságot foglal magában, akik osztják a mozgalom fő célkitűzéseit, de nagyon különböznek a részvétel módjában és az egyes kérdésekről alkotott nézetekben.

A „New Age-vallás” kifejezés még vitatottabb, ezért jobb mellőzni, bár a New Age gyakran az emberek vallási kérdéseire és igényeire felel, és vonzása azokat éri el, akik (újra) fel akarják fedezni életük vallási dimenzióját. A „New Age-vallás” kifejezés kerülése semmiképpen nem jelenti azt, hogy elvitatjuk a hitelességet azoktól, akik értelmet és irányt keresnek életük számára, hanem inkább azt a tényt akarjuk ezzel tiszteletben tartani, hogy magában a New Age mozgalomban sokan gondosan megkülönböztetik egymástól a „vallást” és a „spiritualitást”. Sokan azért fordultak el a szervezett

⁹ Vö. Lacroix, Michel: *L'Ideologia della New Age*. Milano (il Saggiatore) 1998, 86.o. A „szekta” szót itt nem pejoratív értelemben használjuk, hanem egy szociológiai jelenséget jelölünk vele.

¹⁰ Vö. Hanegraaff, Wouter J.: *New Age Religion and Western Culture. Esotericism in the Mirror of Secular Thought*. Leiden-New York-Köln (Brill) 1996, 377.o. és másutt.

¹¹ Vö. Stark, Rodney – Bainbridge, William Sims: *The Future of Religion. Secularisation, Revival and Cult Formation*. Berkeley (University of California Press) 1985.

¹² Vö. Lacroix, i.m., 8.o.

vallástól, mert megítélésük szerint az nem tudott válaszolni igényeikre, és éppen ezért keresik máshol a „spiritualitást”. Mi több, a New Age mélyén az a meggyőződés munkál, hogy az egyes vallások kora lejárt, ezért ha ezt magát vallásnak nevezzük, akkor saját önfelfogását sértjük. Az viszont egészen pontos eljárás, ha a New Age-et az egyre népszerűbb ezoterikus vallásosságán belül helyezük el¹³.

Tanulmányunk egy alapproblémát vet fel. Megérteni és értékelni akarunk valamit, ami alapvetően az emberi tapasztalat gazdagságának felmagasztalása. Óhatatlanul is magunkra vonjuk a kritikát, hogy ez nem megfelelő módszer egy olyan kulturális mozgalom esetében, amelynek éppen az a lényege, hogy kitörjön abból, amit a racionális diskurzus beszűkítő határainak tartanak. Célunk azonban a felhívás, hogy a keresztények vegyék komolyan a New Age-et, és ezért azt kérjük az olvasótól, hogy bocsátkozzék kritikus párbeszédbe azokkal, akik ugyanazt a világot egészen másfelől közelítik meg.

A harmadik évezredben az egyház lelkipásztori hatékonysága nagyban függ attól, hogy megfelelő felkészítést kapnak-e azok, akik az evangélium üzenetét közvetítik? Az alábbiak azok nehézségeire válaszolnak, akiknek a New Age igen összetett és nem könnyen megragadható jelenségével dolguk volt. Megkíséreljük megérteni, mi is a New Age, és rögzíteni a kérdéseket, melyekre állítólagos válaszokat és megoldásokat kínál. Van néhány kiváló könyv és más forrás, amely az egész jelenséget áttekinti vagy különösen részletesen magyaráz meg bizonyos területeket, és ezekre utalunk is majd a függelékben. Ezek azonban nem mindig végzik el a szükséges megkülönböztetést a keresztény hit fényében. Munkánk célja, hogy a katolikusok kulcsot kapjanak a New Age gondolkodás mögött rejlő alapelvekhez úgy, hogy keresztény szempontból értékelhessék, ha a New Age elemeivel találkozhatnak. Érdemes azt is megemlíteni, hogy sokan nem szeretik a „New Age” kifejezést, mert szerintük az „alternatív spiritualitás” helyesebb és kevésbé szűkítő értelmű. Az is igaz, hogy a jelen dokumentumban említett jelenségek közül több nem visel semmilyen címkét, de a tömörség kedvéért feltételezzük, hogy az olvasók felismerik a jelenséget vagy jelenségsort, amelyről igazolható, hogy legalábbis kapcsolódik a New Age-ként emlegetett általános kulturális mozgalomhoz.

2.1 Mi az új a New Age-ben?

Sok ember számára a „New Age” kifejezés világosan utal egy nagy horderejű történelmi fordulóra. Az asztrológusok szerint a Halak Korában élünk, amelyre a kereszténység nyomta rá a bélyegét. A Halak jelenlegi korát azonban fel fogja váltani a Vízöntő Kora a harmadik évezred elején¹⁴. A Vízöntő Korának a New Age mozgalomban játszott oly nagy szerepe főként a teozófia, a spiritizmus és az antropozófia, valamint ezek ezoterikus elődei miatt van. Akik a világban küszöbön álló változást hangsúlyozzák, azok gyakran egy *kívánságot* fogalmazzak meg, és a változást nem is annyira a világban, mint inkább a mi kultúránkban, a világhoz való viszonyunkban várják. Mindez különösen egyértelmű azok esetében, akik az élet Új Paradigmájának gondolatát vetik fel. Ez a megközelítés vonzó, mert egyes kifejeződéseiben az ember nem passzívan figyel, hanem aktív szerepe is van a kulturális változásban és az új spirituális tudatosság létrehozásában. Más kifejeződésekben inkább a természeti ciklusok elkerülhetetlen haladásának tulajdonítanak nagyobb erőt. A Vízöntő Kora mindenesetre nem egy elmélet, hanem egy vízió. A New Age viszont széles áramlat, amely több olyan gondolatot is magában foglal, amelynek nincs kifejezett kapcsolata a Halak Korából a Vízöntő Korába való átmenettel. Vannak mérsékelt, de igen általános jövőképek is, ahol egy planetáris spiritualitás jelenik meg az egyes vallások mellett, ugyanígy, planetáris politikai intézmények a helyi intézmények kiegészítésére, globális gazdasági egységek, amelyek nagyobb részvételt és demokratizmust kínálnak, nagyobb hangsúly a kommunikáción és az oktatáson, vegyes felfogás az egészséggel kapcsolatban, amely a hivatalos orvoslást az öngyógyító módszerekkel kapcsolja össze, egy androgín¹⁵ jellegű

¹³ A svájci *Faszination Esoterik* című, világiak számára készített teológiai tanfolyam egészen világosan kimondja ezt. Vö. „Kursmappe 1 – New Age und Esoterik”, kísérőszöveg a diákhoz, 9.o.

¹⁴ A kifejezés már használatban volt a *The New Age Magazine* címében, amelyet az Ancient Accepted Scottish Masonic Rite (Ősi Bevetett Skót Szabadkőműves Rítus) adott ki az Amerikai Egyesült Államok déli körzetében már 1900-ban. Vö. York, M.: „The New Age Movement in Great Britain”, in: *Syzygy. Journal of Alternative Religion and Culture*, 1:2-3 (1992), Stanford CA, 156.o., 6. megj. A New Age pontos időzítését és a változás természetét a szerzők eltérően értelmezik, a becslés 1967 és 2376 között mozog.

¹⁵ Ld. 7.2 pontban a fogalommagyarázatot!

önértelmezés, valamint a tudomány, a miszticizmus, a technika és az ökológia integrációjának különböző módjai. Mindez ismét csak azt igazolja, hogy mély vágyakozás él egy nagyobb beteljesülést nyújtó és egészséges létezés iránt az emberiség és a bolygó számára. A New Age-ben összefolyó hagyományok között megtalálhatók az ősi egyiptomi okkult praktikák, a kabbala, a korai keresztény gnoszticizmus, a szufizmus, a druidák tudománya, a kelta kereszténység, a középkori alkímia, a reneszánsz hermetizmus, a zen buddhizmus, a jóga stb.¹⁶

Itt találkozunk a New Age „újdonságával”. A jelenség „ezoterikus és világi elemek szinkretizmusa”¹⁷. Mindezek összefonódnak, és egy olyan széleskörű vélekedést idéznek elő, miszerint megérett az idő az alapvető változásra az egyéneken, a társadalomban és a világban. A változás igényét különféle képpen nevezik meg:

- a Newton-i mechanisztikus fizikától a kvantumfizika felé;
- az ész újkori felmagasztalásától az érzés, az átélés és a tapasztalat értékelése felé (ezt írják le gyakran a „bal agyfélteke” *racionális* gondolkodásától a „jobb agyfélteke” *intuitív* gondolkodására való átváltással);
- a férfiasság és a patriarkátus uralmától a nőiség ünnepléséhez az egyéneken és a társadalomban.

Ilyen összefüggésekben gyakran esik szó „paradigmaváltásról”. Olykor nyilvánvaló előfeltételként hangzik el, hogy ez a váltás nem csupán kívánatos, de elkerülhetetlen is. A modernitás elutasítása, ami az ilyen váltás-igény mélyén meghúzódik, nem új dolog, de úgy írható le, mint „a pogány vallások modern újjáéledése, keverve mind a keleti vallásokból, mind a modern pszichológiából, tudományból, és az 50-es és 60-as évek ellenkultúrájából jövő hatásokkal”¹⁸. A New Age nem kevesebbről tanúskodik, mint egy kulturális forradalomról, egy összetett reakcióról a nyugati kultúra uralkodó eszméivel és értékeivel szemben, eszményektől vezérelt kritikája azonban ironikus módon mégis éppen annak a kultúrának a sajátja, amelyet kritizál.

Mondanunk kell még valamit a *paradigmaváltás* fogalmáról. Ezt Thomas Kuhn amerikai tudománytörténész terjesztette el, aki paradigma alatt „a vélekedéseknek, értékeknek, módszereknek stb. egy adott tudományos közösség minden tagja által elfogadott összességét”¹⁹ értette. Amikor az egyik paradigmáról a másikra történik váltás, akkor a szemlélet átfogó átalakulásáról van szó, nem pedig fokozatos fejlődésről. Ez valódi forradalom, és Kuhn kiemelte, hogy a versengő paradigmák nem mérhetők össze és nem élhetnek egymás mellett. Így az az elgondolás, hogy a vallás és a spiritualitás terén a paradigmaváltás pusztán a hagyományos hitek új kimondása, nem ragadja meg a lényegét. Valójában a világnézet radikális változása folyik, ami az előző világnézetnek nemcsak a tartalmát, hanem alapvető értelmezését is megkérdőjelezi. Ennek talán legékezebb példája a New Age és a kereszténység viszonyában Jézus Krisztus életének és jelentőségének teljes átfogalmazása. Ezt a két látásmódot lehetetlen összebékíteni²⁰.

A tudomány és a technika nyilvánvalóan adós maradt egykori ígéreteivel, ezért az élet értelmét és a szabadságot keresve az emberek a spirituális tartomány felé fordultak. A New Age, ahogy ma ismerjük, valami olyasminak a kereséséből fakad, ami humánusabb és szebb, mint a nyugati társadalom életének elnyomó, elidegenítő tapasztalata. Korai képviselői messzire nyúltak kutatásukban, ezért nagyon eklektikus irányzattá vált. Lehet jele a „valláshoz való visszatérésnek”, de biztosan nem visszatérés a hivatalos keresztény tanításokhoz és hittételekhez. A „mozgalom” az első szimbólumai, amelyek átjárták a nyugati kultúrát, a New York állambeli Woodstockban 1969-ben

¹⁶ 1977 végén Marilyn Ferguson kérdőívet küldött 210 embernek, akik „dolgoznak a társadalmi átalakuláson”, és akiket „Vízöntő összeesküvőknek” is nevez. Érdekes a következő: „Amikor megkérdeztem őket, hogy kiknek az eszméi hatottak rájuk, akár személyes kapcsolat, akár írásaik révén, az alábbiakat adták meg, gyakorlatilag sorrendben: Pierre Teilhard de Chardin, C.G. Jung, Abraham Maslow, Carl Rogers, Aldous Huxley, Roberto Assagioli és J. Krishnamurti.” „Más, gyakran említett személyiségek: Paul Tillich, Hermann Hesse, Alfred North Whitehead, Martin Buber, Ruth Benedict, Margaret Mead, Gregory Bateson, Tarthang Tulku, Alan Watts, Sri Aurobindo, Swami Muktananda, D.T. Suzuki, Thomas Merton, Willis Harman, Kenneth Boulding, Elise Boulding, Erich Fromm, Marshall McLuhan, Buckminster Fuller, Frederic Spiegelberg, Alfred Korzybski, Heinz von Foerster, John Lilly, Werner Erhard, Oscar Ichazo, Maharishi Mahesh Yogi, Joseph Chilton Pearce, Karl Pribram, Gardner Murphy és Albert Einstein”. *The Aquarian Conspiracy. Personal and Social Transformation in Our Time*. Los Angeles (Tarcher) 1980, 50.o. (1. megj.) és 434.o.

¹⁷ Hanegraaff, i.m., 520.o.

¹⁸ Ír Teológiai Bizottság: *A New Age of the Spirit? A Catholic Response to the New Age Phenomenon*. Dublin 1994, 3. fejt.

¹⁹ Kuhn, Thomas S.: *A tudományos forradalmak szerkezete*. Budapest (Osiris), 2000, 179.o.

²⁰ Vö. Pennesi, Alessandro Olivieri: *Il Cristo del New Age. Indagine critica*. Vatican City (Libreria Editrice Vaticana) 1999, sok helyen, de főleg 11-34.o. Ld. még lentebb a 4. részt.

megrendezett híres fesztivál és a *Hair* musical, amely a New Age témáit a jelképpé váló „Aquarius” dalban fogalmazta meg²¹. Ezek azonban csupán a jéghegy csúcsát jelentették, amelynek igazi méretei csak nemrég kezdtek világhosszá válni. A 60-as és 70-es évek idealizmusa néhol még tovább él, de ma már nem kamaszok a szereplők. Elhalványultak a baloldali politikai ideológiához kötődő szálak, és a pszichedélikus²² drogok már nem kapnak akkora szerepet, mint egykor. Oly sok minden történt azóta, hogy ez az egész már nem is tűnik annyira forradalminak; a korábban az ellenkultúrába száműzött „spirituális” és „misztikus” tendenciák ma már a kultúra fő áramának meghonosodott elemei, és az élet különféle területeit érintik, mint az orvoslás, a tudomány, a művészet és a vallás. A nyugati kultúrát mára áthatotta egy átfogóbb politikai és ökológiai tudatosság, és ez az egész kulturális átalakulás óriási hatással volt az emberek életstílusára. Némelyek felvetették, hogy a New Age „mozgalom” nem más, mint éppen ez a hatalmas változás, amelynek eredményét ma egy „lényegesen jobb életmódnak” tekintik²³.

2.2. Állítása szerint mit kínál a New Age?

2.2.1 Varázslat: „There must be an angel”

A New Age „spiritualitásában” az egyik leggyakoribb közös elem a rendkívüli jelenségek, főleg a paranormális létezők iránti élénk érdeklődés. A „médiumpként” elismert emberek azt állítják, hogy személyiségük felett egy másik lény veszi át az uralmat transzállapotban, amikor a „channeling”-nek nevezett New Age jelenség játszódik le, és a médium elveszíti az ellenőrzést teste és képességei fölött. Akik már tanúi voltak ilyen jeleneteknek, azok készek elismerni, hogy a megnyilvánulások valóban spirituális jellegűek, de nem Istentől valók, dacára a „szeretet” és a „fény” sűrű előfordulásának az erről szóló nyelvezetben. Valószínűleg az a helyesebb, ha erre mint a spiritizmus mai formájára utalunk, nem pedig mint szoros értelemben vett spiritualításra. A szellemvilágból való egyéb barátok és tanácsadók az angyalok (ez szinte új iparággá vált a könyvkiadásban és a képek terén). A New Age körében az angyalok emlegetése nem rendszerezett formában történik, sőt, olykor ellenzik is a túl szigorú megkülönböztetéseket, mondván, hogy „sok szinten vannak vezetők, létezők, energiák és lények a univerzum minden tartományában. (...) Azért vannak ennyien, hogy szabadon választhass közülük rokonszenved vagy ellenszenved alapján”²⁴. Ezeket a spirituális lényeket gyakran „nem vallási célból” idézik meg, hanem azért, hogy segítsenek a relaxációban, ami viszont a jobb döntéshozatalhoz és az illető élete és karrierje fölött gyakorolt hatékonyabb ellenőrzéshez vezet. Egy másik New Age tapasztalat az összeolvadás bizonyos szellemekkel, akik egyes, magukat

²¹ Erdemes felidézni a dalszöveget, amely hamar beivódott egy egész nemzedék fejébe Észak-Amerikában és Európában:

„When the Moon is in the Seventh House, and Jupiter aligns with Mars,
then Peace will guide the Planets, and Love will steer the Stars.

This is the dawning of the Age of Aquarius...

Harmony and understanding, sympathy and trust abounding;
no more falsehoods or derision – golden living, dreams of visions,
mystic crystal revelation, and the mind’s true liberation. Aquarius...”

magyarul:

„Mikor a Hold a Hetedik Házba lép, és a Jupiter együtt áll a Marssal,
akkor béke fogja irányítani a bolygókat, és szeretet a csillagokat.

Ez a Vízöntő Kor hajnala...

Harmónia és megértés, szimpátia és bizalom bősége,
megszűnik a hamisság és a gúny – arany élet, látomásos álmok,
misztikus kristály kinyilatkoztatások, és az elme valódi felszabadulása. Vízöntő...”

²² „pszichedélikus”: a tudatot tágító, a tudatosságot felfokozó és a valóságtól elrugaszzkodó jelenségeket előidéző – *ford. megj.*

²³ Heelas, i.m., 1. és köv. old. A Berkeley Christian Coalition 1978. augusztusi folyóirata így fogalmazott: „Alig tíz éve, hogy a hippik drog-alapú spiritualitása és a nyugati jogik miszticizmusa még az ellenkultúra korlátai közé volt szorítva. Ma mindkettőt utat talált kulturális mentalitásunk fő áramába. A tudomány, az egészségügy, a művészetek, nem is szólva a pszichológiáról és a vallásról, ma mind azzal van elfoglalva, hogy alapelveit gyökeresen átrendezze.” Idézi Ferguson, i.m. 370. és köv. old.

²⁴ Vö. Griscorn, Chris: *Ecstasy is a New Frequency: Teachings of the Light Institute*. New York (Simon & Schuster) 1987, 82.o.

„misztikusoknak” nevező személyeken keresztül tanítanak. A természet bizonyos szellemeit úgy írják le, mint hatalmas energiákat, amelyek a természeti világban léteznek, de a „belső síkokon” is, vagyis amelyeket csak rítusok, drogok és más, megváltozott tudatállapot elérésére szolgáló technikák révén érhetünk el. Egyértelmű, hogy a New Age – legalábbis elméleti szinten – gyakran nem ismer el magasabb spirituális tekintélyt, mint a személyes belső tapasztalatot.

2.2.2 Harmónia és megértés: jó rezgések

A Findhorn-kerttől a *Feng Shui*-ig²⁵ terjed azoknak a jelenségeknek a sora, amelyek mutatják, mennyire fontos összhangban lenni a természettel és kozmosszal. A New Age-ben nincs különbség jó és rossz között. Az emberi tettek vagy a megvilágosodásnak, vagy a tudatlanságnak a gyümölcsei. Így nem ítélnünk el senkit, és senkinek sincs szüksége bocsánatra. Ha hiszünk a gonosz létezésében, akkor az csak negativitást és félelmet szül. A negativitásra a szeretet a válasz. De ez nem olyan szeretet, amelyet tettekre kell váltani, hanem inkább tudati beállítottság. A szeretet energia, magas frekvenciájú rezgés; a boldogság, egészség és siker kulcsa pedig az, hogy ráhangolódjunk, hogy megtaláljuk helyünket a lét nagy láncolatában. A New Age tanítók és terápiák azt állítják, hogy megadják a kulcsot az univerzum minden eleme közötti megfeleléshez úgy, hogy ki-ki hangolni tudja életének tónusát és abszolút harmóniára lépjen a másikkal és körülötte mindennel, bár ennek elméleti háttere eltérő lehet²⁶.

2.2.3 Egészség: Arany élet

A hivatalos (allopatikus) orvoslás ma afelé hajlik, hogy részleges elszigetelt megbetegedéseket gyógyítson, és nem képes figyelmet fordítani a személy egészségének tágabb összefüggéseire, ami érthető módon sok elégedetlenséghez vezetett. Az alternatív terápiák népszerűsége jócskán megnőtt, mert azt állítják magukról, hogy az egész személyt nézik, és szándékuk a „gyógyítás”, és nem a „kezelés”. A holisztikus egészségtan, mint ismert, az elme fontos szerepét hangsúlyozza a fizikai gyógyításban. A személy spirituális és testi mivolta közti kapcsolatot az immunrendszerben vagy az indiai csakra-rendszerben helyezik el. A New Age távlatában a betegség és a szenvedés abból ered, hogy valamit a természet ellen teszünk. Ha valaki ráhangolódik a természetre, akkor sokkal egészségesebb életre, sőt anyagi jólétre számíthat; egyes New Age gyógyítók szerint még a halál is elkerülhető lenne. Ha kifejlesztjük emberi képességeinket (*human potential*), akkor ez kapcsolatba hoz minket belső istenségünkkel és énünk azon részeivel, melyek elidegenedtek és elmerültek. Ez elsősorban a megváltozott tudatállapotokban tárul fel (*Altered State of Consciousness, ASC*), amelyeket drogokkal vagy különböző tudattágító technikákkal hoznak létre, főleg a „transzperszonális pszichológia” keretében. A sámánokat gyakran tekintik a megváltozott tudatállapotok szakértőinek, akik képesek közvetíteni a szellemek és istenek transzperszonális birodalma és az emberek világa között.

A holisztikus egészséget elősegítő módszereknek lenyűgöző választéka alakult ki, melyek némelyike ősi – vallási vagy ezoterikus – kulturális hagyományokból ered, mások az Esalenben a 60-as és 70-es években kidolgozott pszichológiai elméletekhez kapcsolódnak. A New Age reklámja a praktikák széles körét kínálja, mint az akupunktúra, a *biofeedback*, a csontkovácsok, a kineziológia, a homeopátia, az írisz-diagnosztika, masszázások és különféle „testmunkák” (pl. orgonómia, Feldenkrais, reflexológia, Rolfing, poláris masszázs, terápiás érintés stb.), meditáció és vizualizáció, táplálkozási terápiák, pszichikus gyógyítás, különféle gyógynövények alkalmazása, kristályok, fémek, zenék és színek gyógy módjai, reinkarnációs terápiák, végül pedig 12-lépéses programok és önépítő

²⁵ Lásd a New Age fogalomtárat a 7.2 pont alatt.

²⁶ Vö. Hanegraaff, i.m., 15. fejezet („The Mirror of Secular Thought”). Nyilvánvaló, hogy a megfelelések rendszerét a hagyományos ezoterikától örökölte a New Age, de ez új jelentést kap azok számára akik (tudatosan vagy öntudatlanul is) Swedenborgot követik. Míg a hagyományos ezoterikus tanításban minden természeti elem magában hordozta az isteni életet, Swedenborg számára a természet az élő spirituális világ holt tükre. Ez a gondolat nagyon is ott van a varázstanított világ posztmodern látásmódja mélyén, és ez mozgatja az „újra-elvarázsolás” kísérleteit is. Blavatsky elutasította a megfeleléseket, Jung pedig hangsúlyozottan relativizálta a kauzalitást a megfelelések ezoterikus világrépé javára.

csoportok²⁷. A gyógyulás forrása, mondják, bennünk van, és úgy érhető el, hogy kapcsolatba kerülünk a belső vagy kozmikus energiával.

Amennyiben az egészség az élet meghosszabbítását foglalja magában, a New Age egy keleti formulát kínál nyugati szavakkal. A reinkarnáció eredetileg a hindu ciklikus gondolkodás része volt, és azon alapult, hogy az *átman* vagy a személyiség isteni magva (később a *dzsiva* fogalmával jelölték), amely testről testre vándorolt a szenvedésnek a *karma* törvénye diktálta körforgásában (*szamszára*), a viselkedést elmúlt életek alapján irányítja. A reményt az nyújtja, hogy jobb állapotban születünk újból, végül pedig megszabadulunk a születési kényszertől. A legtöbb buddhista hagyomány ettől abban tér el, hogy szerintük nem a lélek vándorol testről testre, hanem a tudat egy kontinuum. A jelen élet beágyazódik egy potenciálisan végtelen kozmikus folyamatba, amely még az isteneket is magában foglalja. Nyugaton Lessing kora óta a reinkarnációt sokkal optimistább módon értik, a tanulás és az egyre nagyobb egyéni beteljesedés folyamataként. A spiritizmus, a teozófia, az antropozófia és a New Age egyaránt a kozmikus evolúcióban való részvételnek tekinti a reinkarnációt. Az eszkatológiának ez a kereszténység-utáni megközelítése szerintük megválaszolja az isteni igazságosság megoldatlan kérdését, és feleslegessé teszi a pokol fogalmát. Amikor a lélek elszakad a testtől, akkor az ember visszanezhet egész életére addig a pontig, és amikor a lélek az új testtel egyesül, előre látja a jövőendő életszakaszt. Az emberek hozzájuthatnak előző életeik ismeretéhez álmok és meditációs technikák segítségével²⁸.

2.2.4. Teljesség: „A Magical Mystery Tour”

A New Age mozgalom egyik fő témája a „teljesség” keresése. Bátorítja a „dualizmus” minden formáján történő túllépést, mivel az ilyen megoszlások egy kevésbé megvilágosodott múlt egészségtelen maradványai. A New Age követői olyan megoszlások legyőzésének igényét hirdetik, mint a Teremtő és a teremtés, az ember és teremtés vagy a szellem és a test közötti valóságos különbség, amelyeket hibásan tartanak a dualizmus formáinak. Ezeket a dualista tendenciákat gyakran végső soron a nyugati civilizáció zsidó-keresztény gyökereiből eredeztetik, miközben pontosabb lenne ezeket a gnoszticizmushoz, főként a manicheizmushoz kötni. A tudományos forradalom és az újkori racionalizmus szellemét teszik felelőssé a széttöredezés tendenciájáért, amely szerves egységeket úgy kezel, mint mechanizmusokat, melyek legkisebb összetevőikre redukálhatók, és ezek szerint magyarázhatók, továbbá a szellemnek az anyagra történő redukációjáért, amelyben a spirituális valóság – így a lélek is – csupán a lényegileg anyagi folyamatok kontingens „epifenomenon”-jává lesz. Mindezekhez képest a New Age alternatívájára a „holisztikus” jelzőt alkalmazzák. A holizmus áthatja a New Age mozgalmat, kezdve a holisztikus egészség keresésétől az egyesítő tudat kutatásáig, az ökológiai tudatosságtól a globális „*networking*” (hálózatépítés) gondolatáig.

2.3 A New Age gondolkodás alapelvei

2.3.1 Globális válasz egy válság korában

„Mind a keresztény hagyománynak, mind pedig a tudomány korlátlan fejlődésébe vetett szekuláris hitnek súlyos törést kellett elszenvednie, amely először az 1968-as diáklázadásokban bukkant a felszínre”²⁹. A régebbi nemzedékek bölcsességétől egyszeriben megtagadták a jelentőséget és a tiszteletet, a tudomány mindenhatósága pedig elpárolgott, ezért az egyháznak most „komoly töréssel kell szembenéznie a hit átadásában a fiatalabb nemzedék számára”³⁰. A tudatosságnak és a társadalmi összetartásnak ezekben a régebbi oszlopaiban megrendült a hit, és ezzel együtt járt a

²⁷ Hanegraaff, i.m., 54-55.o.

²⁸ Vö. Hümmel, Reinhard: „Reinkarnation”, in: Gasper, Hans – Müller, Joachim – Valentin, Friederike szerk.: *Lexikon der Sekten, Sondergruppen und Weltanschauungen. Fakten, Hintergründe, Klärungen*. Freiburg-Basel-Wien (Herder) 2000, 886-893.o.

²⁹ Fuss, Michael: „New Age and Europe – A Challenge for Theology”, in: *Mission Studies* Vol. VIII-2, 16, 1991, 192.o.

³⁰ Uo.

kozmosz vallásosság, a rítusok és hiedelmek váratlan visszatérése, melyekről már mindenki azt hitte, hogy a kereszténység a helyükbe lépett; ez a mindenkori ezoterikus bűvópatak azonban igazán soha nem tűnt el. Az ázsiai vallások népszerűségének megugrása – amit a 19. sz. végén a teozófiai mozgalom alapozott meg – ezen a ponton új fejlemény volt a nyugati világ kontextusában, és „egy globális spiritualitás egyre növekvő tudatát jelzi, amely magába foglal minden létező vallási hagyományt”³¹.

Az egység és sokaság örök filozófiai kérdésének mai modern megfelelője az a kísértés, hogy nemcsak az indokolatlan megoszlást, hanem a valóságos különbséget és megkülönböztetést is le kell győzni, ennek pedig a legáltalánosabb kifejezése a holizmus, a New Age alapeleme, és az idők jelei között ez az egyik legfontosabb a 20. sz. utolsó negyedében. Hihetetlen mennyiségű energiát fordítottak arra, hogy legyőzzék a megoszlást a mechanisztikus ideológiára jellemző területeken, de ez oda vezetett, hogy szinte kötelességének érzi mindenki, hogy behódoljon egy globális hálózatnak, amely kvázi-transzcendentális tekintélyre tett szert. Mindezeknek a legvilágosabb következményei a tudat átalakulásának folyamata és az ökológia fejlődése³². A tudat átalakulása által megcélzott új vízió megfogalmazása időbe telt, és végrehajtása beleütközik a régi gondolatformák ellenállásába, amelyeket megbényegeznek, hogy a status quo-t védelmezzik. A mozgalom legnagyobb sikere az ökológia általánosítása volt: a természet mint legfőbb érdeklődési terület, a föld – Földanya vagy *Gaia* – reszakralizálása, a zöld politikusokra jellemző misszionáriusi hevülettel. A Föld végrehajtó szerve az emberiség egésze, és a felelős kormányzáshoz szükséges *harmónia és megértés* egyre inkább úgy jelenik meg a felfogásban, mint egy globális etikai keret alapján működő globális kormányzat. Az istenségével az egész teremtést átható Földanya melegétől várják, hogy áthidalja a szakadékot a teremtés és zsidó-keresztény transzcendens Atya-isten között, és leszámol azzal a távlattal, hogy egy ilyen Lény fog megítélni bennünket.

Ebben a látásmódban, amely zárt univerzumot állít elénk, benne „Istennel” és más spirituális lényekkel rajtunk kívül, rejtett panteizmust ismerünk fel. Ez az az alapvető nézet, amely minden New Age gondolat és gyakorlat mélyén meghúzódik, és előre meghatároz minden más, egyébként pozitív értékelést is, ahol spiritualitásának egyik-másik vonása még akár elfogadható is lehetne számunkra. Mi azonban mint keresztények hiszünk abban, hogy „az ember lényege szerint teremtmény, és az is marad mindörökké, miután az emberi én felvétele az isteni énbé sohasem válik lehetségessé”³³.

2.3.2 A New Age gondolkodás alapvető közege

A New Age gondolkodás alapvető közegét az ezoterikus teozófiai hagyományban találjuk meg, amely aránylag széles körben elfogadott volt Európa intellektuális életében a 18. és a 19. században. Különösen erős volt a szabadkőművességben, a spiritizmusban, az okkultizmusban és a teozófiában, amelyek mind egyfajta ezoterikus kultúra részesei voltak. Ebben a világnézetben a látható és láthatatlan univerzumot megfelelések, analógiák és hatások sora köti össze, ezek működnek a mikrokozmosz és a makrokozmosz, a fémek és a bolygók, a bolygók és az emberi testrészek, a látható kozmosz és a valóság láthatatlan tartományai között. A természet egy élő létező, amelyet átszőnek a rokonszenv és ellenszenv hálói. Egy olyan fény és titkos tűz mozgatja, amelyet az ember szeretne uralni. Az ember kapcsolatba léphet a fölötte vagy alatta meghúzódó világgal a képzelőerő révén (amely a lélek vagy a szellem egy szerve), vagy közvetítők által (angyalok, szellemek, démonok), vagy pedig rítusok segítségével.

Az ember beavatást nyerhet a kozmosz, Isten és az én titkaiba egy spirituális átalakulási út révén. Ennek végső célja a *gnózis*, a tudás legmagasabb rendű formája, az üdvösség megfelelője. Mindezzel együtt jár a legrégebbi és legmagasztosabb hagyomány keresése a filozófiában (ezt helytelenül úgy nevezik, hogy *philosophia perennis*) és a vallásban (ősi teológia); egy titkos (ezoterikus) tanítás, amely megadja a kulcsot minden „exoterikus” hagyományhoz, amely bárki számára hozzáférhető. Az ezoterikus tanítások mester és tanítvány között hagyományozódnak át a beavatás fokozatos programja során.

³¹ I.m., 193.o.

³² I.m., 199.o.

³³ *Orationis Formas* 14.; vö. *Gaudium et Spes* 19; *Fides et Ratio* 22.

A 19. századi ezoterikát némelyek teljesen szekularizálódottnak tartják. Az alkímia, a mágia, az asztrológia és a hagyományos ezoterika egyéb elemeit teljesen átszövik az újkori kultúra vonásai, így az oksági törvények keresése, az evolucionizmus, a pszichológia és a vallástudomány. Ennek az ezoterikának legtisztább formáját Helena Blavatsky eszmeiben találjuk. Ez az orosz médium alapította a *Teozófiai Társaságot* Henry Olcott-tal 1875-ben New Yorkban. A Társaság célja az volt, hogy ötvözze a keleti és nyugati hagyomány elemeit egy evolúciós jellegű spiritizmusban. Hármast tűzött ki maga elé:

1. „Létrehozni az Emberiség Egyetemes Testvériségének magját, ahol nincs megkülönböztetés fajok, hitek, kasztok vagy bőrszín alapján.
2. „Elősegíteni az összehasonlító vallástudomány, a filozófia és a tudomány tanulmányozását.
3. „Kutatni a Természet megmagyarázatlan törvényeit és az emberben rejlő képességeket.

„Ezeknek a célkitűzéseknek a jelentősége (...) bizonyára világos. Az első cél ki nem mondottan elutasítja a hagyományos kereszténység 'irracionális bigottságát' és 'szektasságát', ahogy azt a spiritiszták és teozófusok látják. (...) A célokból nem tűnik ki azonnal, hogy a teozófusok 'tudományon' az okkult tudományokat, a filozófián pedig az *occulta philosophia*-t értették, hogy a természet törvényei náluk okkult vagy pszichikus jellegűek voltak, és hogy az összehasonlító vallástudománytól azt várták, hogy feltárja az 'ősi hagyományt', amelynek végső modellje a hermetista *philosophia perennis*”³⁴.

Blavatsky írásainak gyakori témája a nők emancipációja, amelyben helyet kap a támadás a judaizmus, a kereszténység és az iszlám „hímnemű” Istene ellen. Sürgette a visszatérést a hinduizmus anya-istenségéhez és a női erények gyakorlását. Ez folytatódott Annie Besant vezetése alatt, aki ott volt a feminista mozgalom élcsapatában. Ma a Wicca és a „női spiritualitás” folytatja ezt a harcot a „patriarkális” kereszténység ellen.

Marilyn Ferguson a *The Aquarian Conspiracy* [A Vízöntő-összeesküvés] című könyvében egy egész fejezetet szentel azoknak, akik a Vízöntő Kor előhírnökei voltak, és akik a tudattágítás és az önmeghaladás tapasztalatán alapuló átalakító szemlélet szálait szőtték. Ez utóbbiak között említi William James amerikai pszichológust és Carl Gustav Jung svájci pszichiátert. James a vallást mint tapasztalatot és nem mint dogmát határozta meg, és azt tanította, hogy az emberek olyan módon képesek megváltoztatni mentális attitűdjeiket, hogy saját sorsuk megalkotóivá válhatnak. Jung a tudat transzcendens jellegét hangsúlyozta, és bevezette a kollektív tudattalan eszméjét, amely egyfajta tárháza a szimbólumoknak és emlékeknek, melyek közősek bennünk más korok és kultúrák népeivel. Wouter Hanegraaff szerint mindketten hozzájárultak a „pszichológia szakralizálásához”, ami fontos elemévé vált a New Age gondolkodásnak és gyakorlatnak. Jung valójában „nem csupán pszichologizálta a vallást, hanem szakralizálta a pszichológiát is, amikor azt az ezoterikus spekuláció tartalmaival töltötte meg. Az eredmény egy elmélet-halmaz lett, amely révén az emberek úgy tudtak Istenről beszélni, hogy valójában a saját pszichéjüket értették alatta, és a saját pszichéjükéről pedig úgy beszéltek, hogy az istenséget értették alatta. Ha a psziché az 'elme', és Isten is 'elme', akkor az egyik tárgyalása szükségképpen a másik tárgyalását is jelenti.”³⁵ Jung úgy felelt a kereszténység „pszichologizálásának” vádjára, hogy „a pszichológia a modern mítosz, és csak az éppen érvényesülő mítosz nyelvén érthetjük meg a hitet”³⁶. Kétségtelenül igaz, hogy Jung pszichológiája fényt vet a keresztény hit több pontjára is, különösen a gonosz valóságával való szembenézés szükségességére, de vallási meggyőződése annyira mások voltak életének különböző szakaszaiban, hogy az egészről egy zavaros istenkép rajzolódik ki. Gondolkodásában a fő helyen a Nap kultusza áll, ahol a Nap az életenergia (libido) egy adott személyben³⁷. Ahogy ő maga mondta: „ez az összehasonlítás nem pusztá

³⁴ Hanegraaff, i.m., 448. és köv. old. A célkitűzéseket a végső, 1896-os változat alapján idézi, melynek korábbi változatai hangsúlyozták a „bigottság” irracionálisát és a nem-szektás oktatás terjesztésének igényét. Hanegraaff idézi J. Gordon Melton leírását, aki szerint a New Age vallása az „okkult-metafizikai” hagyományban gyökerezik (i.m., 455.o.).

³⁵ Hanegraaff, i.m., 513.o.

³⁶ King, Thomas M. SJ: „Jung and Catholic Spirituality”, in: *America*, 1999. április 3., 14.o. A szerző rámutat arra, hogy a New Age követői Jung művéből „azokat a szakaszokat idézik, amelyek az I Ching-gel, az asztrológiával és a zennel foglalkoznak, a katolikusok pedig azokat, amelyek témája a keresztény misztikusok, a liturgia és a kiengesztelődés szentségének pszichológiai értéke” (12.o.). Felsorol katolikus személyiségeket és lelki intézményeket is, akiket egyértelműen Jung pszichológiája inspirál és irányít.

³⁷ Vö. Hanegraaff, i.m., 501. és köv. old.

szójáték”³⁸. Jung erre a „bennünk lévő istenre” utal, és szerinte ez az alapvető istenség minden emberben benne lakik. A belső univerzumba vezető út a tudattalanon halad keresztül. A belső és a külső világ közötti megfelelések a *kollektív* tudattalanban rejlenek.

A pszichológia és a spiritualitás egymással való behelyettesítésének hajlama erősen jellemzi a *Human Potential Movement* mozgalmat, ahogy azt a 60-as évek vége felé a kaliforniai Esalen Intézetben kifejlesztették. A transzperszonális pszichológia, amelyre markáns hatással vannak a keleti vallások és Jung, egy olyan szemlélődő utazásra hív, ahol a tudomány a miszticizmussal találkozik. A testi valóság hangsúlyozása, a tudattágítás módszereinek keresése és a kollektív tudattalan mítoszainak művelése mind arra bátorít, hogy keressük a „bennünk lévő istent”. Képességeink valóra váltásához túl kell lépnünk saját egónkon, hogy azzá az istenné váljunk, akik valahol mélyen vagyunk. Ez a megfelelő terápia kiválasztásával érhető el – meditáció, parapszichológiai tapasztalatok, hallucinogén drogok használata. Ezek révén érhetőek el a „csúcsméniyek”, az Istennel és a kozmosszal történő eggyé válás „misztikus” élményei.

A Vízöntő szimbólumát az asztrológiai mitológiából vették át, de később ez egy gyökeresen új világ iránti vágyat jelentett. A New Age-et elindító és bizonyos mértékig ma is mozgó két központ a *Garden community* Findhornban, Skócia északkeleti részén, valamint az emberi képességek fejlesztésének központja Esalen, Big Sur székhellyel, az Egyesült Államok Kalifornia államában. A New Age folyamatos táptalaja a növekvő globális tudat és a fejünk felett lebegő ökológiai válság egyre mélyebb ismerete.

2.3.3 A New Age központi témái

A New Age pontos értelemben nem vallás, de érdeklődik az iránt, amit „isteninek” neveznek. A New Age lényege egy laza kapcsolódás a különböző tevékenységek, eszmék és emberek között, akikre ez a fogalom valamennyire ráillik. Ezért nincs meghatározott, kialakult tanítás, mint a nagy vallásokban. Ennek ellenére, és a New Age-en belüli óriási sokféleség ellenére van néhány közös pont:

- a kozmoszt egyetlen szerves egésznek tartják;
- ezt egy energia élteti, amelyet isteni Lélekként vagy Szellemként is azonosítanak;
- erős a hiedelem a különféle spirituális lények közvetítésében. Az ember képes magasabb, láthatatlan síkokra fölemelkedni, és a halál után is uralhatja életét.
- elfogadják egy „örök tudást”, amely korábbi és magasabb rendű, mint a vallások és kultúrák;
- az emberek megvilágosodott mestereket követnek.

2.3.4. Mit mond a New Age ...

2.3.4.1 ... az emberi személyről?

A New Age alapvetően abból indul ki, hogy az emberi személy a technikák és terápiák széles skálája révén fejleszhető (szemben a kereszténységgel, ahol ezt az isteni kegyelemmel való együttműködés útján vallják). Általában arra az álláspontra helyezkedik, mint Nietzsche, miszerint a kereszténység mindig is akadály volt a hiteles emberség teljes kibontakoztatásának útjában. A tökéletesség ebben az összefüggésben az én beteljesülését jelenti egy olyan értékrend alapján, amelyben mi magunk teremtjük magunkat, és azt a magunk erejéből érzük el: így beszélhetünk önteremtő énről. E nézet szerint nagyobb a különbség a mostani és a képességeiket valóra váltó emberek között, mint az előember és a ma élő ember között.

Hasznos a megkülönböztetés az *ezoterika* mint tudáskeresés és a *mágia* vagy okkultizmus között, amely hatalomszerzés eszköze. Egyes csoportokra mind az ezoterika, mind az okkultizmus jellemző. Az okkultizmus magja a hatalom akarása az istenné válás álma alapján.

A tudattágító technikák célja, hogy az embereknek feltárják isteni erejüket, és ők majd ennek az isteni erőnek a révén készítenek utat a Megvilágosodás Korának. Az emberségnek ez a felmagasztalása a feje tetejére állítja a helyes viszonyt a Teremtő és a teremtmény között, és egyik

³⁸ Jung, Carl Gustav: *Wandlungen und Symbole der Libido*, idézi Hanegraaff, i.m., 503.o.

végletes formáját a sátánizmus jelenti. A Sátán lesz a szimbóluma a szokások és szabályok elleni lázadásnak, és ez gyakran agresszív, önző és erőszakos formát ölt. Némely evangélikus csoportok aggodalmukat fejezték ki amiatt, hogy szerintük sátáni szimbolizmus van jelen – kevéssé érzékelhetően, de valóságosan – a rockzene egyes változataiban, amelyek óriási hatással vannak a fiatalokra. Mindez egészen távol áll a béke és a harmónia üzenetétől, amelyet az Újszövetségben találunk, és gyakran emberség felmagasztalásának egyik következménye, a transzcendens Isten tagadásáig menően.

Ez azonban nemcsak a fiatalokra van hatással, az ezoterikus kultúra alapelemei ugyanis jelen vannak a politika, az oktatás és a törvényhozás területén is³⁹. Különösen így van ez az ökológia esetében. A mélyökológiában a biocentrizmus hangsúlyozása tagadja a Biblia antropológiai szemléletét, amelyben az ember van a világ középpontjában, hiszen minőségileg magasabb rendűnek tartják más természeti formáknál. A törvényhozásban és az oktatásban komoly teret nyert ez a nézet, annak ellenére, hogy leértékeli az emberi mivoltot. Ugyanez az ezoterikus kulturális összefüggés határozza meg azt az ideológikus elméletet, amely a népességszabályozási politika és a géntechnikai kísérletek mélyén húzódik meg, melyek mintha azt az emberi álmat akarnák valóra váltani, hogy az ember újraterejtse önmagát. Hogyan? A genetikai kód megfejtésével, a szexualitás természetes szabályainak megváltoztatásával, a halál korlátainak legyőzésével.

Ha a New Age klasszikusnak is nevezhető megfogalmazásaival akarjuk visszaadni a nézetet, ezt mondhatjuk: az emberek egy isteni szikrával születnek – az ősi gnoszticizmusra emlékeztető értelemben – és ez kapcsolja be őket az Egésszel való egységbe. Így alapvetően isteninek tekintik őket, bár ebben a kozmikus istenségben különböző tudatossági szinteken vesznek részt. Társ-teremtők vagyunk, magunk teremtjük a magunk valóságát. Sok New Age szerző állítja, hogy magunk választjuk életünk körülményeit (még betegségeinket és halálunkat is), egy olyan szemlélet keretében, ahol minden egyént az univerzum teremtő forrásának tartanak. Hosszú utat kell azonban megtennünk ahhoz, hogy felismerjük, hogyan illeszkedünk bele a kozmosz egységébe. Ez az út a pszichoterápia, és az egyetemes tudatosság felismerése az üdvösség. Bűn nincsen, csak tökéletlen tudás. Minden emberi lény identitása feloldódik az egyetemes lényben és az egymást követő testet öltések folyamatában. Az emberek a csillagok meghatározó befolyása alatt állnak, de képesek megnyílni a bennük rejlő istenség előtt annak az állandó keresésnek a során (megfelelő technikák segítségével), amely az én és az isteni kozmikus energia közti mind nagyobb összhangra irányul. Nincs szükség olyan kinyilatkoztatásra vagy megváltásra, amely kívülről jönne, csupán arra, hogy megtapasztaljuk a bennünk rejlő megváltást (önmegváltás), a végső megvilágosodáshoz vezető pszichikai és testi technikák elsajátítása révén.

Az önmegváltás útján vannak *előkészítő* szakaszok (meditáció, testi összhang, az öngyógyító energiák felszabadítása). Ezek kiinduló pontként szolgálnak a spiritualizáció, a tökéletesedés és a megvilágosodás folyamataihoz, melyek további önuralomhoz és az egyéni ének a „kozmosz tudatba” való „transzformációjához” a szükséges pszichikai koncentrációhoz segítik hozzá az embert. A személy sorsát a léleknek a különböző testekbe történő sorozatos inkarnációja alkotja. Ezt nem a *szamszára* értelmében, megtisztulást szolgáló büntetésként értik, hanem fokozatos felemelkedésként a saját képességek tökéletes kifejlesztése felé.

A pszichológia a tudattágítást mint „misztikus” élményt magyarázza. A jóga, a zen, a transzcendentális meditáció és a tantrikus gyakorlatok a beteljesülés és a megvilágosodás élményéhez vezetnek el. A csúcselmények (újraélni saját megszületésünket, elutazni a halál kapuihoz, *biofeedback*, tánc, sőt drogok – bármi, ami megváltozott tudatállapotot képes előidézni) e nézet szerint az egységre és a megvilágosodásra vezetnek. Mivel csak egyetlen Tudat van, némelyek *csatornául* szolgálhatnak magasabb lényeknek. Ebben az egyetlen egyetemes lényben minden rész kapcsolatban van az összes többivel. A New Age-ben a klasszikus megközelítés a transzperszonális pszichológia, amelynek alapfogalmai az Egyetemes Tudat, a Magasabb Én, a kollektív és személyes tudattalan és az egyéni ego. Igazi identitásunkat a Magasabb Én jelenti, ez a híd az isteni Tudatként felfogott Isten és az emberiség között. A spirituális fejlődés kapcsolat a Magasabb Énnel, amely legyőz mindenfajta dualizmust az alany és a tárgy, az élet és a halál, a *psziché* és a *szóma*, az én és annak töredékei között.

³⁹ Erről lásd: Schooyans, Michel: *L'Évangile face au désordre mondial*. Joseph Ratzinger bíboros előszavával, Paris (Fayard) 1997.

Korlátozott személyiségünk olyan, mint a valódi én árnyéka vagy álma. A Magasabb Én tárolja a korábbi (re)inkarnációk emlékét is.

2.3.4.2 ...Istenről?

A New Age láthatóan előnyben részesíti a keleti vagy a kereszténység előtti vallásokat, melyekről azt tartja, hogy még nem fertőzték meg a zsidó-keresztény torzítások. Emiatt állnak előtte nagy becsben az ősi földművelő rítusok és termékenység kultuszok is. A „Gaia”, a Földanya úgy szerepel, mint alternatívája az Atya-istennek, akinek képét összekapcsolják a nők fölötti férfiuralom patriarkális felfogásával. Szó van ugyan Istenről, de az nem személyes Isten. A New Age Istene se nem személyes, se nem transzcendens. Nem tartják Teremtőnek és a mindenség fenntartójának, hanem „személytelen energiának, amely immanens módon beleszövődik a világba, mellyel „ kozmikus egységet” alkot: „Minden – egy”. Ez az egység monisztikus, panteisztikus, pontosabban pan-enteisztikus. Isten az „élet-elv”, a „világ lelke vagy szelleme”, a világban létező tudat végösszege. Bizonyos értelemben minden Isten. Jelenléte a legvilágosabban a valóság spirituális részein vehető ki, ezért minden tudat/szellem valamiképpen Isten.

Amikor valaki tudatosan befogadja az „isteni energiát”, akkor azt „krisztusi energiának” is nevezik. Szó van Krisztusról is, de ez nem jelenti a názáreti Jézust. A „Krisztus” egy olyan cím, amit azokra alkalmaznak, akik elérték azt a tudatállapotot, ahol isteniként ismerik fel magukat, és elmondhatják magukról, hogy „egyetemes Mesterek”. A názáreti Jézus nem volt a Krisztus, hanem egy volt a sok történeti személy közül, akiben ez a „krisztusi” természet megnyilatkozott, mint Buddha és mások esetében. A *Krisztus* minden történeti megvalósulása egyértelműen mutatja, hogy minden emberi lény mennyei és isteni, és ennek megvalósulása felé vezeti őket.

A legbelsőbb és legszemélyesebb („pszichikus”) szintet, ahol az ember számára „hallható” ez az „isteni kozmikus energia”, „Szentléleknek” is nevezik.

2.3.4.3 ...a világról?

Sok New Age gondolkodónál központi kérdés a váltás a klasszikus fizika mechanisztikus modelljéről a modern atom- és szubatombfizika „holisztikus” modelljére, ahol az anyagot hullámnak vagy energiának, nem pedig részecskékből állónak tartják. Az univerzum az energia óceánja, egyetlen egész, illetve kapcsolatok hálózatát alkotja. Az energia a „szellem”, amely az univerzum egyetlen organizmusát élteni. Nincs különbség Isten és a világ között. Maga a világ is isteni, és egy evolúciós folyamaton megy végig, amely a tehetetlen anyagtól a „magasabb és tökéletes tudatosság” felé vezet. A világ nem teremtett valóság, hanem örök és önfenntartó. A világ jövője egy belső dinamizmuson alapul, amely szükségképpen pozitív jellegű, és minden létező dolog kiengesztelődött (isteni) egységére vezet. Isten és világ, lélek és test, értelem és érzés, menny és föld egyetlen hatalmas energiarezgés.

James Lovelocknak a *Gaia Hypothesis* c. könyve azt állítja, hogy „az élő anyag minden formája a földön, a bálnától a vírusokig, a tölgyektől az algákig, úgy tekinthető, mint ami egyetlen élő egységet alkot, amely képes irányítani a Föld légkörét a maga igényeinek megfelelően, továbbá olyan képességekkel és erővel rendelkezik, amelyek messze meghaladják alkotórészeinek erőit”⁴⁰.

Egyesek számára a Gaia hipotézis „az individualizmus és a kollektívizmus furcsa szintézise. Minden úgy megy, mintha a New Age, miután kiragadta az embereket a politika csatározásaiból, máris bedobná őket a globális elme hatalmas tégelyébe”. A globális agynak szüksége van intézményekre a kormányzáshoz, vagyis világkormányra. „A mai problémák megoldásához a New Age egy spirituális arisztokráciáról álmodik Platón *Állam*-ának módjára, melyet titkos társaságok vezetnek”⁴¹. Ez lehet, hogy egy kissé eltúlzottnak hangzik, de sok minden mutat arra, hogy a gnosztikus elitizmus és a globális kormányzás a nemzetközi politikában számos kérdésben egybeesik.

Az univerzumban minden kapcsolatban van mindennel; minden rész a teljesség képét hordozza magában; az egész van mindenben és minden az egészben van. A „lét nagy láncolatában” minden lény bensőségesen összekapcsolódik, és egyetlen családot alkot különböző evolúciós fokozatokkal. Minden

⁴⁰ Idézi a Maranatha Community munkája: *The True and the False New Age. Introductory Ecumenical Notes*. Manchester (Maranatha) 1993, 8.10 – az eredeti oldalszám megadása nélkül.

⁴¹ Lacroix, Michel: *L'Ideologia della New Age*. Milano (il Saggiatore) 1998, 84. és köv. old.

emberi személy egy *hologram*, az egész teremtés képe, amelyben minden a maga frekvenciáján végez rezgést. Minden ember egy idegsejt a Föld központi idegrendszerében, és minden egyén kiegészítő viszonyban van a többivel. A teremtés egészében egy belső komplementaritás vagy androgínia érvényesül⁴².

A New Age írások és eszmék egyik visszatérő témája az „új paradigma”, amelyet a mai tudomány nyitott meg. „A tudomány bepillantást engedett teljességekbe és rendszerekbe, a stresszbe és a transzformációba. Megtanuljuk olvasni egy másik, ígéretesebb paradigma tendenciáit, felfedezni jeleit. Alternatív foratókönyveket készítünk a jövőhöz. Kommunikálunk a régi rendszerek kudarcairól, a problémamegoldás új kereteit érvényesítjük minden területen.”⁴³ Mindeddig a „paradigmaváltás” nem volt több, mint radikális szemléletváltás. Kérdés, hogy arányban van-e egymással a gondolat és a valódi változás, és mennyire bizonyítható a külső világban a belső átalakulás hatékonysága. A negatív ítélet szándéka nélkül is fel kell tennünk a kérdést, hogy mennyire tudományos egy gondolkodási folyamat, ha ilyen állításokat tartalmaz: „A háború elképzelhetetlen az autonóm emberek társadalmában, akik felfedezték az emberiség egybetartozását, akik nem félnek idegen eszméktől és idegen kultúráktól, akik tudják, hogy minden forradalom belül kezdődik, és senki nem erőltetheti rá megvilágosodásának útját a másikra”⁴⁴. Nem logikus, ha valaminek az elgondolhatatlanságából arra következtetünk, hogy nem is történhet meg. Az ilyen okfejtés valóban gnosztikus, mert túl nagy hatalmat tulajdonít a tudásnak és a tudatosságnak. Nem akarjuk tagadni a fejlődő tudatosság alapvető és döntő szerepét a tudományos felfedezésben és a kreatív fejlődésben, csupán attól akarunk óvni, hogy a külső valóságra vigyük át azt, ami még csak az elmében létezik.

2.4. „Inkább a mítosz lakói, és nem a történelemé”⁴⁵?

A New Age és a kultúra

„A New Age népszerűsége alapjában véve azzal kapcsolatos, hogy kulturálisan stimulálják az érdeklődést az én, annak értékei, képességei és problémái iránt. Míg a hagyományos vallásosság a maga hierarchikus felépítésével megfelel a közösségnek, a hagyományaitól elszakított spiritualitás inkább az egyénnek kedvez. A New Age *indítéka* az „én”, amennyiben azt ünnepeletti, aminek lennie kellene és amivé válnia kellene, illetve *célja* az én, amennyiben a fő áramlattól való számos eltérés által kezelni akarja az identitásproblémákat, melyeket a konvencionális életformák keltenek.”⁴⁶

A patriarkális, hierarchikus társadalmi vagy egyházi szervezetben megnyilvánuló hagyomány elutasítása magával hozza, hogy új társadalmi formát keresnek, amelyet egyértelműen az én modern fogalma inspirál. Sok New Age szerző érvel amellett, hogy a világ megváltoztatására (közvetlenül) semmit nem tehetünk, de hatalmunkban áll önmagunk megváltoztatása; az egyéni tudat megváltoztatását tartják a világ (közvetett) megváltoztatása módjának. A társadalmi változás legfontosabb eszköze a személyes példa. E személyes példák világméretű felismerése folyamatosan oda vezet, hogy a kollektív tudat átalakul, és ez az átalakulás lesz korunk legnagyobb vívmánya. Világos, hogy ez a holisztikus paradigma része, az egység és sokaság klasszikus filozófiai kérdésének újrafogalmazása. Mindez Jungnak a megfelelésekről és az okság elutasításáról szóló kifejtéséhez is kapcsolódik. Az egyének a planetáris hologram töredékes ábrázolásai, a belülről figyélssel az univerzumot nem csupán *megismerhetjük*, de meg is *változtathatjuk*. Minél inkább befelé figyel azonban valaki, annál inkább szűkül a politikai játéktér. Vajon ez összhangban van-e az új világrendben való demokratikus részvétel retorikájával, vagy pedig itt tudat alatt és finoman megfosztják az embereket hatalmuktól, és védtelenné teszik őket a manipuláció előtt? Vajon a mai heves érdeklődés a bolygó problémái iránt (ökológiai kérdések, a források kimerülése, túlnépesedés, az Észak és Dél közti gazdasági szakadék, a nukleáris túlfegyverkezés és a politikai instabilitás) elősegíti vagy csökkenti az elkötelezettséget a többi, ugyanilyen fontos politikai és társadalmi kérdésben? A régi mondás, hogy „a szeretet otthon kezdődik”, egészséges egyensúlyba hozhatja

⁴² Vö. a David Spangler eszméiről szóló részt, in: *Actualité des religions* 8, 1999 szeptemberi szám, 43.o.

⁴³ Ferguson, i.m., 407.o.

⁴⁴ I.m., 411.o.

⁴⁵ „Amerikainak lenni pontosan azt jelenti, hogy *elképzelünk* magunknak egy sorsot, és nem, hogy öröklünk egyet. Mi mindig is inkább a mítosz lakói voltunk, és nem a történelemé”: Leslie Fiedler, idézi Ferguson, i.m., 142.o.

⁴⁶ Vö. Heelas, i.m., 173. és köv. old.

magatartásunkat ezekben a kérdésekben. A New Age egyes megfigyelői sötét tekintélyelvűséget vélnek felfedezni a politika iránti látszólagos közöny mögött. Maga David Spangler is kimondta, hogy a New Age egyik árnyoldala „egyfajta halk belenyugvás a tehetetlenségbe és a felelősség elhárításába annak nevében, hogy várjuk az Új Kort, ahelyett, hogy azt aktívan megteremténénk a magunk életében”⁴⁷.

Még ha nehezen is állíthatnánk, hogy a kvietizmus általános lenne a New Age berkeiben, a New Age mozgalom egyik fő bírálata mégis az, hogy a saját beteljesüléssel való magánjellegű foglalkozás ténylegesen az ellen hat, hogy kialakulhasson egy szilárd vallásos kultúra. Erre három dolog mutat:

– Kérdéses, hogy vajon a New Age felmutatja-e azt az *intellektuális belső összhangot*, amely teljes képet tud adni a kozmoszról egy olyan világgépben, amely azt állítja, hogy egyesíti a természeti és a spirituális valóságot. A nyugati univerzumot megosztottnak tekintik a monoteizmus, a transzcendencia, a másság és az elkülönülés miatt. Alapvető dualizmust fedeznek fel abban, ha valaki elválasztást érvényesít a valóságos és az eszményi, a relatív és az abszolút, a véges és a végtelen, az emberi és az isteni, a szent és a profán, a múlt és a jelen között, ami Hegel „boldogtalan tudatára” emlékeztet. Mindezt tragikusnak állítják be. A New Age válasza erre az összeolvadás által bekövetkező egység: hirdeti, hogy békét hoz lélek és test, női és férfi, szellemi és anyagi, emberi és isteni, földi és kozmikus, transzcendens és immanens között, vallás és tudomány, a különféle vallások, *jin* és *jang* között. Így nem lesz többé „másik”, ami marad, az emberi fogalmak szerint a transzperszonalitás. A New Age világa problémamentes: már semmit nem kell elérni. Megválaszolatlanul marad azonban az egység és sokaság metafizikai kérdése, talán fel sem merül, hiszen nagy a sopánkodás a megosztás és elkülönülés hatásain, de a válasz kimerül annak leírásában, hogy egy másik vízióban hogyan lennének a dolgok.

– A New Age darabonként importálja a keleti vallási gyakorlat elemeit, és *azokat a nyugati igényeknek megfelelően értelmezi át*. Mindez magában foglalja a „bűn” és a „megváltás” szóhasználatának elutasítását, és helyébe lépteti az erkölcsileg semleges „függőség” és „gyógyulás” nyelvezetét. Az Európán kívüli hatások emlegetése néha nem több, mint a nyugati kultúra „álkeletiesítése”. Még nagyobb gond, hogy ez nem hiteles párbeszéd: egy olyan összefüggésben, ahol eleve gyanús a görög-római és a zsidó-keresztény jelleg, a keleti hatást pusztán azért alkalmazzák, hogy alternatívát keressenek a nyugati kultúrával szemben. A hagyományos tudományt és orvoslást alacsonyabb rendűnek érzik a holisztikus megközelítésekhez képest, akár csak a patriarkális és partikuláris struktúrákat a politikában és a vallásban. Mindezek akadályként jelennek meg a Vízöntő Kor elérése érdekében útján, és ismét világossá válik, mit rejt magában a New Age választása, amikor teljesen szakítani kell az általunk örökölt hagyománnyal. Valóban annyira érett és felszabadult döntés ez, mint amilyenek gyakran gondolják vagy feltételezik?

– A hiteles vallási hagyományok fegyelemre nevelnek, és a *bölcsesség, önuralom és együttérzés* végső célját állítják elénk. A New Age-ben a társadalom mély, kitörölhetetlen vágyódása visszhangzik egy egységes vallási kultúra iránt, valami olyan iránt, ami átfogóbb és felvilágosodottabb, mint amit a politikusok általában felkínálnak, de nem világos, hogy az egyre táguló *én* alapján leírt víziók az egyénnek vagy a társadalomnak szólnak? A New Age tréning kurzusok (amit *Erhard seminar training* [EST] néven ismernek stb.) egyesítik az ellenkultúra elemeit a siker utáni általános igénnyel, a belső elégedettséget pedig a külső sikerrel; a Findhornban szervezett *Spirit of Business* tanfolyam átalakítja a munka tapasztalatát és megnöveli a termelékenységet; egyes New Age követők nem azért járnak ilyen helyekre, hogy hitelesebbek és spontánabbak legyenek, hanem hogy jóléthez jussanak (mágia stb. által). „Ami még vonzóbbá teszi a dolgot a vállalkozóként gondolkodók számára, az az, hogy a New Age tréningek egybecsengenek mindazokkal a némileg humanisztikusabb eszmékkel, amelyek üzleti körökben terjednek. Olyanokról van szó, mint pl. hogy a munkahely ’tanulási környezet’ legyen, ’újra életet viszünk a munkába’, ’humanizáló munka’, ’beteljesülés a menedzser számára’, ’az első az ember’ vagy ’feltárni saját képességeinket’. Amikor a New Age oktatók ezeket bemutatják, ez lenyűgözi azokat az üzletembereket, akiknek már volt részük (szekuláris) humanisztikus tréningekben, és akik tovább akarnak lépni: mind a személyes fejlődés, boldogság és lelkesedés miatt, mind pedig a kereskedelmi termelékenység miatt.”⁴⁸ Ezért világos, hogy a bekapcsolódó emberek valóban a maguk számára keresik a bölcsességet és az önuralmat, de vajon a tevékenységek, amelyekbe

⁴⁷ Spangler, David: *The New Age*. Issaquah (Mornington Press) 1988, 14.o.

⁴⁸ Heelas, i.m., 168.o.

bekapcsolódnak, mennyire teszik képessé őket a közjóért való munkára? A motiváció kérdésén túl ezeket a jelenségeket gyümölcsseikről kell megítélni, és azt kell megkérdezni, hogy az *ént* vagy a *szolidaritást* erősítik, nem csupán a bálnákkal, a fákkal és a hasonszórú emberekkel, hanem a teremtés egészével, beleértve az egész emberiséget is? Az önzés mindenfajta, intézmények vagy nagy tömegek által vallott filozófiájának legártalmasabb következményei Joseph Ratzinger bíboros szerint „az olyan stratégiák, amelyekkel csökkentik azok számát, akik enni kaphatnak az emberiség nagy asztalánál”⁴⁹. Ez a kulcs minden filozófia vagy elmélet hatásának értékeléséhez. A kereszténység az emberi törekvéseket mindig azon méri le, hogy mennyire nyitottak a Teremtő és minden teremtmény iránt, a szereteten alapuló tisztelet jegyében.

2.5 Miért fejlődött ki és terjedt el ilyen gyorsan a New Age?

Bármilyen kérdés és kritika is érje, a New Age kétségkívül olyan kísérletet jelent, amellyel a világot durvának és szívtelennek megtapasztaló emberek megpróbálnak abba melegséget vinni. Az újkorra való reakcióként leginkább az érzések, ösztönös indítatások és érzelmek szintjén működik. A gazdasági válság, a politikai bizonytalanság és az éghajlati változások apokaliptikus jövője miatti aggodalom komoly szerepet játszik abban, hogy az emberek a kozmoszsal való alternatív, határozottan optimista kapcsolat után kutatnak. Az emberek keresik a teljességet és a boldogságot, gyakran a kifejezetten spirituális síkon is. Jellemző azonban, hogy a New Age egy olyan korban ér el sikereket, amelyet a *sokféleség* szinte egyetemes felmagasztalásával írhatunk le. A nyugati kultúra egy lépéssel tovább ment, mint a tolerancia – ha ezt egy személy vagy kisebbségi csoport különtségének kelletlen elfogadásaként értjük – a normalitás tiszteletének tudatos rombolása irányába. A normalitást úgy mutatják be, mint erkölcsileg megterhelt fogalmat, amely mindig abszolút normákhoz kötődik. Márpedig az abszolút hitek és normák egyre több ember számára csupán annyit jelentenek, hogy valaki képtelen elviselni mások nézeteit és meggyőződéseit. Ebben a légkörben az alternatív életstílusoknak és elméleteknek nagy a keletje: nemcsak elfogadott dolog, hanem kifejezetten érték másnak lenni⁵⁰.

Alapvetően fontos figyelembe venni azt is, hogy a New Age köréhez kapcsolódó emberek nagyon sokféle módon és szinten kötődnek oda. A legtöbb esetben ez nem igazi „odatartozás” egy csoporthoz vagy mozgalomhoz, és annak sincsenek világosan tudatában, hogy milyen elvekre épül a New Age. Úgy tűnik, hogy többnyire egyes terápiákhoz vagy gyakorlatokhoz vonzódnak, ezek hátterében nem mélyednek el, mások pedig alkalmi vásárlói a „New Age” címkével ellátott termékeknek. Akik például az aromaterápiát alkalmazzák vagy „New Age” zenét hallgatnak, azokat rendszerint az érdekli, hogy ez hogyan hat egészségükre és közérzetükre; csak egy kisebb réteg megy tovább, és próbálja megérteni elméleti (vagy „misztikus”) jelentőségét. Mindez kiválóan illik a fogyasztói társadalmak képletébe, ahol a szórakozás és a szabadidő annyira fontossá vált. A „mozgalom” jól illeszkedett a piac törvényeihez, és részben azért annyira széles körű, mert ígéretes gazdasági vállalkozás lett belőle. A New Age-et – legalábbis bizonyos kultúrákban – márkavédjegynek tekintik olyan termékekre, melyek a piaci elv alkalmazásai egy vallási jelenségre⁵¹. Mindig fognak módot találni arra, hogy hasznot húzzanak mások látható spirituális igényeiből. Mint annyi más dolog a mai gazdaságban, a New Age is egy globalizálódó jelenség, amelyet a tömegmédiá tart össze és táplál információkkal. Nem megalapozatlan az állítás, hogy ezt a globális közösséget a tömegmédiá eszközeivel hozták létre, és világos, hogy a népszerűsítő irodalom és a tömegkommunikáció biztosítja a „hívők” és a szimpatizánsok által közösen vallott tételek villámgyors elterjedését szinte mindenütt. Azt viszont nem lehet bizonyítani, hogy az eszmék ilyen gyors terjedése a véletlen vagy egy terv műve, hiszen ez a „közösségnek” egy igen laza formája. Akár az internet által létrejövő cyber-közösségek, ez is olyan terület, ahol az emberi kapcsolatok lehetnek vagy nagyon személytelenek vagy csak nagyon szelektív értelemben személyesek.

⁴⁹ Lásd az előszót Schooyans, Michel: *L'Évangile face au désordre mondial* c. idézett művéhez. Az itt szereplő idézetet olaszból fordítottuk: *Il nuovo disordine mondiale*. Cinisello Balsamo (San Paolo) 2000, 6.o.

⁵⁰ Vö. *Our Creative Diversity. Report of the World Commission on Culture and Development*. Párizs (UNESCO) 1995, amely illusztrálja, milyen fontosságot tulajdonítanak a sokféleség ünneplésének és elősegítésének.

⁵¹ Vö. Bochinger, Christoph: *„New Age” und moderne Religion: Religionswissenschaftliche Untersuchungen*. Gütersloh (Kaiser) 1994, főleg a 3. fejezetet.

A New Age úgy tett szert rendkívüli népszerűsége mint hittételek, terápiák és gyakorlatok lazán szövődő összessége, amelyből szabadon bárki válogathat és összeállíthat bármilyen, egymással alig egyeztethető elemeket. Egyébként nem is lehet mást várni egy olyan világgép esetében, amely tudatosan a „jobb félteke” intuitívabb gondolkodására épít. Éppen ezért fontos feltárni és észrevenni a New Age eszmék alapvető jellemzőit. A felkínált cikkek gyakran csupán a „spirituális” jelzöt viselik, nem közlik kapcsolódásukat valamilyen valláshoz, bár sokkal szorosabb kötődések vannak egyes keleti vallásokkal, mint azt sok „fogyasztó” felfogja. Különösen fontos ez az „imacsoportok” esetében, ahová valaki esetleg eljár, de valós probléma a menedzser-szférában is, ahol egy több vállalat követeli meg dolgozóitól, hogy meditáljon és tudattágító technikákat alkalmazzon munkahelyi kötelességeinek részeként⁵².

Érdemes kitérni a New Age mint ideológia összehangolt terjesztésére is, de ez egy nagyon összetett kérdés. Egyes csoportok a New Age-re az összeesküvés heves vádjaival reagáltak, de erre rendszerint az a válasz, hogy egy spontán kulturális változás tanúi vagyunk, amelynek menetét inkább emberi irányítást meghaladó hatások vezérik. Elég viszont csupán arra rámutatnunk, hogy a New Age-nek több, nemzetközileg is befolyásos csoporttal közös célja az egyes vallások felváltása vagy meghaladása egy egyetemes vallás létrehozása érdekében, amely egyesíthetné az emberiséget. Szorosan kapcsolódik ehhez az a gondosan összehangolt erőfeszítés több intézmény részéről, hogy egy globális etikát hozzanak létre, egy olyan etikai keretet, amely tükrözné a mai kultúra, gazdaság és politika globális jellegét. Az ökológiai kérdések átpolitizálódása pedig egyértelműen hatással van a Gaia hipotézis vagy a Földanya imádásának megítélésére.

---

⁵² Az imádság fogalmát ki nem merítő technikák hiányosságait lentebb, a 3.4 pontban tárgyaljuk, „Keresztény misztika és New Age misztika” cím alatt.

3. A NEW AGE ÉS A KERESZTÉNY LELKISÉG

3.1 A New Age mint lelkiség

Terjesztői gyakran utalnak úgy a New Age-re mint „új spiritualításra”. Talán ironikusnak tűnik az „új” jelző, amikor annyi gondolatot vettek át ősi vallásoktól és kultúráktól. Ami viszont valóban új, az a tudatos kutatás egy alternatíva után a nyugati kultúrával és annak zsidó-keresztény vallási gyökereivel szemben. Így a „lelkiség” a valóság egészével való összhang és egység belső tapasztalatát jelenti, amely mindenkiben meggyógyítja a tökéletlenség és végesség érzését. Az emberek felfedezik mély kapcsolódásukat a szent egyetemes erőhöz vagy energiához, amely minden élet magja. Miután megtették ezt a felfedezést, elindulnak a tökéletesség útján, és képessé válnak arra, hogy életüket és a világhoz való viszonyukat rendezzék, végül elfoglalják helyüket a keletkezés egyetemes folyamatában, egy állandó evolúcióban lévő világ Új Genezisében. Az eredmény egy *kozmikus misztika*⁵³, amely azon a tudaton alapul, hogy az univerzum lüktető energiától feszül. Így a kozmikus energia, a rezgés, a fény, Isten, szeretet – még a legfőbb Én is – mind egy és ugyanarra a valóságra utalnak, a minden lényben jelen lévő létforrásra.

Ez a spiritualitás két, jól elkülöníthető elemből tevődik össze: egy metafizikai és egy pszichológiai elemből. A *metafizikai* alkotóelem a New Age ezoterikus és teozófiai gyökereiből fakad, és alapjában véve a gnózis egy új formája. Az istenség a rejtett misztérium tudása által közelíthető meg, ahogy mindenki keresi „a valóságosat a csupán látszólagos mögött, az eredetet az időn túl, a transzcendenst a múlton túl, az ősi hagyományt a pusztán mulandó hagyomány mögött, a másikat az én mögött, a kozmikus istenséget a testben élő egyén mögött”. Az ezoterikus lelkiség „a Lét kutatása a létezők elkülönültségén túl, egyfajta nosztalgia az elveszített egység után”⁵⁴.

„Itt megfigyelhetjük az ezoterikus spiritualitás gnosztikus alapképletét, amely akkor válik nyilvánvalóvá, amikor a Vízöntő gyermekei a vallások transzcendens egységét keresik. Hajlanak arra, hogy a történelmi vallásokból csak az ezoterikus magot ragadják ki, melynek öreiként kívánnak fellépni. Valamiképpen tagadják a történelmet, és nem akarják elfogadni, hogy a spiritualitás belegyökerezhet az időbe vagy bármely intézménybe. A názáreti Jézus itt nem Isten, hanem egyike a kozmikus és egyetemes Krisztus sok történelmi megnyilvánulásának.”⁵⁵

Ennek a lelkiségnek a *pszichológiai* alkotóeleme az ezoterikus kultúra és a pszichológia találkozásából ered (vö. 2.3.2). A New Age így a vallási tapasztalattal analógnak tekintett személyes pszicho-spirituális átalakulás tapasztalatává válik. Egyesek számára ez az átalakulás egy mély misztikus élményben játszódik le, egy személyes válság vagy egy hosszú lelki keresés után. Másokat meditáció vagy valamiféle terápia segít ehhez hozzá, vagy paranormális élmények, amelyek megváltoztatják a tudatállapotot és bepillantást engednek a létezés egységébe⁵⁶.

3.2. Lelki nárcizmus?

A New Age-et számos szerző egyfajta lelki köldöknézésnek vagy ál-misztikának tekinti. Érdekes, hogy ilyen kritikát még a New Age egyik fontos alakjától, David Spanglertől is hallani lehetett, aki késői műveiben távolságot vett fel az irányzat ezoterikusabb vonásaitól.

Azt írta, hogy a New Age népszerűbb formáiban „az egyének és csoportok okkult vagy millenarista formában élik ki fantáziájukat a kalandról és a hatalomról (...). Ennek a szintnek a fő jellemzője a ragaszkodás az én beteljesítésének magánjellegű világához, és a következetes (bár nem

⁵³ Vö. Maccari, Carlo: „La ‘mistica cosmica’ del New Age”, in: *Religioni e Sette nel Mondo* 1996/2.

⁵⁴ Vernetto, Jean: „L’avventura spirituale dei figli dell’Acquario”, in: *Religioni e Sette nel Mondo* 1996/2, 42. és köv. old.

⁵⁵ Vernetto, i.m.

⁵⁶ Vö. Melton, J. Gordon: *New Age Encyclopedia*. Detroit (Gale Research) 1990, xiii-xiv.o.

mindig nyilvánvaló) elvonulás a világtól. Ezen a szinten a New Age-et furcsa és egzotikus lények vették birtokba, mesterek, adeptusok, földönkívüliek; ez a pszichikus erők és okkult titkok helye, az összeesküvések és a rejtett tanításoké.”⁵⁷

Egy későbbi művében David Spangler felsorolja mindazt, amit negatív elemnek vagy „árnyoldalnak” lát a New Age-ben: „elidegenedés a múlttól a jövő nevében; az új hajhászása az újdonság kedvéért (...); válogatás és megkülönböztetés nélküli cselekedetek a teljesség és az egység nevében, ebből fakadóan nem értik és nem tisztelik a határok szerepét (...); a pszichikus jelenségeket összetévesztik a bölcsességgel, a *channeling*-et a lelkiséggel, a New Age látásmódot a végső igazsággal”⁵⁸. Spangler azonban végeredményben úgy látja, hogy az önző, irracionális nárcizmus csak néhány New Age-esre korlátozódik. Pozitív tulajdonságként azt emeli ki, hogy a New Age a változás szimbólumaként szolgál, a szent megtestesüléseként, olyan mozgalomként, ahol a legtöbb ember „nagyon komoly igazságkereső”, és az élet, valamint a belső növekedés érdekében dolgozik.

A New Age címkét viselő sok termék és terápia kereskedelmi vonatkozását vizsgálja David Toolan amerikai jezsuita, aki éveket töltött New Age közegben. Megfigyelte, hogy a New Age követők felfedezik a belső életet és lenyűgözi őket a távlat, hogy felelősek a viláért, de könnyen áldozatul esnek az individualizmus hajlamának és annak, hogy mindent a fogyasztás szemszögéből nézzenek. Ebben az értelemben a New Age, miközben nem keresztény, nem is buddhista, mert nem tartalmazza az önmeztagadást. A misztikus egyesülés álma, úgy tűnik, a gyakorlatban csupán virtuális egyesülésig vezet el, ahol végül az ember még magányosabb és sóvárabbar marad.

3.3 A kozmikus Krisztus

A kereszténység első napjaiban Jézus Krisztus híveinek már szembe kellett nézniük a gnosztikus vallásokkal. Nem futamodtak meg, hanem felvették a kesztyűt és a kozmikus istenségekre használt kifejezéseket magára Krisztusra alkalmazták. Ennek legjobb példája a híres Krisztus-himnusz, amely Szent Pálnak a kolosszei keresztényekhez írt levelében olvasható:

„Ő a láthatatlan Isten képmása, és minden teremtmény elsősülöttje,
mert benne teremtett minden az égben és a földön,
a láthatók és a láthatatlanok,
a trónusok és uralmak, a fejedelemségek és hatalmasságok.
Minden őáltala és őérte teremtett.
Ő előbb van mindennél, és minden benne áll fenn.
Ő a testnek, az egyháznak a feje:
ő a kezdet, az elsősülött a halottak közül, hogy az övé legyen az elsőség mindenben.
Mert úgy tetszett az Atyának, hogy benne lakjon az egész teljesség,
és hogy általa engeszteljen ki magával mindent,
ami a földön és a mennyben van,
azáltal, hogy békességet szerzett keresztjének vérével.” (Kol 1,15-20)

Ezeknek az őskeresztényeknek a számára nem volt eljövendő kozmikus kor. Ezzel a himnusszal azt ünnepelték, hogy Krisztusban kezdetét vette mindennek a beteljesedése. „Az idő igazában attól a tényről telt be, hogy Isten a Megtestesüléssel belépett az emberi történelembe. Az örökkévalóság belépett az időbe. Van-e nagyobb 'beteljesedés' ennél? Milyen más 'beteljesedés' volna lehetséges?”⁵⁹ A kozmikus erőkbe és valamiféle homályos végzetbe vetett gnosztikus hit megfosztja az embert annak lehetőségétől, hogy kapcsolatba lépjen a személyes Istennel, aki Krisztusban megnyilatkozott. A keresztények számára az igazi kozmikus Krisztus az, amelyik tevékenyen jelen van testének, az egyháznak különböző tagjaiban. Nem személytelen kozmikus erőkhöz folyamodnak, hanem egy *személyes* Isten szerető gondoskodásához; szerintük a kozmikus biocentrizmust a *társadalmi* kapcsolatok egészébe (az egyházba) kell helyezni; nincsenek bezárva kozmikus események ciklikus

⁵⁷ Spangler, David: *The Rebirth of the Sacred*. London (Gateway Books) 1984, 78. és köv. old.

⁵⁸ Spangler, David: *The New Age*, i.m., 13. és köv. old.

⁵⁹ II. János Pál *Tertio millennio adveniente* kezdetű apostoli levele (1994. nov. 10.), 9.

képletébe, hanem a *történelmi* Jézusra figyelnek, főleg kereszthalálára és feltámadására. A Kolosszei levélben és az Újszövetségben más tanítást találunk Istenről, mint ami a New Age gondolkodásban rejlik: a keresztény istenfogalom a Személyek Háromságos Egysége, aki azért teremtette az emberi nemet, mert Háromságos életközösségét meg akarta osztani teremtett személyekkel. Helyesen értve ez azt jelenti, hogy a hiteles lelkiségben nem is annyira *mi* keressük Istent, hanem *Isten* keres minket.

Krisztus kozmikus jelentőségéről egy másik, ettől egészen különböző nézet is elterjedt New Age körökben. „A Kozmikus Krisztus az az isteni minta, amelynek csomópontja Jézus Krisztus személyében van (de nem korlátozódik arra az egy személyre). A kapcsolatok isteni mintája *testté lett és közöttünk ütötte fel sátrát* (Jn 1,14) (...) A Kozmikus Krisztus (...) új kivonuláshoz vezet abból a kötöttségből és pesszimista látásmódból, amit ránk kényszerített a Newton-i, mechanisztikus univerzum, amelynek gyümölcse a versengés, a győztesek és vesztesek, a dualizmusok, az antropocentrizmus, és az abból fakadó unalom, hogy oly izgalmas világegyetemünket gépnek ábrázolják, minden misztérium és miszticizmus nélkül. A Kozmikus Krisztus helyi és történelmi, valóban mélyen benne rejlik az emberi történelemben. A Kozmikus Krisztus talán a szomszédban lakik, vagy éppen a te legmélyebb és legigazibb énedben.”⁶⁰ Bár ez a megállapítás talán nincs mindenkinek ínyére a New Age-en belül, mégis jól megragadja azt a hangvételt, és teljes világossággal megmutatja, miben áll a különbség a Krisztusról vallott két nézet között. A New Age számára a Kozmikus Krisztus egy minta, amely sokakban, sokhelyütt és sokszor megisméltődhet; ő a hatalmas paradigmaváltás hordozója; végül is egy bennünk rejlő képesség.

A keresztény hit számára Jézus Krisztus nem egy minta, hanem egy isteni személy, akinek emberi-isteni alakja feltárja az Atya szeretetének titkát minden ember iránt a történelemben (Jn 3,16); aki azért él bennünk, mert részt ad saját életéből, de nem erőlteti ránk és nem automatikusan a miénk. Minden ember meghívást kap arra, hogy részesüljön életéből, és „Krisztusban” éljen.

3.4 Keresztény misztika és New Age misztika

A keresztények számára a lelki élet az Istennel való kapcsolat, amely az Ő kegyelme által fokozatosan elmélyül, és ennek során megvilágítja az emberekkel és a teremtett világgal való kapcsolatunkat. A New Age nyelvezetében a lelkiség tudatállapotok megtapasztalása, amelyekben az összhang és az Egésszel való összeolvadás érzése dominál. Így a „misztika” nem a transzcendens Istennel való találkozást jelenti a szeretet teljességében, hanem az önmagunkba fordulás által keltett tapasztalatot, a mindenséggel való egység ujjongó érzését, melyben egyén voltunk elmerül a Lét nagy óceánjában⁶¹.

Ez a keresztény misztika és a New Age misztika közötti alapvető különbség nyilvánvalóan megvan az összehasonlítás minden szintjén. A New Age-ben a tisztulás útja a nyugtalanság vagy elidegenedés tudatosításán alapszik, amit az Egészben való elmerüléssel lehet legyőzni. A megtéréshez az embernek technikákat kell igénybe vennie, amelyek a megvilágosodás tapasztalatához vezetnek. Ez átalakítja az illető tudatát és megnyitja őt az istenséggel való kapcsolat felé, amelyet a valóság legmélyebb lényegéként értenek.

A technikák és módszerek, amelyeket ebben az immanentista, személyes istenfogalmat nem ismerő vallási rendszerben kínálnak, „alulról” indulnak. Bár helyet kap bennük a leereszkedés a magunk szívének vagy lelkének mélységeibe, mégis alapjában véve emberi vállalkozást jelentenek, melyben az illető a maga erejéből akar felemelkedni az istenséghez. Ez gyakran egy „fölemelkedés” a tudat szintjén ahhoz, amit „a bennünk rejlő isten” felszabadító tudatosságaként fognak fel. Ehhez a technikákhoz nem férhet hozzá mindenki, jótéteményeik csak egy kiváltságos spirituális „arisztokráciára” korlátozódnak.

A keresztény hitnek viszont alapeleme Isten leereszkedése teremtményeihez, főleg a legkisebbekhez, akik a „világ” normái szerint a leggyöngébbek és a legkevésbé tehetségesek. Vannak itt is spirituális technikák, amelyeket érdemes megtanulni, de Isten nem köteles igazodni ezekhez és nélkülük is tud működni. A keresztény ember „Isten felé való közeledési módja nem alapszik a szó

⁶⁰ Fox, Matthew: *The Coming of the Cosmic Christ. The Healing of Mother Earth and the Birth of a Global Renaissance.* San Francisco (Harper & Row) 1988, 135.o.

⁶¹ Vö. az Argentin Püspöki Konferencia Kulturális Bizottságának dokumentumát: *Frente a una Nueva Era. Desafío a la pastoral en el horizonte de la Nueva Evangelización*, 1993.

szoros értelmében vett valamilyen *technikán*. Ez ellentmondana az evangélium által megkívánt gyermekség szellemének. A hiteles keresztény misztikában semmi sincs, amit technika segítségével lehet átélni: az mindig Isten ajándéka, s ha valaki részesül belőle, méltatlannak érzi magát.”⁶²

A keresztények számára a megtérés újbóli odafordulás az Atyához a Fiú által, tanulékonyan a Szentlélek ereje iránt. Minél inkább előrehalad valaki Istennel való kapcsolatában – ami mindig és mindenképpen ingyenes ajándék –, annál jobban átérzi, milyen fontos elfordulni a bűntől, a lelki rövidlátástól és a felfuvalkodástól, melyek akadályai annak, hogy bizalommal átadja magát Istennek és nyitott legyen mások iránt.

Minden meditációs technikát meg kell tisztítani a nagyképűségtől és a büszkeségtől. A keresztény imádság nem az ön-szemlélés, a csönd és az önkiüresítés gyakorlása, hanem a szeretet párbeszéde, és „a megtérés alapmagatartása foglaltatik benne, amely kilépés az én-ből az isteni Te felé”⁶³. Oda vezet, hogy az ember egyre teljesebb mértékben megadja magát Isten akaratának, ami mély, hiteles szolidaritásra hívja meg őt minden emberrel⁶⁴.

3.5 A „bennünk rejlő isten” és a „theószisz”

Ez az ellentét kulcsfontosságú a New Age és a kereszténység összehasonlításában. A New Age irodalmat mindenestül áthatja a meggyőződés, hogy „ott kint” nincs semmiféle isteni lény, vagy amely elkülöníthető lenne a valóság többi részétől. Jung óta egyre-másra hallunk emberektől hitvallásokat a „bennünk rejlő istenről”. A New Age szemszögéből az az ember problémája, hogy képtelen felismerni a saját istenségét, ez a képtelenség pedig legyőzhető vezetés segítségével és egy sor technika felhasználásával rejtett (isteni) képességeinek kibontakoztatására. Mindezek mélyén az a gondolat húzódik meg, hogy „Isten” mélyen bennünk rejlik. Mi magunk istenek vagyunk, és a bennünk rejlő korlátlan erőt úgy tudjuk felfedezni, hogy lehántjuk magunkról a nem hiteles rétegeket⁶⁵. Minél inkább felismerjük ezt a képességet, annál inkább meg is valósítjuk, és ebben az értelemben a New Age-nek megvan a maga felfogása a *theószisz*-ről, az istenivé válásról, pontosabban annak felismeréséről és elfogadásáról, hogy isteni lények vagyunk. Egyesek szerint olyan korban élünk, amikor „istenfogalmunkat interiorizálni kell: az ott kint lévő Mindenható Istenről át kell állnunk a minden létező középpontjában rejlő dinamikus, teremtő erő istenfogalmára: ez az Isten a Lélek”⁶⁶.

Az *Adversus Haereses* V. könyvének előszavában Szent Ireneusz így ír: „Jézus Krisztus, aki túlárado szeretetével azzá lett, ami mi magunk vagyunk, hogy azzá tehessen minket, ami Ő Maga” (V, Praef., 36). A megistenülés keresztény felfogásában a *theószisz* nem pusztán a mi erőfeszítésünk nyomán játszódik le, hanem Isten bennünk és általunk működő kegyelmének segítségével. Kikerülhetetlenül magával vonja a tökéletlenség, sőt bűnösség tudatát az út elején, és semmiképpen nem jelenti az én felmagasztalását. Mi több, kibontakozása során belépünk a Szentháromság életébe, ami az egység szívében rejlő különbség tökéletes példája; inkább *szinergia*, mint *fúzió*. Mindez egy személyes találkozás eredményeként, egy újfajta élet felkínálásaként jön létre. A Krisztusban való élet nem annyira személyes és magánjellegű dolog, hogy csupán a tudatra korlátozódna. Nem is csupán egy új tudatossági szint. Beletartozik az is, hogy lelkünkben és testünkben átalakulunk az egyház szentségi életében való részvétel által.

⁶² *Orationis Formas* 23.

⁶³ *Orationis Formas* 3., lásd még az elmélkedésről és a szemlélődő imádságról szóló részeket a Katolikus Egyház Katekizmusában, 2705-2719.

⁶⁴ *Orationis Formas* 13.

⁶⁵ Vö. Pelphrey, Brendan: „I said, You are Gods. Orthodox Christian Theosis and Deification in the New Religious Movements”, in: *Spirituality East and West*, 2000 húsvéti szám (13.).

⁶⁶ Smith, Adrian: *God and the Aquarian Age. The new era of the Kingdom*. Great Waking (McCrimmons) 1990, 49.o.

4. A NEW AGE ÉS A KERESZTÉNY HIT ÜTKÖZŐPONTJAI

A New Age vallásosság egyes elemeit – bármilyen ártalmatlannak tűnjenek is – nehéz különválasztani attól az átfogó kerettől, amely a New Age mozgalom egész gondolatvilágát áthatja. A mozgalom gnosztikus jellege arra készíti minket, hogy a maga egészében ítéljük meg. A keresztény hit szempontjából a New Age vallásosságban nem lehet elszigetelni bizonyos elemeket mint a keresztények számára elfogadhatókat és elutasítani a többit. Mivel a New Age mozgalomban alapvető a természettel való kommunikáció és az egyetemes jó kozmikus ismerete – és így tagadja a keresztény hit kinyilatkoztatott tartalmát –, nem tekinthető pozitívnak vagy ártalmatlannak. Egy olyan kulturális környezetben, amelyre a vallási relativizmus a jellemző, figyelmeztető jelzést kell adnunk az ellen, hogy a New Age vallásosságot egy szintre helyezték a keresztény hittel, viszonylagosan beállítva ezzel a hit és a hiedelmek közti különbséget, és még inkább összezavarva a vigyázatlanokat. Ebben az összefüggésben hasznos felidézni Szent Pál buzdítását: „parancsolt meg egyeseknek, hogy ne tanítsanak másként, ne foglalkozzanak mesékkel és vég nélküli nemzetségtáblákkal, amelyek inkább szörszálhasogatáshoz vezetnek, mint az Isten szerint való rendhez, amely hiten alapszik” (1Tim 1,3-4). Bizonyos gyakorlatokra helytelenül ragasztják a New Age címkét csupán egy piaci stratégia jegyében, hogy jobban eladhatók legyenek, bár valójában nem kapcsolódnak ehhez a világképhez. Mindez csak a zűrzavart növeli. Ezért kell pontosan azonosítani azokat az elemeket, amelyek a New Age mozgalomhoz tartoznak, és amelyek nem fogadhatók el azok számára, akik hűségesek Krisztushoz és egyházához.

Az alábbi kérdések adhatják a leghasználhatóbb kulcsot ahhoz, hogy keresztény szempontból értékeljünk bizonyos központi New Age elemeket és gyakorlatokat. A „New Age” megnevezés Istenről, az emberről és a világról keringő egyes eszmékre vonatkozik, amelyek előfordulhatnak a keresztények vallási beszélgetéseiben, meditációs csoportok, terápiák és hasonló plakátjain, kifejezett vallási megnyilatkozásokban stb. Ha e kérdések közül néhányat olyan embereknek és eszméknek is felteszünk, akik, illetve amelyek nem viselik a New Age címkéjét, akkor további kimondatlan kapcsolódások válhatnak nyilvánvalóvá az egész New Age közzeggel.

• **Isten egy olyan lény, akivel kapcsolatba léphetünk, vagy valami olyasmi, amit felhasználhatunk, esetleg egy erő, amit igába foghatunk?**

A New Age istenfogalma eléggé homályos, míg a keresztény fogalom nagyon tiszta. A New Age istene egy személytelen energia, valójában a kozmosz egy részleges kiterjedése vagy alkotórésze; és ebben az értelemben a világ életereje vagy lelke. Az istenség minden létezőben megtalálható, kezdve „az ásványvilág legalacsonyabb rendű kristályaitól egészen a Galaktikus Istenig és azon túl, akiről semmit nem tudunk mondani. Ez nem egy ember, hanem egy Nagy Tudatosság”⁶⁷. Egyes „klasszikus” New Age írásokból kitűnik, hogy az embernek úgy kell gondolkodnia magáról, mint istenről: ez némelyekben fejlettebb, másokban kevésbé. Isten többé nem olyasvalami, amit a világon túl kell keresni, hanem mélyen önmagunkban⁶⁸. Ha el is fogadják „Isten” rajtunk kívül álló voltát, akkor is manipulálhatónak tartják.

Ez nagyon eltér az Istenről alkotott keresztény felfogástól, miszerint ő alkotta az eget és földet, és minden személyes életnek ő a forrása. Isten önmagában véve személyes valóság, ő Atya, Fiú és Szentlélek, aki azért teremtette a mindenséget, hogy életközösségéből részt adjon a teremtett személyeknek. „Isten, aki ’megközelíthetetlen fényben lakozik’, a szabad akaratából teremtett emberekkel közölni akarja a maga isteni életét, hogy így egyszülött Fiában fiaivá fogadja őket. Amikor Isten kinyilatkoztatja magát, az embereket képessé akarja tenni arra, hogy Neki válaszoljanak, Őt megismerjék és sokkal jobban szeressék, mint arra önmaguktól képesek

⁶⁷ Vö. Creme, Benjamin: *The Reappearance of Christ and the Masters of Wisdom*. London (Tara Press) 1979, 116.o.

⁶⁸ Vö. Vernet, Jean: *Le New Age*. Paris (P.U.F.) 1992 (Collection Encyclopédique *Que sais-je?*), 14.o.

volnának.”⁶⁹ Istent nem azonosítjuk az Élet-elvvel, amelyet „Léleknek” vagy a kozmosz „Alap-energiájának” tartanak, hanem Ő az a szeretet, amely egészen különbözik a világtól, mégis teremtő módon jelen van mindenben, és az embereket az üdvösség felé vezeti.

• Csak egy Jézus Krisztus van, vagy Krisztusok ezrei?

Jézus Krisztust a New Age irodalma gyakran mutatja be úgy, mint egyet a sok bölcs vagy beavatott vagy avatár közül, míg a keresztény hagyományban Ő az Isten Fia. A New Age megközelítések az alábbiakban közösek:

– a személyes és egyedi történeti Jézus nem ugyanaz, mint az örök, személytelen egyetemes Krisztus;

– Jézust nem tartják egyetlen Krisztusnak;

– Jézus kereszthalálát vagy tagadják, vagy átértelmezik annak a gondolatnak a kizárásával, hogy Ő, a Krisztus, szenvedhetett volna;

– a Biblián kívüli dokumentumokat (mint a késő-gnosztikus evangéliumokat) hiteles forrásoknak tartják, melyekből megismerhetjük Jézus életének a Szentírás kánoni könyveiben be nem mutatott vonásait. Alapvetőek a New Age krisztológia számára a Jézusról szóló egyéb más kinyilatkoztatások, melyek lényektől, szellemi vezetőktől vagy fölemelkedett mesterektől származnak, vagy akár az *ákása-krónikákból* erednek;

– a bibliai szövegeken egyfajta ezoterikus exegézist végeznek el, hogy megtisztítsák a kereszténységet attól a formális vallástól, amely akadályozza ezoterikus lényegének megközelítését⁷⁰.

A keresztény hagyományban Jézus Krisztus az a názáreti Jézus, akiről az evangéliumok beszélnek, Mária fia és Isten egyszülött Fia, valóságos ember és valóságos Isten, az isteni igazság kinyilatkoztatásának teljessége, a világ egyetlen Üdvözítője: „Poncius Pilátus alatt értünk keresztre feszítették, kínhalált szenvedett és eltemették. Harmadnapra föltámadott az Írások szerint, fölment a mennybe, ott ül az Atyának jobbján”⁷¹.

• Az ember: egyetlen egyetemes lény van, vagy sok egyén?

„A New Age technikáknak az a célja, hogy tetszés szerint idézhessünk elő misztikus állapotokat, mintha az csak laboratóriumi anyag kérdése volna. A *rebirthing*, a *biofeedback*, az érzékszervi elszigeteltség, a holotróp légzés, a hipnózis, a mantrák, a böjtölés, az alvástól való megfosztás és a transzcendentális meditáció mind olyan próbálkozás, hogy uraljuk ezeket az állapotokat és folyamatosan megtapasztalhassuk azokat”⁷². Ezek a gyakorlatok mind a pszichikai gyöngeség (és sebezhetőség) állapotát idézik elő. Amikor a gyakorlásnak az a célja, hogy újból megtaláljuk önmagunkat, akkor az igazi kérdés az, hogy ki az az „én”? A „bennünk rejlő isten” és az egész kozmoszsal való holisztikus egyesülés ezt a kérdést még élesebbé teszi. Az elkülönült egyéni személyiség a New Age fogalmai szerint (főleg a transzperszonális pszichológiában) patológikus dolog lenne. Viszont „az igazi veszély a holisztikus paradigma. A New Age gondolkodás egy totalitárius egységen alapul, és ezért veszélyes”⁷³. Szelídebb megfogalmazásban: „Akkor vagyunk hitelesek, amikor ’kezünkbe vesszük’ önmagunkat, amikor döntéseink és reakcióink spontánul fakadnak legmélyebb igényeinkből, amikor viselkedésünk és kifejezett érzéseink személyes teljességünket tükrözik”⁷⁴. A *Human Potential Movement* a legvilágosabb példája annak a meggyőződésnek, hogy az ember isteni lény, vagy hogy isteni szikrát hordoz magában.

⁶⁹ A Katolikus Egyház Katekizmusa, 52.

⁷⁰ Vö. Pennesi, Alessandro Olivieri: *Il Cristo del New Age. Indagine Critica*. Vatican City (Libreria Editrice Vaticana) 1999, főleg 13-34.o. A közös pontok felsorolását ld. a 33. oldalon.

⁷¹ Nicea-konstantinápolyi hitvallás.

⁷² Lacroix, Michel: *L'Ideologia della New Age*. Milano (Il Saggiatore) 1998, 74.o.

⁷³ I.m., 68.o.

⁷⁴ Schur, Edwin: *The Awareness Trap. Self-Absorption instead of Social Change*. New York (McGraw Hill) 1977, 68.o.

A keresztény megközelítés abból indul ki, amit a Szentírás tanít az emberi természetről; a férfit és a nőt Isten a saját képére és hasonlatosságára teremtette (Ter 1,27) és féltő gondját viseli, amin a Zsoltáros nem győz csodálkozni (vö. 8. zsoltár). Az emberi személy olyan misztérium, amely csak Jézus Krisztusban tárul fel (vö. GS 22), és hitelesen emberivé igazán csak a Krisztussal való kapcsolatában lesz a Szentlélek ajándéka által⁷⁵. Ez távol áll az emberközpontúságnak attól a karikatúrájától, amelyet sok New Age szerző és gyakorló elutasít.

• **Mi váltjuk meg magunkat, vagy a megváltás Isten ingyenes ajándéka?**

Kulcsfontosságú annak tisztázása, hogy mit vagy kit tekintünk megváltónknak? Megváltásunk a magunk tetteivel történik, ahogy ez gyakran szerepel a New Age magyarázatokban, vagy Isten szeretete által? A kulcsszavak: *önmagunk beteljesítése, megvalósítása, megváltása*. A New Age az emberi természetről alkotott felfogásában alapvetően pelagianista⁷⁶.

A keresztények számára a megváltás azon múlik, hogy részesülünk-e Krisztus kínszenvedéséből, halálából és feltámadásából, és hogy közvetlen személyes kapcsolatban vagyunk-e Istennel, nem pedig hogy alkalmazunk-e valamiféle technikát. Az emberi léthelyzetet – melyre az eredeti bűn és a személyes bűn rányomja a bélyegét – csak Isten cselekvése hozhatja helyre: a bűn Isten elleni sértés, és csak ő tud kiengesztelni minket magával. A megváltás isteni rendjében az emberek elnyerték a megváltást Jézus Krisztus által, aki mint Isten és ember az üdvösség egyetlen közvetítője. A kereszténységben a megváltás nem az én megtapasztalása, a meditatív és intuitív időzés önmagunkban, hanem sokkal inkább a bűnök bocsánata, a saját magunk mélyeséges meghasonlásaiból való kiemeltetés, és a természet nyugalma a szerető Istennel való közösség ajándéka által. A megváltás útját nem egyszerűen az önmagunk által előidézett tudat-átalakulásban találjuk, hanem a büntől és következményeitől való megszabadulásban, ami azután elvezet minket oda, hogy harcolunk a bűn ellen magunkban és magunk körül a társadalomban. Szükségképpen elvezet a körülöttünk ínséget szenvedőkkel vállalt szerető szolidaritáshoz.

• **Az igazságot mi találjuk fel, vagy befogadjuk?**

A New Age-ben az igazság mércéi a jó rezgések, a kozmikus megfelelések, a harmónia és extázis, általában a kellemes élmények. Lényege, hogy mindenki a maga igazságát találja meg benne, és ennek fokmérője, hogy jól érezzük-e magunkat. A vallás és az etikai kérdések megítélése így kinek-kinek az érzéseitől és tapasztalataitól függ.

A keresztény tanítás úgy mutatja be Jézus Krisztust, mint aki „az út, az igazság és az élet” (Jn 14,6). Követőitől azt kéri, hogy egész életüket nyissák meg előtte és értékei előtt, vagyis egy objektív követelményrendszer előtt, amely része a végső soron mindenki által megismerhető objektív valóságnak.

• **Imádság és meditáció: magunkban beszélünk, vagy Istenhez?**

A pszichológia és a spiritualitás összetévesztésének tendenciája miatt kénytelenek vagyunk szóvá tenni, hogy a használatos meditációs technikák közül sok nem imádság. Gyakran jó előkészítései az imádságnak, de nem többek, még akkor sem, ha kellemesebb belső állapotra vagy testi kényelemérzetre vezetnek el. Az átélt élmények valóban intenzívek, de ha valaki ezen a szinten marad, akkor egyedül marad, és nem lép be a másik jelenlétebe. A csöndesség elérése az Imádott szemlélésének csöndje helyett az ürességet állíthatja szemünk elé. Emellett, a saját lelkünkbe való mélyebbre ereszkedés technikái végső soron a magunk képességeire építenek, hogy elérjük az istenit, sőt istenivé váljunk: ha megfélekedezünk arról, hogy Isten keresi szívünket, akkor az nem keresztény

⁷⁵ Vö. a Katolikus Egyház Katekizmusa, 355-383.

⁷⁶ Vö. Heelas, Paul: *The New Age Movement. The Celebration of the Self and the Sacralization of Modernity*. Oxford (Blackwell) 1996, 161.o.

imádság. Még akkor is, ha az Univerzális Energiával való kapcsolatnak tekintjük, „az ilyen könnyű 'viszony' Istennel, ahol Isten funkciója abban merül ki, hogy igényeinket betölti, megmutatja a New Age mélyén meghúzódó önzést”⁷⁷.

A New Age gyakorlatok valójában azért sem imádságok, mert rendszerint kimerülnek az introspekcióban és a kozmikus energiával való összeolvadásban, szemben a keresztény imádság kettős irányultságával, amely magában foglalja az introspekciót, de alapvetően egy találkozás Istennel. A keresztény misztika egyáltalán nem pusztán emberi erőfeszítés, hanem lényegileg párbeszéd, és „a megtérés alapmagatartása foglalja magában, amely kilépés az én-ből az isteni Te felé”⁷⁸. „A keresztény ember, akkor is, ha egyedül, magányban imádkozik, tudatában van annak, hogy mindig Krisztus társaságában, a Szentlélekben imádkozik, az összes szentekkel együtt, az egyház javára.”⁷⁹

• Engedünk a kísértésnek, hogy tagadjuk a bűnt, vagy elfogadjuk létezését?

A New Age-ben nincs igazi bűnfogalom, hanem csak tökéletlen tudást ismer; ez megvilágosodást tesz szükségessé, amelyet megfelelő pszichofizikai technikákkal érhetünk el. A New Age tevékenységek résztvevőinek nem mondják meg, hogy mit kell hinni, mit kell tenni vagy nem tenni, hanem: „Ezer útja van a belső valóság felkutatásának. Haladj abba az irányba, amerre intelligenciád és intuíciód vezet téged. Bízz önmagadban.”⁸⁰ A tekintély egy teisztikus beállítottságból átkerült az énen belültre. A legsúlyosabb probléma a New Age gondolkodása szerint az elidegenedés a kozmosz teljességétől, nem pedig a személyes kudarc vagy bűn. Az orvosság az, hogy egyre inkább elmerüljünk a lét teljességében. Egyes New Age írásokból és gyakorlatokból az tűnik ki, hogy egy élet nem elegendő erre, ezért több reinkarnációnak kell lennie, ami lehetőséget nyújt arra, hogy ki-ki összes képességét kibontakoztathassa.

A keresztény felfogásban „a bűn, s főként az áteredő bűn valóságát csak az isteni kinyilatkoztatás világítja meg. Azon megismerés nélkül, melyet Isten ad nekünk, a bűnt nem lehet világosan fölismerni, és megjelenik a kísértés, hogy a bűnt úgy értelmezzük, mint fejlődési rendellenességet, pszichikai gyöngeséget, mint tévedést vagy egy helytelen társadalmi szerkezet kikerülhetetlen következményét stb. Csak Isten emberre vonatkozó tervének ismeretében értjük meg, hogy a bűn visszaélés azzal a szabadsággal, melyet Isten a teremtett személyeknek ajándékoz azért, hogy szeretni tudják őt és egymást.”⁸¹ „A bűn az értelem, az igazság és a helyes lelkiismeret elleni rossz cselekedet; az Isten és a felebarát iránti igaz szeretet hiányossága bizonyos jóhoz való rossz ragaszkodás miatt. Megsebz az ember természetét és támadja az emberi szolidaritást.”⁸² „A bűn Isten megbántása (...) A bűn föllázad Isten irántunk való szeretete ellen és elfordítja tőle a szívünket. (...) A bűn tehát 'önszeretet egészen Isten megvetéséig’.”⁸³

• A szenvedés és a halál elutasítására vagy elfogadására kapunk biztatást?

Egyes New Age szerzők úgy vélekednek a szenvedésről, hogy azt mi okozzuk magunknak, vagy a rossz karma, vagy legalábbis a kudarc, hogy igába fogjuk a magunk erőforrásait. Mások a siker és a gazdagság elérésének módszereire összpontosítanak (pl. Deepak Chopra, José Silva és mások). A New Age-ben a reinkarnációt gyakran tekintik szükséges elemnek a lelki előrehaladásban, egy szakasznak az egyre haladó spirituális evolúcióban, amely születésünk előtt kezdődött és halálunk után is folytatódik. Jelen életünkben mások halálának megtapasztalása egy egészséges válságot provokál bennünk.

⁷⁷ Ír Teológiai Bizottság: *A Catholic Response to the New Age Phenomenon*. 1994, 3. fejezet.

⁷⁸ *Orationis Formas* 3.

⁷⁹ I.m. 7.

⁸⁰ Bloom, William: *The New Age. An Anthology of Essential Writings*. London (Rider) 1991, xvi.o.

⁸¹ A Katolikus Egyház Katekizmusa, 387.

⁸² I.m. 1849.

⁸³ I.m. 1850.

Mind a kozmikus egység, mind pedig a reinkarnáció összeegyeztethetetlen azzal a keresztény hittal, hogy az emberi személy egy különálló lény, aki egyetlen életet él, melyért teljes mértékben felelős: a személynek ez a felfogása felveti mind a felelősség, mind pedig a szabadság kérdését. A keresztények tudják, hogy „Krisztus keresztjében nemcsak beteljesedett a megváltás a szenvedés által, hanem maga az emberi szenvedés is megváltást nyert. Krisztus, anélkül, hogy ő maga bűnt követett volna el, magára vette 'a bűn átkának' teljességét. Ennek a rossznak a megtapasztalása szabta meg Krisztus szenvedésének semmihez sem fogható mértékét. Ez a szenvedés lett a megváltás ára. (...) A Megváltó az ember helyett s az emberért szenvedett. Minden egyes ember részesül a megváltásban. S mindenki meghívást kapott arra is, hogy részt vállaljon a szenvedésből, amely által a megváltás végbement. Abban a szenvedésben való részesedésre hivatott, amely révén minden emberi szenvedés is megváltást nyert. Krisztus, midőn szenvedése által megváltotta az embert, vele együtt a szenvedést is a megváltás szintjére emelte. Így az emberek a maguk szenvedésével együtt Krisztus megváltó szenvedéséből is részt kaphatnak.”⁸⁴

• A társadalmi elkötelezettségtől elhúzódni kell, vagy keresni lehetőségét?

A New Age nagy része nem csinál titkot abból, hogy a saját érdekeit akarja előmozdítani, de a mozgalom vezető alakjai szerint nem méltányos dolog az egész mozgalmat önző, irracionális és nárcisztikus emberek kisebbsége alapján megítélni, vagy túl nagy jelenőséget tulajdonítani egy-két bizarrabb jelenségnek, ami megakadályoz minket abban, hogy meglássuk a New Age-ben a hiteles lelki keresést és a spiritualitást⁸⁵. Az egyén beolvadása a kozmikus énbé, a különbség és ellentét viszonylagossá tétele vagy eltörlése a kozmikus harmóniában – elfogadhatatlan a kereszténység számára.

Ahol igazi szeretet van, ott egy tőlünk különböző másik személynek is lennie kell. A hiteles keresztény az egységet abban a képességben és szabadságban keresi, hogy a másik igent vagy nemet mond a szeretet ajándékára. A kereszténység az egységet a communio, a közösség értelmében fogja fel.

• Jövönket a csillagok rejtik, vagy közreműködhetünk épülésében?

A felderengő New Age korában tökéletes, androgín lények fognak élni, akik teljesen uralják majd a természet kozmikus törvényeit. E forgatókönyv szerint a kereszténységet el kell törölni, hogy átadja helyét a globális vallásnak és az új világrendnek.

A keresztények az éberség szüntelen állapotában vannak, és készen állnak az utolsó napokra, amikor Krisztus újra eljön. Az ő „New Age”-ük 2000 évvel ezelőtt kezdődött el Krisztussal, aki „nem más, mint a Názáreti Jézus, és Ő Isten megtestesült Igéje minden ember üdvösségéért”. Szentlelkének „jelenléte és tevékenysége nemcsak az egyes embert érinti, hanem a társadalmat és a történelmet is, a népeket, a kultúrákat, a vallásokat”. Valójában „mindannyiuknak az Atya Lelke az éltetője, akit a Fiú bőkezűen ajándékoz”⁸⁶. Az utolsó időkben élünk.

Egyrészt nyilvánvaló, hogy sok New Age-es gyakorlat a résztvevők számára – úgy tűnik – nem vet fel tanbeli kérdéseket, másrészt viszont tagadhatatlan, hogy maguk ezek a gyakorlatok, még ha közvetetten is, egy olyan felfogást sugallnak, amely befolyásolhatja a gondolkodást és a valóságnak egy egészen sajátos látásmódját idézheti elő. A New Age kétségtelenül létrehozza a maga atmoszféráját, és nehéz lehet megkülönböztetni az ártalmatlan dolgokat a megkérdőjelezendőktől. Annak viszont érdemes tudatában lenni, hogy a New Age körökben a Krisztusról terjesztett tanítást Helena Blavatsky teozófiai tanításai, Rudolf Steiner antropozófiája és Alice Bailey „Árkánium Iskolája” inspirálta. Mai követőik nem csupán az ő eszméiket terjesztik tovább, hanem a New Age

⁸⁴ II. János Pál *Salvifici Doloris* kezdetű apostoli levele az emberi szenvedés keresztény értelméről (1984. febr. 11.), 19.

⁸⁵ Vö. Spangler, David: *The New Age*. i.m., 28.o.

⁸⁶ Vö. II. János Pál *Redemptoris Missio* kezdetű enciklikája (1990. dec. 7.), 6, 28 és a Hittani Kongregáció *Dominus Jesus* kezdetű nyilatkozata (2000. aug. 6.), 12.

keretében azon dolgoznak, hogy a valóság egy egészen új felfogását alakítsák ki, egy olyan tanítást, amelyet egyes megfigyelők „New Age igazságnak” neveznek⁸⁷.

---

⁸⁷ Vö. Rhodes, R.: *The Counterfeit Christ of the New Age Movement*. Grand Rapids (Baker) 1990, 129.o.

5. JÉZUS KRISZTUS AZ ÉLET VIZÉT KÍNÁLJA NEKÜNK

Az egyház egyetlen alapja: Ura, Jézus Krisztus. Ő van minden keresztény cselekedet, minden keresztény üzenet mélyén. Az egyház ezért újból és újból keresi a találkozást Urával. Az evangélium sok találkozásról tudósít Jézus és mások között, a betlehemi pásztoroktól kezdve a vele együtt keresztre feszített két latorig, a Templomban őt hallgató bölcs öregektől az Emmausz felé tartó reményvesztett tanítványokig. Hogy ő mit kínál nekünk, arról igazán világosan a szamariai asszonnyal Jákob kútjánál történt találkozója beszél János evangéliumának 4. fejezetében, annyira, hogy ezt a részt nevezték „az igazsággal való elköteleződésünk paradigmájának”⁸⁸ is. Az élet vizét kínáló idegennel való találkozás tapasztalata a kulcs ahhoz, ahogyan a keresztények párbeszédet folytathatnak és kell is folytatniuk mindenkivel, aki nem ismeri Jézust.

János elbeszélésében az egyik megkapó vonás az, hogy az asszonynak eltart egy darabig, amíg felfogja, mit ért Jézus az „élet” vizén, vagy „élő” vizen (11. vers). Még így is érdeklődővé válik – nemcsak az idegen, hanem annak üzenete iránt – és figyel. Miután az elején megdöbbsent, hogy Jézus ismeri titkait („Jól mondtad: 'Nincs férjem'. Mert öt férjed volt, és akid most van, az nem férjed. Ezt helyesen mondtad.”, 17-18.v.), nyitottá vált szavára: „Uram, látom, hogy próféta vagy” (19.v.). Így indul el a párbeszéd Isten imádásáról: „Ti azt imádjátok, amit nem ismertek, mi azt imádjuk, amit ismerünk, mert az üdvösség a zsidóktól van” (22.v.). Jézus megérintette szívét, és felkészítette arra, hogy megértse, amit önmagáról mint Messiásról akart mondani: „Én vagyok az, aki veled beszélek” (26.v.), hogy megnyissa szívét az igazi imádásra Lélekben, és a kinyilatkoztatásra, amit Jézus, Isten Fölkentje adott magáról.

Az asszony „otthagya edényét, elment a városba, és szólt az embereknek” órája (28.v.). Az idegennel való találkozás akkora hatást tett az asszonyra, hogy ez őket is kíváncsivá tette, ezért ők is „odamentek hozzá” (30.v.). Hamarosan elfogadták kilétének igazságát. „Most már nem a te beszéded miatt hiszünk, hanem mert mi magunk hallottuk, és tudjuk, hogy ő valóban a világ Üdvözítője” (42.v.). A másodkézből kapott ismerettől eljutnak oda, hogy személyesen megismerik Jézust, és felfogják kilétének egyetemes jelentőségét. Mindez azért mehet végbe, mert elméjük és szívük mindenestül belép a megismerésbe.

Fontos részlet, hogy a történet egy kút mellett játszódik le. Jézus az asszonynak „örök életre szökellő vízforrást” nyújt (14.v.). A gyöngédség, ahogyan az asszonnyal bánik, mintája lehetne a lelkipásztori hatékonyságnak, elsegítve másokat az igazság megvallására anélkül, hogy szenvedniük kellene az önmegismerés terhes folyamatában („elmondott nekem mindent, amit cselekedtem”, 39.v.). Ez a hozzáállás bő termést hozhat azok esetében, akiket a Vízöntő ragadott meg, de akik még mindig keresik az igazságot. Meg kell hívnunk őket, hogy figyeljenek Jézusra, aki nem csupán olyasmit kínál nekünk, ami mai szomjunktat enyhíti, hanem az „élő víz” rejtett lelki mélységeit. Lényeges, hogy elismerjük az őszinteséget, amellyel az emberek keresik az igazságot; nem a csalásban és öncsalásban kell gondolkodnunk. Az is fontos, hogy türelmesek legyünk, ahogy azt a jó nevelő tudja. Azok, akiket az igazság megragad, hirtelen egy egészen újfajta szabadság érzetétől jönnek tűzbe, túllépve múltbeli kudarcokon és félelmeken, és „aki önismeretre vágyik, ahogy az asszony a kútnál, arról másokra is átragad a vágy, hogy megismerje az igazságot, amely őket is szabaddá teheti”⁸⁹.

A Jézus Krisztussal, az élő víz hordozójával való találkozásra még nagyobb súllyal tud meghívni másokat az, aki maga is mindenestül a Jézussal való találkozás hatása alatt áll, mert akkor már nem olyan valaki beszél, aki csupán hallott róla, hanem aki bizonyos abban, hogy „valóban ő a világ Üdvözítője” (42.v.). Lényeges, hogy hagyjuk az embereket a maguk módján reagálni, a maguk ütemében, és bízzuk Istenre, hogy a többit megtegye.

⁸⁸ Bergin, Helen OP: „Living One's Truth”, in: *The Furrow*, 2000. jan., 12.o.

⁸⁹ I.m., 15.o.

6. MEGJEGYZÉSEK

6.1 Kell a vezetés és az alapos képzés

Krisztus vagy a Vízöntő? A New Age-ben szinte mindig „alternatívákhoz” kapcsolódik, akár a valóság alternatív látásmódja ez, akár helyzetünk javításának alternatív módja (mágia)⁹⁰. Az alternatívák nem két lehetőséget kínálnak az embereknek, hanem csak azt az egyet, hogy valamit előnyben részesítsenek a másikkal képest: a vallás kérdésében a New Age alternatívát kínálja a zsidó-keresztény örökséggel szemben. A Vízöntő Korát úgy képzelik el, hogy az majd felváltja a Halak túlnyomóan keresztény korát. A New Age gondolkodói ennek élénken a tudatában vannak; némelyikük meg van győződve arról, hogy a küszöbön álló változás elkerülhetetlen, míg mások tevékenyen dolgoznak eljövételén. Aki arra kíváncsi, hogy hihetne-e Krisztusban és a Vízöntőben egyszerre, annak hasznos lehet tudni, hogy ez egy „vagy-vagy” helyzet. „Egy szolga sem szolgálhat két úrnak; mert vagy az egyiket gyűlöli és a másikat szereti, vagy az egyikhez ragaszkodik és a másikat megveti” (Lk 16,13). A keresztényeknek elég arra a különbségre gondolniuk, amely a napkeleti bölcsek és Heródes király között volt, hogy felfogják a Krisztus mellett vagy ellen való döntés horderejét. Nem szabad megfeleledkezni arról, hogy több mozgalom, amely a New Age táptalaja, kimondottan keresztényellenes. A kereszténységhez való viszonyuk nem semleges, hanem semlegesítő: mindannak ellenére, ami elhangzik a vallások iránti nyitottságról, a hagyományos kereszténységet nem tekintik őszintén egy elfogadható alternatívának. Olykor kellőképpen kifejezésre is juttatják, hogy „az igazi kereszténység számára nincs tolerálható hely”, és még indokokat is vélnek találni a keresztényellenes magatartás igazolására⁹¹. Ez az ellenállás kezdetben csak azok szűk körére korlátozódott, akik túlmentek a New Age-hez való felszínes kapcsolódáson, de újabban elkezdte átjárni az „alternatív” kultúra minden rétegét, ami rendkívül nagy vonzerővel bír, főleg a fejlett nyugati társadalmakban.

Fúzió vagy konfúzió? A New Age hagyományai tudatosan és szándékosan elmoszák az igazi különbségeket: teremtő és teremtmény, emberiség és természet, vallás és pszichológia, szubjektív és objektív valóság között. A szándék ideológiája mindig az, hogy a megoszlás botrányát legyőzzük, de a New Age elméletében inkább az érvényesül, hogy szisztematikusan *egybe* olyan elemeket, amelyeket a nyugati kultúrában általában világosan megkülönböztetünk egymástól. Nem kellene ezért inkább „konfúzióknak” nevezni ezt? Nem szójáték, ha azt mondjuk, hogy a New Age a zavarosban halászik. A keresztény hagyomány mindig is értékelte az értelem szerepét a hit igazolásában, valamint Isten, a világ és az ember megértésében⁹². A New Age sokak érzékenységét eltalálta, amikor a hideg, számító, embertelen értelmet elutasítja. Bár ez egy pozitív meglátás, és egyensúlyt akar létrehozni minden képességünk között, mégsem igazolja azt, hogy egészen a peremre szorítsunk egy képességet, amely alapvető a teljes emberi élethez. A racionalitás az egyetemesség előnyét kínálja: mindenki szabadon hozzáférhet, szemben az ezoterikus vagy gnosztikus „misztikus” vallás titokzatos és bűvös jellegével. Mindent nagyon gondosan meg kell vizsgálni, ami a fogalmi zavart vagy a titkolózást segíti elő. Mindez elrejt, nem pedig feltárja a valóság végső természetét. Egybecseng a poszt-modern idők bizalomvesztésével a régebbi korok bátor bizonyosságaiban, ami gyakran az irracionálisban keres menedéket. A kihívás az, hogy megmutassuk, az egészséges együttműködés a hit és az ész között hogyan viszi előre az emberi életet és bátorítja a teremtett világ tiszteletét.

⁹⁰ Vö. Heelas, i.m., 138.o.

⁹¹ Miller, Elliot: *A Crash Course in the New Age*. Eastbourne (Monarch) 1989, 122.o. A spiritizmus indulatosan keresztényellenes álláspontjának dokumentálásához vö. Moore, R. Laurence: „Spiritualism”, in: Gaustad, Edwin S. (szerk.): *The Rise of Adventism: Religion and Society in Mid-Nineteenth-Century America*. New York 1974, 79-103.o., valamint Moore, R. Laurence: *In Search of White Crows: Spiritualism, Parapsychology, and American Culture*. New York (Oxford University Press) 1977.

⁹² Vö. II. János Pál *Fides et Ratio* enciklikájának (1998. szept. 14.) 36-48. pontjait.

„Teremtsd meg a saját valóságodat”. A széles körben elterjedt New Age meggyőződés, hogy magunk teremtjük valóságunkat, jóllehet vonzó, mégis ábránd. Kikristályosodik ez Jung elméletében, hogy az emberi lény egy kapu a külső világból a végtelen belső világ felé. A csillag, amely ebben a végtelen belső világban ragyog, az ember Istene és célja. A saját valóság megalkotásának gondolata legélesebb és legsúlyosabb következményekkel a szenvedés és a halál kérdésében jár: a fogyatékkal vagy gyógyíthatatlan betegséggel élők becsapva és megalázva érzik magukat, amikor felvetik, hogy ők lennének az okai szerencsétlenségüknek, vagy hogy azért képtelenek változtatni helyzetükön, mert gyöngé a hozzáállásuk az élethez. Ez távolról sem csupán elvont probléma: messzemenő következményei vannak abban, ahogyan az egyház lekipásztori állásfoglalást alakít ki a nehéz egzisztenciális kérdésekről, melyek mindannyiunk előtt állnak. Korlátaink az élet tényei közé tartoznak, teremtményi voltunkból adódnak. A halál és az elszakadás kihívást és alkalmat jelent, mert a kísértés, hogy a reinkarnáció nyugatosított átdolgozásában keressünk menedéket, ékesen bizonyítja a haláltól való félelmet és az örök élet vágyát. Kihasználjuk-e valóban azokat az alkalmakat, amikor emlékezetbe kell idéznünk Isten ígését Jézus Krisztus feltámadásában? Mennyire valóságos a test feltámadásába vetett hit, amelyet a keresztények minden vasárnap megvallanak a Hiszekegyben? A New Age-nek az a gondolata is ide kapcsolódik, hogy valamiképpen mindnyájan istenek vagyunk. Az egész kérdés persze azon múlik, hogyan határozzuk meg a valóságot. Megfelelő módon erősíteni kell a józan felfogást az ismeretelméletben és a pszichológiában a katolikus nevelés, képzés és igehirdetés minden szintjén. Fontos, hogy mindig keressük, hogyan szólhatunk hatékonyan a transzcendenciáról. A New Age gondolkodás alapvető nehézsége, hogy transzcendenciája csupán egy öntranszcendencia egy zárt univerzumban.

Lelkipásztori lehetőségek. A 8. fejezetben jelzünk néhány fontosabb katolikus irodalmat, amelyben értékelés található a New Age eszméiről. Első helyen áll II. János Pál pápa beszéde, melyet az Előszóban már idéztünk. A pápa pozitív vonásokat is felfedez ebben a kulturális irányzatban, mint például „az élet új értelmének keresése, új ökológiai érzékenység és a hideg, racionalista vallásosságon való túllépés vágya”. Arra is felhívja azonban a hívek figyelmét, hogy vannak kétes, a keresztény hittel összeegyeztethetetlen elemek is: ezek a mozgalmak „kevésbé veszik figyelembe a kinyilatkoztatást”, „hajlamosak viszonylagossá tenni a vallási tanítást egy homályos világkép kedvéért”, „gyakran egy panteista istenképet állítanak elének”, „a cselekedeteinkért való, Isten előtti személyes felelősség helyébe a kozmosz iránti kötelesség érzetét állítják, így megszüntetik a bűn igazi fogalmát és a Krisztus általi megváltás igényét”⁹³.

6.2 Gyakorlati lépések

Mindenekelőtt ki kell mondani, hogy a New Age széles áramlatában nem mindenki és nem minden kapcsolódik ugyanúgy a mozgalom elméleteihez. Azután, a címkével is gyakran visszaélnék, és olyan jelenségekre is ráillesztik, amelyeket máshová is lehetne sorolni. Még arra is felhasználták a New Age kifejezést, hogy embereket és gyakorlatokat ördöginek állítsanak be. Ezért azt kell megnézni, hogy a mozgalomhoz bármilyen szállal kapcsolódó jelenség tükrözi-e a keresztény szemléletet Istenről, az emberi személyről és a világról, vagy szemben áll azzal? A New Age megnevezés pusztán használata önmagában még alig mond valamit. Ami számít, az a személy, csoport, gyakorlat vagy árucikk viszonya a kereszténység központi hittételeihez.

- A katolikus egyháznak megvan a maga igen hatékony *hálózata*, amit jobban is ki lehetne használni. Van például jó néhány lekipásztori, kulturális és lelkeségi központ. Elvileg ezeket is fel lehetne használni arra, hogy eloszlassuk a kavargást a fejekben a New Age vallásossággal kapcsolatban sokféle kreatív módon, mondjuk vitafórumokkal vagy előadásokkal. Sajnos azt is el kell ismerni, hogy számos alkalommal éppen a katolikus lelkeségi központok vállalnak tevékeny szerepet a New Age vallásosság terjesztésében az egyházban. Ezt természetesen orvosolni kellene, nem csupán a

⁹³ Vö. II. János Pál: *Beszéd az Egyesült Államok Iowa, Kansas, Missouri és Nebraska államainak püspökei előtt „Ad Limina” látogatásuk alkalmával*, 1993. május 28.

zavarkeltés és a tévedések megállítására, hanem hogy ezek a helyek az igazi keresztény lelkiség elősegítői legyenek. Főleg a katolikus kultúrházak nem csupán tanintézmények, hanem a tisztességes párbeszéd helyei⁹⁴. Van néhány kiváló szakosodott intézmény, amely ezekkel a kérdésekkel foglalkozik. Ezek értékes erőforrások, amelyek által segíteni lehetne a jobban rászoruló területeket.

- Számos New Age csoport minden alkalmat megragad arra, hogy filozófiáját és tevékenységét másoknak kifejthesse. A velük való találkozókat illetően indokolt az óvatosság, és mindig hívjunk meg olyan személyeket is, akik mind a katolikus hit és lelkiség kifejtésére, mind pedig a New Age gondolkodás és gyakorlat kritikai átgondolására képesek. Nagyon meg kell nézni, *milyen képzítés alapján* kínálnak eligazítást és információt a New Age-ről emberek, csoportok és intézmények. Egyes esetekben ami pártatlan vizsgálatként kezdődött, az később aktív terjesztő és érdekvédő tevékenységgé vált az „alternatív vallások” mellett. Vannak nemzetközi intézmények, amelyek szorgalmas kampányt folytatnak a „vallási sokféleség” tisztelete érdekében, és a vallás státuszát követelik bizonyos megkérdőjelezhető szervezeteknek. Ez beleillik a New Age szemléletbe, amely olyan kort készít elő, ahol az egyes vallások korlátozott jellegét majd felváltja az új vallás vagy spiritualitás egyetemessége. Az igazi párbeszéd viszont kezdettől fogva tiszteletben tartja a sokféleséget, és soha nem próbálja elmosni a különbségeket az összes vallási hagyomány összeolvasztása által.

- Egyes helyi New Age csoportok összefüggéseiket „imacsoportoknak” nevezik. Akiiket meghívunk ilyen helyekre, azok *keressék a hiteles keresztény lelkiség jegyeit*, és legyenek óvatosak, ha bármilyen beavatási szertartás kerül szóba. Ezek a csoportok azt használják ki, hogy az illetőnek hiányos a teológiai vagy lelkiségi képzettsége, és fokozatosan becsalogatják olyasmibe, ami esetleg hamis imádás. A keresztényekben elevenen kell, hogy éljen a tanítás az imádság valódi tárgyáról és tartalmáról – a Szentlélekben Jézus Krisztus által az Atyához –, hogy helyesen ítélhessék meg az „imacsoport” szándékait. A keresztény imádság és Jézus Krisztus Istene könnyen felismerhető⁹⁵. Sokan abban a meggyőződésben élnek, hogy nem ártalmas a „kölcsonzés” a Kelet bölcsességéből, de a Transzcendentális Meditáció (TM) példája elővigyázatossá kell, hogy tegye a keresztényeket, nehogy öntudatlanul elkötelezzék magukat egy másik vallásnak (ebben az esetben a hinduizmusnak), bárhogy hangoztassák is a TM terjesztői a vallási semlegességet. Nem azzal van a baj, hogy valaki megtanul meditálni, hanem a gyakorlat tárgyával és tartalmával, amely világosan meghatározza, hogy a Jézus Krisztus által kinyilatkoztatott Istenre vonatkozik, valami más kinyilatkoztatásra, vagy egyszerűen az én rejtett mélységeire.

- Megfelelő elismerés illeti a keresztény csoportokat is, amelyek azon dolgoznak, hogy a Földet mint Isten teremtményét gondozzuk. A teremtés iránti tisztelet kérdését a katolikus iskolákban is kreatív módon kell megközelíteni. Amit az ökológiai mozgalom radikálisabb elemei kínálnak, annak nagy részét nehéz összeegyeztetni a katolikus hittel. Általában véve a környezetről való gondoskodás az Isten ajándékára irányuló megnövekedett figyelem időszerű jele, talán a természet feletti gondoskodó uralom szükséges jele is, de a „mélyökológia” gyakran épít panteista és olykor gnosztikus elvekre⁹⁶.

- A harmadik évezred kezdete az evangelizáció új *kairosz*-át, kellő idejét kínálja. Az emberek elméje és szíve szokatlanul nyitott az idő és az üdvtörténet keresztény felfogására vonatkozó megbízható információra. Nem szabad, hogy más megközelítések hiányosságainak hajtogatását tartsuk legfontosabb feladatunknak. Sokkal inkább szüntelenül vissza kell térnünk a hitünk forrásaihoz, hogy *a keresztény üzenetet jól és szilárdan tudjuk bemutatni*. Büszkék lehetünk arra, amit

⁹⁴ Vö. II. János Pál *Ecclesia in Africa* szinodus utáni apostoli buzdítását (1995. szept. 14.), 103. A Kultúra Pápai Tanácsa kiadott egy kézikönyvet, amely tartalmazza ezeket a központokat az egész világon: *Catholic Cultural Centres* (3. kiadás, Vatican City, 2001).

⁹⁵ Vö. az *Orationis Formas* dokumentumot és fentebb a 3. részt.

⁹⁶ Ez egy olyan terület, ahol az információhiány a nevelőket védtelenné teheti a félrevezetéssel szemben olyan csoportok részéről, amelyek igazi programja szembenáll a keresztény üzenettel. Különösen ez a helyzet az iskolákban, ahol a fogékony és kíváncsi fiatal hallgatóság eszményi célpontja az ideológiai kufarkodásnak. Vö. az intelmeket Massimo Introvigne könyvében: *New Age & Next Age*. Casale Monferrato (Piemme) 2000, 277. és köv. old.

ránk bíztak, ezért ellen kell állnunk az uralkodó kultúra nyomásának, hogy ássuk el kincseinket (vö. Mt 25, 24-30). Az egyik legjobb, elérhető eszköz a *Katolikus Egyház Katekizmusa*. Az életszentség útjának is megvan a hatalmas öröksége a múlt és a jelen keresztényeinek életében. Ahol ismeretlen, vagy már elfeledett a kereszténység gazdag szimbolikája, valamint művészi, esztétikai és zenei hagyományai, ott maguknak a keresztényeknek is sokat kell tenniük, és végső soron mindenkinek, aki Isten jelenlétének megtapasztalására vagy nagyobb tudatosítására törekszik. A keresztények és a New Age iránt vonzódók között a párbeszéd sikeresebb lesz, ha figyelembe veszik az érzelmeket megérintő és a szimbolikus nyelvezetet. Ha az a feladatunk, hogy Jézus Krisztust megismerjük, szeressük és szolgáljuk, akkor rendkívül fontos, hogy a Szentírás alapos ismeretéből induljunk ki. Leginkább azonban az, hogy keressük az Úr Jézussal való találkozást az imádságban és a szentségekben, amelyek mindennapi életünket megszentelő pillanatok, és az egész keresztény üzenet értelme igazán ezekben tárul fel.

- Talán a legegyszerűbb, legnyilvánvalóbb és legsürgetőbb lépés, amit tennünk kell, és amely talán a leghatékonyabb is, hogy *a lehető legjobban a felszínre hozzuk a kereszténység spirituális örökségét*. A nagy szerzetesrendekben a meditáció és a spiritualitás erős hagyománya maradt fenn, amit az igazi keresők számára szélesebb körben lehetne ismertetni tanfolyamok vagy bentlakásos tapasztalatszerzés révén. Mindez már folyik, de többre van szükség. Ha jól bevált technikákkal és a valódi imádság tapasztalatával segítjük az embereket lelki keresésükben, akkor egy olyan párbeszéd előtt nyílhat meg az út, amely feltárhatja a keresztény hagyomány gazdagságát, és ennek során talán sok mindent tisztázhat is a New Age-ről.

Egy eleven és szemléletes képből a New Age mozgalom egyik képviselője a hagyományos vallásokat a katedrálisokhoz hasonlította, a New Age-et pedig egy világméretű vásárhoz. A New Age mozgalom tekinthető úgy, mint meghívás a keresztényeknek, hogy a katedrálisok üzenetét vigyék ki a vásárra, amely most már az egész világot átfogja. Ez a kép egy pozitív kihívást fogalmaz meg a keresztények számára, hiszen mindig időszerű, hogy a katedrálisok üzenetét a vásárból állandólagos elvigyük. A keresztényeknek valóban nem kell várniuk külön meghívóra, hogy Jézus Krisztus örömhírét elvigyék azokhoz, akik kérdéseikre választ keresnek, kielégítő lelki táplálékot, élő vizet. A képet folytatva, a keresztényeknek ki kell lépniük a katedrálisokból, miután részesültek az ige és a szentségek táplálékában, és az evangéliumot el kell vinniük a mindennapi élet minden szögletébe – „A szentmise véget ért, menjetek békével!” A *Novo Millennio Ineunte* kezdetű apostoli levelében a Szentatya kiemeli a mai világban található komoly spirituális érdeklődést és azt, hogy más vallások erre az igényre a maguk vonzó válaszát kínálják. Ezt a kihívást fogalmazza meg a keresztények számára: „Mivel mi abban a kegyelemben részesültünk, hogy hiszünk Krisztusnak, aki kinyilatkoztatja az Atyát és üdvözíti a világot, a mi feladatunk megmutatni, milyen mélységekig képes elhatolni a vele való kapcsolat” (33.). Akik a vallási kínálat világméretű piacán vásárolnak, azok számára a kereszténység vonzása először az egyház tagjainak tanúságtételében lesz érezhető, bizalmukban, higgadságukban, türelmükben és derűjükben, a felebarát konkrét szeretetében, és mindez hitük gyümölcse, amelyet a hiteles személyes imádság táplál.

7. FÜGGELÉK

7.1 A New Age eszmék néhány rövid megfogalmazása

William Bloom 1992-es összefoglalása a New Age-ről, idézi Heelas, 225. és köv. oldalakon:

- Minden élet – minden létezés – megnyilvánulása a Léleknek, a Megismerhetetlennek, a legfőbb tudatnak, amelyet számos változatos néven ismernek a különböző kultúrákban.
- Minden létezés célja és dinamikája az, hogy a Szeretetet, a Bölcsességet, a Megvilágosodást teljes kinyilvánulásra vigye.
- Minden vallás ennek az egyetlen belső valóságnak a kifejeződése.
- Minden élet, ahogy azt észleljük öt emberi érzékszervünkkel vagy a tudományos műszerekkel, csupán a külső fátyla a láthatatlan, belső és oksági valóságnak.
- Az ember ugyanígy kettős teremtmény – (i) van külső, ideigvaló személyisége és (ii) sokrétű belső lény (lélek, magasabb én).
- A külső személyiség korlátozott és a szeretet felé hajlik.
- A belső lény testet öltésének az a célja, hogy a külső személyiség rezgéseit ráhangolja a szeretetre.
- Az inkarnációban minden lélek szabadon választja meg lelki ösvényét.
- Lelki tanítóink azok, akiknek lelke már megszabadult a testet öltés kényszerétől, és feltétlen szeretetet, bölcsességet és megvilágosodást fejeznek ki. E nagy lények némelyike jól ismert és világvallásokat inspirált. Mások azonban ismeretlenek és láthatatlanul dolgoznak.
- Minden élet, a legkülönbözőbb formákban és állapotokban, az energia hálója – ebbe beletartoznak tetteink, érzéseink és gondolataink is. Ezért együtt dolgozunk a Lélekkel és ezekkel az energiákkal saját valóságunk közös megalkotásán.
- Bár részei vagyunk a kozmikus szeretet áramlásának, mégis közös a felelősségünk saját énkörnyezetünk és minden élet állapotáért.
- A jelen korban a bolygó és az emberiség fejlődése elért egy pontot, amikor alapvető spirituális változáson megyünk keresztül egyéni és tömegetudatunkban. Ezért beszélünk New Age-ről. Ez az új tudatosság annak következménye, hogy egyre sikeresebben ölt testet az, amit egyesek a kozmikus szeretet energiáinak neveznek. Ez az új tudatosság mutatkozik meg abban, hogy az emberek ösztönösen megértik: minden létezés szent, és főleg hogy minden kapcsolatban van mindennel.
- A minden élet dinamikus összetartozásának új tudata és felfogása azt jelenti, hogy egy teljesen új világméretű kultúra kifejlődésének folyamata zajlik.

Heelas (226.o.) hozza Jeremy Tarcher „kiegészítő megfogalmazását” is.

1. A világ, benne az emberi nem, egy magasabb, átfogóbb isteni természet kifejeződését alkotja.
2. Minden emberi lény mélyén egy magasabb isteni én rejtőzik, amely a magasabb, átfogóbb isteni természet megnyilvánulása.
3. Ez a magasabb természet felébreszthető és az illető mindennapi életének központjává tehető.
4. Ez a felébredés az értelme minden egyéni élet létezésének.

David Spanglert az Actualité des religions (1999. szeptember, 8., 43.o.) idézi a New Age vízió főbb jellemzőiről, melyek:

- holisztikus (globalizáló, mivel csak egyetlen valóság-energia létezik);
- ökológikus (a Föld-Gaia a mi anyánk, és mindegyikünk egy-egy neuron a föld központi idegrendszerében);
- androgín (a szívárvány és a Jin/Jang egyaránt New Age szimbólumok, amelyek az ellentétek, főleg a férfi és nő kiegészítő sajátosságára utalnak);
- misztikus (megtalálja a szentet minden dologban, a leginkább hétköznapiiban is);

- planetáris (az embernek egyszerre kell gyökereznie a maga kultúrájában és nyitottnak lennie az egyetemes dimenzió iránt, képesnek lennie a szeretet, az együttérzés és a béke terjesztésére, sőt még egy világhatalom létrehozására is).

7.2. Válogatott fogalomtár

Androgínia: Nem ugyanaz, mint a hermafroditizmus, vagyis mindkét nem testi jegyeinek megléte, hanem annak tudata, hogy mindenkiben jelen vannak férfi és női jegyek; az *animus* és *anima* kiegyensúlyozott belső összhangjának is mondják. A New Age-ben ez az állapot annak új tudatosságából ered, hogy két létmódunk van, amely férfira és nőre egyaránt jellemző. Minél inkább elterjed, annál inkább segíti a személyek közötti kapcsolatok átalakulását.

Antropozófia: Teozófiai tanítás, amelyet eredetileg a horvát Rudolf Steiner (1861-1925) népszerűsített, aki kivált a Teozófiai Társaságból, miután annak német ágát 1902-től 1913-ig vezette. Ezoterikus tanítás, amelynek célja, hogy az embereket beavassák a spirituális-isteni szférára vonatkozó „objektív tudásba”. Minden fizikai létezőnek megvan a neki megfelelő lelki lény, és a földi életet asztrális energiák és spirituális lények befolyásolják. Az *Ákása-krónikát* egy „kozmosz emlékezetnek” tartják, amely a beavatottak számára érhető el⁹⁷.

Beavatás: A vallási etnológiában egy kognitív és/vagy tapasztalati út, melynek révén meghatározott szertartások által valaki eléri – akár egyedül, akár egy csoport tagjaként – a tagságot egy vallási közösségben, egy titkos társaságban (pl. szabadkőművesség) vagy egy misztérium-társaságban (mágikus, ezoterikus-okkult, gnosztikus, teozófiai stb.).

Channeling (angol *channel* = 'csatorna'): A pszichikus médiumok azt állítják magukról, hogy információ-csatornaként működnek mások számára, rendszerint test nélküli, magasabb síkokon létező lények számára. Olyan különböző lényeket köt össze a jelenség, mint a fölemelkedett mesterek, angyalok, istenek, csoportok létezők, természeti szellemek és a Magasabb Én.

Enneagram (görög *ennéa* = 'kilenc' + *gramma* = 'jel'): A név egy ábrára utal, amely egy kör kerületén kilenc pontot jelöl ki, és azokat egy háromszöggel és egy hatszöggel köti össze. Eredetileg jóslásra használták, de úgy vált ismertté, mint egy személyiség-tipológiai rendszer szimbóluma, ahol kilenc fő jellemtípus van. Főleg Helen Palmer könyve⁹⁸ nyomán vált népszerűvé, ő azonban elismeri, hogy forrásai G. I. Gurdjieff orosz ezoterikus gondolkodó és gyakorló, Claudio Naranjo chilei pszichológus és szerző, az *Arica* alapítója. Az enneagram eredetét titok övezi, de egyesek szerint a szufi misztikából származik.

Evolúció: A New Age-ben ez sokkal többet jelent, mint az élőlényeknek az élet magasabb formái felé történő fejlődését: a fizikai modellt kivetítik a lelki síkra, úgy hogy az emberekben rejlő immanens erő hajtáná őket a spirituális élet magasabb formái felé. Úgy tartják, hogy az emberek nem uralják ezt az erőt, de jó vagy rossz tetteik siettetik vagy késleltetik haladásukat. A teremtés egésze, benne az emberiséggel, kérlelhetetlenül halad az istenivel való egyesülés felé. A folyamatos, születésünket megelőző és halálunkat követő spirituális evolúció felfogásában fontos helyet kap a reinkarnáció⁹⁹.

Ezoterika (görög *ezotérosz* = 'belső'): Ez a jelző általában ősi és rejtett tudásanyagra utal, amelyhez csak a beavatottak férnek hozzá, akik az emberiség többségétől elzárt igazságok őrzőiként lépnek fel. A beavatási eljárás elvezeti az embereket a csupán külső, felszínes valóságismerettől a belső igazsághoz, és ennek során mélyebb szinten ébreszti fel tudatukat. Az embereket azért biztatják ennek a „belső utazásnak” a vállalására, hogy felfedezzék a bennük rejlő „isteni szikrát”. Az üdvösség ebben az összefüggésben egybeesik az Én felfedezésével.

⁹⁷ Vö. Badewien, J.: Antroposofia, in: Waldenfels, H. (szerk.): *Nuovo Dizionario delle Religioni*. Cinisello Balsamo (San Paolo) 1993, 41.o.

⁹⁸ Palmer, Helen: *The Enneagram*. New York (Harper-Row) 1989.

⁹⁹ Ld. az Argentin Püspöki Konferencia Kulturális Bizottságának idézett dokumentumát.

Feng-shui: A geomancia (föld-jóslás) egyik fajtája, okkult kínai módszer annak megfejtésére, hogy milyen pozitív vagy negatív áramlatok jelennek épületekben és más helyeken, a földi és légköri erők ismerete alapján. „Ahogy az emberi testet és a kozmoszt is, így minden helyet behatások szelnek át, melyek jó egyensúlya az egészség és az élet forrása”¹⁰⁰.

Gnózis: Általános értelemben olyan tudásforma, amely nem intellektuális, hanem látomásos vagy misztikus, forrása kinyilatkoztatás, és képes az embert egybekapcsolni az isteni misztériummal. A kereszténység első századaiban az egyházatyák harcoltak a gnoszticizmus ellen, mivel az ellentmondott a hitnek. Sokan a New Age gondolkodás zömét a gnoszticizmus újjáéledésének tartják, és egyes New Age szerzők idéznek is korai gnosztikus forrásokat. Mivel azonban a New Age nagyobb hangsúlyt helyez a monizmusra, sőt a panteizmusra vagy pan-en-teizmusra, ezért egyesek indokoltnak érzik, hogy a *neo-gnoszticizmus* kifejezéssel különböztessék meg a New Age gnózisát az ősi gnoszticizmustól.

Hermetizmus: A *Corpus Hermeticum* írásaihoz és a mitikus *Hermész Triszmegisztosznak* tulajdonított alexandriai írásokhoz kötődő filozófiai és vallási gyakorlatok és spekulációk. Amikor ezek ismertté váltak a reneszánsz idején, akkor úgy tartották róluk, hogy a kereszténység előtti tanítást tárnak fel, de későbbi tanulmányok kimutatták, hogy a Kr. u. 1. századból valók¹⁰¹. A modern ezoterika fő forrása az alexandriai hermetizmus. A kettőben sok a közös vonás: eklektika, az ontológiai dualizmus elutasítása, az univerzum pozitív és szimbolikus jellegének állítása, az emberiség bukásának és későbbi felemelkedésének gondolata. A hermetikus spekuláció megerősítette a hitet egy ősi alaphagyományban, az ún. *philosophia perennis*-ben, amelyről tévesen azt tartják, hogy minden vallási hagyományban közös. A mágia magasabb fokú és szertartásos formái a reneszánsz hermetizmusból alakultak ki.

Holizmus: Kulcsfogalom az „új paradigmában”, amely azzal az igénnyel lép fel, hogy elméleti keretet nyújt a modern ember egész világképének integrálására. Szemben a tudomány és a mindennapi élet során tapasztalt, egyre növekvő szétagolódással, itt központi módszertani és ontológiai fogalomként a „teljességet” terjesztik elő. Az emberiség úgy illeszkedik bele az univerzumba, mint egy nagy élő szervezet része, a dinamikus kapcsolatok harmonikus hálózatának egyik pontja. Egyes tudósok – hivatkozva a tudomány és a vallás között – el kívánják törölni az alany és a tárgy közti klasszikus megkülönböztetést, amelyért jellemző módon Descartes-ot és Newtont kárhoztatják. Az emberiség része a természet és a világ egyetemes hálózatának (ökoszisztéma, család), és harmóniára kell törekednie ennek a kvázi-transzcendens tekintélynek minden elemével. Ha valaki megéri helyét a természetben, a kozmoszban (amely szintén isteni valóság), akkor megéri, hogy a „teljesség” és a „szentség” ugyanaz. A holizmus koncepciójának legvilágosabb megfogalmazása a Gaia-hipotézis¹⁰².

Human Potential Movement: Kezdeté óta (Esalen, Kalifornia, 60-as évek) ez a mozgalom csoportok hálózatává fejlődött, amelyek elő akarják segíteni, hogy a kreativitás velünk született emberi képessége az önmegvalósítás útján kibontakozzék. A személyes átalakulás különféle technikáit egyre inkább alkalmazzák cégek vezetőképző programjain, végső soron egészen közönséges gazdasági megfontolásból. A *Transpersonal Technologies*, a *Movement for Inner Spiritual Awareness*, az *Organisational Development* és az *Organisational Transformation* mind úgy mutatkozik be, mint nem vallási szervezet, de az alkalmazottak valójában kerülhetnek olyan helyzetbe, amikor idegen „spiritualitásnak” kell behódolniuk, ami kérdéseket vet fel személyes szabadságukkal kapcsolatban. Egyértelmű összefüggések vannak a keleti lelkiség és a pszichoterápia között, amíg a Jung-i pszichológia és a *Human Potential Movement* komoly hatással volt a sámánizmusra és a pogányság „rekonstruált” formáira, mint a druidák és a *Wicca*. Általában véve a „személyes növekedés” úgy fogható fel, hogy a „vallási üdvösség” ezt a formát ölti a New Age mozgalomban: azt állítják, hogy az

¹⁰⁰ Gernet, J., in: Vernant, J.-P. és mások: *Divination et Rationalité*. Paris (Seuil) 1974, 55.o.

¹⁰¹ Vö. Greenwood, Susan: „Gender and Power in Magical Practices”, in: Sutcliffe, Steven –Bowman, Marion (szerk.): *Beyond New Age. Exploring Alternative Spirituality*. Edinburgh (Edinburgh University Press) 2000, 139.o.

¹⁰² Vö. Fuss, i.m., 198-199.o.

emberi szenvedéstől és gyöngeségtől való megszabadulást az emberi képességek kifejlesztésével érhetjük el, ami azzal az eredménnyel jár, hogy kapcsolatba kerülünk belső isteni mivoltunkkal¹⁰³.

Karma (A szanszkrit *kri* = 'tett' gyökből): Kulcsfogalom a hinduizmusban, a dzsainizmusban és a buddhizmusban, de jelentése nem mindig volt ugyanaz. Az ősi védikus korban a rituális cselekvésre, főleg az áldozatra vonatkozott, melynek révén valaki hozzájutott a túlvilági boldogsághoz vagy üdvösséghez. Amikor megjelent a dzsainizmus és a buddhizmus (kb. Kr.e. 6. sz.), a *karma* elveszítette üdvöztető jelentését: a szabadulás útja az *átman*, az „én” megismerésének útja lett. A *szamszára* tanításában úgy fogták fel, mint az emberi születés és halál (hinduizmus) vagy az újjászületés (buddhizmus) szüntelen körforgását¹⁰⁴. A New Age összefüggésében a „karma törvényét” gyakran tartják a kozmikus evolúció erkölcsi megfelelőjének. Többé nem kapcsolatos a gonoszsággal vagy a szenvedéssel – mindezek illúziók, melyeket a „kozmosz játék” részeként kell átélni –, hanem az ok és okozat egyetemes törvénye lesz belőle, a részeiben mindenestül összefonódó univerzum erkölcsi egyensúlyra törekvésének egyik tényezője¹⁰⁵.

Kristályok: Úgy tartják róluk, hogy jelentős frekvenciájú rezgéseket képviselnek. Innen a hasznosságuk az én átalakulásában. Különböző terápiákban, meditációban, vizualizációban, „asztrális utazásban” vagy kabalaként használatosak. Kívülről nézve nincs saját belső erejük, de egyszerűen szépek.

Krisztus: A New Age-ben Jézus történelmi alakja csupán egyik inkarnációja egy eszmének vagy energiának vagy rezgéstartománynak. Alice Bailey szerint egy nagy könyörgő-napra van szükség, amikor az összes hívő együtt a spirituális energiának olyan koncentrációját hozza létre, hogy lesz egy újabb inkarnáció, amely feltárja, hogyan válhatjuk meg magunkat. Sokak számára Jézus nem több, mint egy spirituális mester, akit, mint többek között a Buddhát, Mózeszt vagy Mohamedet, a kozmikus energia járta át. A kozmikus Krisztust úgy is említik, mint krisztusi energiát, amely minden lény és a létezés egészének mélyén rejlik. Az egyénnek fokozatosan kell beavatást nyernie ennek a (mindenki által birtokolt) krisztusi jellegnek a tudatosságába. Krisztus jelenti a New Age fogalmai szerint az én tökéletességének legmagasabb rendű állapotát¹⁰⁶.

Mélylélektan: C.G. Jung, egykori Freud-tanítvány által alapított pszichológiai iskola. Jung elismerte, hogy a vallás és a lelki dolgok fontosak a teljes élethez és az egészséghez. Módszerében alapelem az álomértelmezés és az archetípus-elemzés. Az archetípusok olyan formák, amelyek az emberi psziché örökölt szerkezetéhez tartoznak; az álom-motívumok vagy álomképek, fantáziaképek, mítoszok és tündérmesék visszatérő motívumaiban jelennek meg.

Misztika: A New Age misztika befelé, önmagunkba fordulás, és nem közösség Istennel, aki „egészen más”. Összeolvadás az univerzummal, az egyén végső megsemmisülése az egész egységében. Az én tapasztalatát úgy értelmezik, mint az istenség megtapasztalását, ezért befelé fordulnak, hogy hiteles bölcsességet, kreativitást és erőt fedezzenek fel.

Monizmus: Az a metafizikai nézet, hogy a létezők közötti különbség csupán illuzórikus. Csak egyetlen egyetemes létező van, amelynek minden dolog és minden személy a részét képezi. Amennyiben a New Age monizmusa azon alapul, hogy a valóság alapvetően spirituális jellegű, úgy az a panteizmus mai formája (néha a materializmus, főleg a marxizmus kimondott elutasítása). Az az igénye, hogy feloldja a dualizmust, nem hagy helyet semmilyen transzcendens Isten számára, így minden Isten. A kereszténység számára további probléma jelentkezik, amikor a gonoszság eredetének kérdése merül fel. C.G. Jung a gonoszt úgy tekintette, mint annak az Istennek az „árnyoldalát”, aki a klasszikus teizmusban csupa jóság.

¹⁰³ A Human Potential Movement rövid, de világos tárgyalását ld. Puttick, Elizabeth: „Personal Development: the Spiritualisation and Secularisation of the Human Potential Movement”, in: Sutcliffe, Steven – Bowman, Marion (szerk.): *Beyond New Age. Exploring Alternative Spirituality*. Edinburgh (Edinburgh University Press) 2000, 201-219.o.

¹⁰⁴ Vö. Maccari, C.: *La „New Age” di fronte alla fede cristiana*. Leumann-Torino (LDC) 1994, 168.o.

¹⁰⁵ Hanegraaff, i.m., 283-290.o.

¹⁰⁶ Vö. Berzosa Martínez, Raúl: *Nueva Era y Cristianismo*. Madrid (BAC) 1995, 214.o.

Nagy Fehér Testvériség: Blavatsky azt állította, hogy kapcsolatban áll a *mahatmákkal*, vagy *mesterekkel*, a felmagasztosult lényekkel, akik a Nagy Fehér Testvériséget alkotják. Az emberi nem evolúciójának vezetőiként és a Teozófiai Társaság munkájának irányítóiként emlegette őket.

New Age zene: Virágzó üzletág. Az itt kínált zenét gyakran úgy árulják, mint az önmagunkkal vagy a világgal való harmónia elérésének eszközét, némelyiket pedig mint „kelta” vagy druida zenét. Egyes New Age zeneszerzők azt állítják, hogy zenéjük hidat képes verni a tudat és a tudattalan között, de ez inkább akkor van így, amikor a dallam mellett felhasználják bizonyos kulcsszavak meditatív és ritmikus ismételtetését is. Mint a New Age jelenségének annyi más eleme, bizonyos zenék célja az érdeklődők beljebb segítése a New Age mozgalomba, míg mások csupán művészi értéket képviselnek, vagy kommersz darabok.

New Thought ('Új Gondolat'): 19. századi vallási mozgalom, amelynek bölcsője az Amerikai Egyesült Államok. Eredete az idealizmus, melynek népszerűsített formája volt. Istent csupa jósnak tartották, a gonoszt pusztán illúzióknak, és az alapvető valóság az elme volt. Mivel az elme hozza létre mindazt, ami történik velünk, ezért végső soron felelősséget kell vállalnunk helyzetünk minden tényezőjéért.

Okkultizmus: Az okkult (rejtett) tudás és az elme és a természet rejtett erői az alapja azoknak a hiedelmeknek és gyakorlatoknak, melyek a feltételezett titkos „örök filozófiához” kötődnek, és egyrészt az ókori görög mágiából és alkímiából származnak, másrészt a zsidó misztikából. A titkosítás kódja által tartják titokban, amit mindazokra kirónak, akik beavatást nyernek a tudást és technikákat őrző csoportokba és társaságokba. A 19. században a spiritizmus és a Teozófiai Társaság az okkultizmus új formáit vezette be, melyek viszont hatással voltak a New Age bizonyos áramlataira.

Panteizmus (görög *pan* = 'minden' + *theosz* = 'Isten'): Az a hit, hogy minden Isten, vagy olykor hogy minden Istenben van és Isten mindenben van (pan-en-teizmus). Az univerzum minden eleme isteni, és az istenség mindenben egyaránt jelen van. Ebben a nézetben nem marad hely Isten mint különálló létező számára a klasszikus teizmus értelmében.

Parapszichológia: Olyan jelenségekkel foglalkozik, mint az érzékfölötti észlelés, a mentális telepátia, a telekinézis, a pszichikus gyógyítás és a kommunikáció a szellemekkel, médiumok vagy *channeling* révén. A tudósok részéről elszenvedett kegyetlen kritika ellenére a parapszichológia egyre jobban erőre kap, és pontosan beleilleszkedik a New Age bizonyos területein népszerű nézetbe, miszerint az embernek rendkívüli pszichikai képességei vannak, de gyakran ez alulfejlett marad.

Planetáris tudat: A 80-as években kialakult világgép, amely az emberiség közössége, és nem a nemzetek, törzsek vagy más kialakult társadalmi csoportok iránti lojalitást hirdeti. Úgy tekinthető, mint a 20. sz. elején fellépő, világkormányt szorgalmazó mozgalmak örököse. Az emberiség egységének tudata jól illeszkedik a *Gaia hipotézishez*.

Pozitív gondolkodás: Az a meggyőződés, hogy az ember megváltoztathatja a fizikai valóságot vagy a külső körülményeket azáltal, hogy más mentális attitűdöt vesz fel, valamint pozitívan és konstruktívan gondolkodik. Gyakran arról van szó, hogy tudatosítunk bizonyos, öntudatlanul ápolt nézeteket, melyek élethelyzetünket meghatározzák. A pozitív gondolkodók egészséget és teljességet, gyakran pedig jólétet, sőt még halhatatlanságot is ígérnek.

Rebirthing: A 70-es évek elején Leonard Orr olyan eljárásnak írta le a *rebirthing*-et, amely révén valaki képes azonosítani és elszigetelni a tudatában megoldatlan és jelenben problémákat okozó területeket.

Reinkarnáció: A New Age összefüggésében a reinkarnáció az istenivé válás felé irányuló emelkedő evolúció fogalmához kapcsolódik. Az indiai vallásokkal vagy azok származékjaival ellentétben a New Age szerint a reinkarnáció az egyéni lélek haladása egy tökéletesebb állapot felé. Ami reinkarnálódik, az alapvetően valami anyagtalan vagy spirituális dolog, pontosabban tudat, az energiának az a szikrája a személyben, amely része a kozmikus vagy „krisztusi” energiának. A halál nem egyéb, mint a lélek átlépése az egyik testből a másikba.

Rózsakeresztesek: Nyugati okkult csoportok, amelyek alkímiával, asztrológiával, teozófiával és a Szentírás kabbalisztikus értelmezésével foglalkoznak. A *Rózsakeresztes Társaság* hozzájárult az

asztrológia 20. sz-i fellendüléséhez, és az *Ancient and Mystical Order of the Rosae Crucis (AMORC)* a sikert ahhoz a feltételezett képességhez kötötte, hogy az egészség, gazdagság és boldogság mentális képeit materializálják.

Sámánizmus: Ahhoz kapcsolódó gyakorlatok és hiedelmek, hogy kommunikáció jön létre a természet szellemeivel és a halottak lelkével, amikor a médiumként szolgáló sámánt a szertartás során megszállják a szellemek. New Age-es körökben vonzó, mert hangsúlyozza a harmóniát a természet erői és a gyógyítás között. Szerepet játszik benne a bennszülött vallások földhöz és természethez közeli kapcsolatának romantizált képe is.

Spiritizmus: Bár az ember mindig tett kísérleteket arra, hogy kapcsolatba lépjen a halottak lelkével, a 19. sz-i spiritizmust azonban az egyik olyan áramlatnak tartják, amely a New Age-be torkollik. Swedenborg és Mesmer eszméivel a háttérben fejlődött, és egyfajta új vallássá lett. Madame Blavatsky médium volt, ezért a spiritizmusnak nagy hatása volt a Teozófiai Társaságra, bár ott a hangsúly sokkal inkább a régmúltban élt lényekkel, és nem a nemrég meghaltakkal való kapcsolatfelvételen volt. Allan Kardec nagy befolyással terjesztette a spiritizmust az afro-brazil vallásokban. Vannak spiritiszta elemek egyes New Age irányzatokban Japánban is.

Teozófia: Ókori kifejezés, amely eredetileg egyfajta misztikát jelölt. A görög gnosztikusokhoz, az újplantonistákhoz, Eckhart mesterhez, Nicolaus Cusanushoz és Jakob Boehméhez is kapcsolták. A név új értelmet nyert a Teozófiai Társaság létrejöttével, amelyet Helena Petrovna Blavatsky és mások alapítottak 1875-ben. A teozófikus misztika hajlik a monizmusra, és az univerzum spirituális és anyagi összetevőinek alapvető egységét tartja. Keresi az anyag és szellem egymásra hatásának rejtett erőit úgy, hogy végül találkozzék az emberi és isteni elme. A teozófia ezzel kínál misztikus megváltást vagy megvilágosodást.

Transzcendentalizmus: Írók és gondolkodók 19. sz-i mozgalma New Englandben, akikben közös volt az idealista felfogás a teremtés alapvető egységéről, az ember alapvető jóságáról, valamint a közvetlen belátás felsőbbrendűségéről a logikával és a tapasztalattal szemben a legmélyebb igazságok kinyilatkoztatásában. Fő alakja Ralph Waldo Emerson, aki eltávolodott a hagyományos kereszténységtől, és az unitarizmuson keresztül egy új természet-misztikához jutott el, amely a hinduizmusból származó fogalmakat népszerű amerikai eszmékkel ötvözte, mint az individualizmus, a személyes felelősség és a sikervágy.

Tudattágítás: Ha a kozmoszt úgy tekintik, mint a létezés folyamatos láncolatát, akkor minden szint – ásványi, növényi, állati, emberi, kozmikus és isteni – kölcsönösen függ egymástól. E nézet szerint az ember úgy juthat el annak tudatára, milyen helyet foglal el a *globális* valóság e *holisztikus* szemléletében, hogy tudatát a normális határokat jóval meghaladó szintre tágítja. A New Age a technikák bő tárházát kínálja, hogy a valóságérzékelés magasabb szintjére jussunk el, aminek során legyőzzük az elkülönülést a megismerésben az egyes szubjektumok, illetve szubjektum és objektum között, végül teljesen összeolvad mindaz, amit a normális, alacsonyabb rendű tudatosság különálló valóságoknak érzékel.

Újpagányság: A címet sokan elutasítják, akikre alkalmazzák. Olyan áramlatot jelöl, amely párhuzamos a New Age-dzsel, és azzal gyakran érintkezik. A hagyományos vallások, különösen a nyugati zsidó-keresztény örökség elleni tiltakozás nagy hullámában sokan fordultak az ősi bennszülött, hagyományos *pogány* vallásokhoz. Ami megelőzte a kereszténységet, arról eleve azt tartják, hogy hűségesebb az ország vagy a nemzet szelleméhez, egyfajta érintetlen természetvallás, amely kapcsolatban van a természet erőivel, gyakran matriarkális, mágikus vagy sámáni. Mint mondják, az emberiség egészségesebb lenne, ha visszatérne a (földművelési) ünnepek természetes ciklusához és az általános életigenléshez. Egyes „újpagány” vallások mai rekonstrukciók, amelyeknek az eredeti formákkal való kapcsolata kérdéses, főleg ott, ahol modern ideológiai elemek veszik át a főszerepet, mint az ökológia, a feminizmus, vagy olykor a faji tisztaság mítoszai¹⁰⁷.

¹⁰⁷ E legutolsó, igen kényes kérdéshez ld. Eckhard Türk „Neonazismus” szócikkét in: Gasper, Hans – Müller, Joachim – Valentin, Friederike (szerk.): *Lexikon der Sekten, Sondergruppen und Weltanschauungen. Fakten, Hintergründe, Klärungen*. Freiburg-Basel-Wien (Herder) 2000, 726.o.

Vízöntő Kora: Mindegyik, kb. 2146 éves asztrológiai ciklus egy állatövi jegy nevét viseli, de a „nagy napok” fordított sorrendben haladnak, úgyhogy a jelenlegi Halak Kora a vége felé közeledik, és jön a Vízöntő Kora. Minden kornak megvan a maga kozmikus energiája; a Halak korában az energia a háborúk és konfliktusok idejévé tette az időszakot. A Vízöntő Kort azonban a harmónia, igazságosság, béke, egység stb. koraként várják. Ebben a kérdésben a New Age elfogadja az elkerülhetetlen történelmi fejlődést. Némelyek a Kos Korát a zsidó vallás idejének, a Halak Korát a kereszténységének, a Vízöntő Korát az egyetemes vallás korának tartják.

Wicca: Óangol kifejezés a boszorkányokra, amelyet a rituális mágia egyes elemeinek újpogány felélesztésére adtak. 1939-ben hozta létre Gerald Gardner néhány tudós szöveg alapján, amelyek szerint a középkori európai boszorkányság egy ősi természetvallás volt, melyet a kereszténység üldözött. Viselte a *the Craft* nevet is, amikor a 60-as években rohamosan elterjedt az Egyesült Államokban, ahol találkozott a „női spiritualitással”.

7.3 Fontos New Age helyek

Esalen: A Big Sur-ben (Kalifornia) 1962-ben Michael Murphy és Richard Price által alapított közösség, melynek célja, hogy a nudizmus és látomások, valamint „szelíd gyógyszerek” által jusson el az önmegvalósításra. A *Human Potential Movement* egyik fontos központjává vált, és a holisztikus orvoslás nézeteit a nevelés, a politika és a gazdaság világában terjeszti. Mindezt tanfolyamok által teszi, az összehasonlító vallástudomány, a mitológia, a misztika, a meditáció, a pszichoterápia, a tudattágítás és más témákban. Az *Esalen Soviet-American Institute* együttműködött szovjet hivatalos személyekkel egy egészségügyi programban.

Findhorn: Ezt a holisztikus farm-közösséget Peter és Eileen Caddy kezdte el, és újszerű módszerekkel hatalmas növényeket termesztettek. A Findhorn közösség 1965-ös skóciai megalapítása fontos mérföldköve a New Age címkét viselő mozgalom történetének. Úgy tekintették Findhornt, mint amely „megtestesíti az átalakulás fő eszméit”. Findhornban az alapítástól fogva megvolt az egyetemes tudat, a természettel való összhang keresése, az átalakult világ látomása, a *channeling* gyakorlata, melyek mind ismertetőjegyévé váltak a New Age mozgalomnak. A közösség sikere oda vezetett, hogy ez lett a modell és az inspiráció más csoportok számára is, mint az *Alternatives* Londonban, az *Esalen* a kaliforniai Big Surben, valamint az *Open Center* és az *Omega Institute* New Yorkban¹⁰⁸.

Monte Verità: utópikus közösség Ascona közelében Svájcban. A 19. sz. vége óta az ellenkultúra európai és amerikai képviselőinek találkozási helye a politika, a pszichológia, a művészet és az ökológia terén. 1933 óta évente itt tartják az *Eranos* konferenciákat, ami a New Age nagy alakjainak találkozója. Az évkönyvek világossá teszik az integrált világvallás megalkotásának szándékát¹⁰⁹. Lenyűgöző végigolvasni, kik gyűltek össze az évek során a Monte Verità-n.

¹⁰⁸ Vö. Saliba, John: *Christian Responses to the New Age Movement. A Critical Assessment*. London, (Geoffrey Chapman) 1999, 1.o.

¹⁰⁹ Vö. Fuss, i.m., 195-196.o.

8. FORRÁSOK

8.1 A katolikus egyház tanítóhivatali dokumentumai

- II. János Pál pápa: *Az Egyesült Államok Iowa, Kansas, Missouri és Nebraska államainak püspökeihez „Ad Limina” látogatásuk alkalmával intézett beszéd* (1993. május 28.), in: *Osservatore Romano* 133 (1993. máj. 29.), 122. szám, 4-5.o.
- Hittani Kongregáció: *Orationis formas. A keresztény elmélkedés néhány szempontja. Levél a katolikus egyház püspökeihez.* 1989. okt. 15., EV/11,2680-2716 (magyarul: Budapest, 1991.)
- Nemzetközi Teológiai Bizottság: *Az eszkatológia néhány mai kérdése.* 1991. nov. 16., EV/13,448-572. A 9-10. pontok a reinkarnációról szólnak.
- Nemzetközi Teológiai Bizottság: *A megváltás teológiájának néhány kérdése. I/29 és III/35-36.* 1994. nov. 29., EV/14,1830-2014.
- Az Argentin Püspöki Konferencia Kulturális Bizottsága: *Frente a una Nueva Era. Desafío a la pastoral en el horizonte de la Nueva Evangelización,* 1993.
- Ír Teológiai Bizottság: *A New Age of the Spirit? A Catholic Response to the New Age Phenomenon.* Dublin 1994.
- Danneels, Godfried: *Au-delà de la mort: réincarnation et resurrection. Húsvéti pásztorlevél,* 1991.
- Danneels, Godfried: *Krisztus vagy Vízöntő? Karácsonyi pásztorlevél,* (Bencés Kiadó) 1990.
- Maccari, Carlo: „La ‘mistica cosmica’ del New Age”, in: *Religioni e Sette nel Mondo* 1996/2.
- Maccari, Carlo: *La New Age di fronte alla fede cristiana.* Torino (LDC) 1994.
- McCarthy, Edward Anthony: *The New Age Movement, Pastoral Instruction.* 1992.
- Poupard, Paul: *Felicità e fede cristiana.* Casale Monferrato (Ed. Piemme) 1992.
- Ratzinger, Joseph: „La fede e la teologia ai nostri giorni”, Guadalajara, 1996 május, in: *L’Osservatore Romano*, 1996. október 27.
- Rivera Carrera, Norberto: *Instrucción Pastoral sobre el New Age,* 1996. január 7.
- Schönborn, Christoph von: *Risurrezione e reincarnazione.* Casale Monferrato (Piemme) 1990.
- Stafford, J. Francis: „Il movimento ‘New Age’”, in: *L’Osservatore Romano*, 1992. október 30.
- Working Group on New Religious Movements (szerk.), Vatican City: *Sects and New Religious Movements. An Anthology of Texts From the Catholic Church.* Washington (USCC) 1995.

8.2 Keresztény tanulmányok

- Berzosa Martinez, Raúl: *Nueva Era y Cristianismo. Entre el diálogo y la ruptura.* Madrid (BAC) 1995.
- Fortin, André: *Les Galeries du Nouvel Age: un chrétien s’y promène.* Ottawa (Novalis) 1993.
- Labrecque, Claude: *Une religion américaine. Pistes de discernement chrétien sur les courants populaires du „Nouvel Age”.* Montréal (Médiapaul) 1994.
- The Methodist Faith and Order Committee: *The New Age Movement Report to Conference 1994.*
- Nichols, Aidan: „The New Age Movement”, in: *The Month*, 1992 március, 84-89.o.
- Olivieri Pennesi, Alessandro: *Il Cristo del New Age. Indagine critica.* Vatican City (Libreria Editrice Vaticana) 1999.
- Ökumenische Arbeitsgruppe „Neue Religiöse Bewegungen in der Schweiz”: *New Age – aus christlicher Sicht.* Freiburg (Paulusverlag) 1987.
- Pacwa, Mitch, SJ: *Catholics and the New Age. How Good People are being drawn into Jungian Psychology, the Enneagram and the New Age of Aquarius.* Ann Arbor MI (Servant) 1992.
- Saliba, John: *Christian Responses to the New Age Movement. A Critical Assessment.* London (Chapman) 1999.

Sudbrack, Josef, SJ: *Neue Religiosität – Herausforderung für die Christen*. Mainz (Matthias-Grünewald-Verlag) 1987.

„Theologie für Laien” titkárság: *Faszination Esoterik*. Zürich (Theologie für Laien) 1996.

Toolan, David: *Facing West from California’s Shores. A Jesuit’s Journey into New Age Consciousness*. New York (Crossroad) 1987.

Urrea Viera, Juan Carlos: „New Age”. *Visión Histórico-Doctrinal y Principales Desafíos*. Santafé de Bogotá (CELAM) 1996.

Vernette, Jean: „L’avventura spirituale dei figli dell’Acquario”, in: *Religioni e Sette nel Mondo* 1996/2.

Vernette, Jean: *Jésus dans la nouvelle religiosité*. Paris (Desclée) 1987.

Vernette, Jean: *Le New Age*. Paris (P.U.F.) 1992.

9. ÁLTALÁNOS BIBLIOGRÁFIA

9.1. Néhány New Age alapmű

- Bloom, William: *The New Age. An Anthology of Essential Writings*. London (Rider) 1991. (a szerzőtől magyarul megjelent: *Első lépések. Bevezetés a spirituális gyakorlatba*. (Jószöveg Műhely) 2001.
- Capra, Fritjof: *The Tao of Physics: An Exploration of the Parallels between Modern Physics and Eastern Mysticism*. Berkeley (Shambhala) 1975. (magyarul: *A fizika taója*. Tercium, 1998.)
- Capra, Fritjof: *The Turning Point: Science, Society and the Rising Culture*. Toronto (Bantam) 1983.
- Crete, Benjamin: *The Reappearance of Christ and the Masters of Wisdom*. London (Tara Press) 1979.
- Ferguson, Marilyn: *The Aquarian Conspiracy. Personal and Social Transformation in Our Time*. Los Angeles (Tarcher) 1980.
- Griscom, Chris: *Ecstasy is a New Frequency: Teachings of the Light Institute*. New York (Simon & Schuster) 1987.
- Kuhn, Thomas: *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago (University of Chicago Press) 1970. (magyarul: *A tudományos forradalmak szerkezete*. Osiris, 2000)
- Spangler, David: *The New Age Vision*. Forres (Findhorn Publications) 1980.
- Spangler, David: *Revelation: The Birth of a New Age*. San Francisco (Rainbow Bridge) 1976.
- Spangler, David: *Towards a Planetary Vision*. Forres (Findhorn Publications) 1977.
- Spangler, David: *The New Age*. Issaquah (The Morningtown Press) 1988.
- Spangler, David: *The Rebirth of the Sacred*. London (Gateway Books) 1988.

9.2 Történeti, leíró és elemző művek

- Bochinger, Christoph: *„New Age” und moderne Religion: Religionswissenschaftliche Untersuchungen*. Gütersloh (Kaiser) 1994.
- Franck, Bernard: *Lexique du Nouvel-Age*. Limoges (Droguet-Ardant) 1993.
- Gaspar, Hans – Müller, Joachim – Valentin, Friederike szerk.: *Lexikon der Sekten, Sondergruppen und Weltanschauungen. Fakten, Hintergründe, Klärungen*. Freiburg-Basel-Wien (Herder) 2000. Lásd többek között Christoph Schorsch, Karl R. Essmann és Medard Kehl „New Age” szócikkét, valamint Reinhard Hümmel „Reinkarnáció” szócikkét.
- Haga, Manabu – Kisala, Robert J. szerk.: „The New Age in Japan”, in: *Japanese Journal of Religious Studies*. 1995 őszi, 22,3-4.
- Hanegraaff, Wouter: *New Age Religion and Western Culture. Esotericism in the Mirror of Nature*. Leiden-New York-Köln (Brill) 1996. A könyv terjedelmes bibliográfiát is hoz.
- Heelas, Paul: *The New Age Movement. The Celebration of the Self and the Sacralization of Modernity*. Oxford (Blackwell) 1996.
- Introvigne, Massimo: *New Age & Next Age*. Casale Monferrato (Piemme) 2000.
- Lacroix, Michel: *L’Ideologia della New Age*. Milano (Il Saggiatore) 1998.
- Melton, J. Gordon: *New Age Encyclopedia*. Detroit (Gale Research Inc) 1990.
- Miller, Elliot: *A Crash Course in the New Age*. Eastbourne (Monarch) 1989.
- Minois, Georges: *Histoire de l’athéisme*. Paris (Fayard) 1998.
- Romarheim, Arild: *The Aquarian Christ. Jesus Christ as Portrayed by New Religious Movements*. Hong Kong (Good Tiding) 1992.
- Ruppert, Hans-Jürgen: *Durchbruch zur Innenwelt. Spirituelle Impulse aus New Age und Esoterik in kritischer Beleuchtung*. Stuttgart (Quell Verlag) 1988.
- Schur, Edwin: *The Awareness Trap. Self-Absorption instead of Social Change*. New York (McGraw Hill) 1977.

- Stark, Rodney – Bainbridge, William Sims: *The Future of Religion. Secularisation, Revival and Cult Formation*. Berkeley (University of California Press) 1985.
- Sutcliffe, Steven – Bowman, Marion szerk.: *Beyond the New Age. Exploring Alternative Spirituality*. Edinburgh (Edinburgh University Press) 2000.
- Taylor, Charles: *Sources of the Self. The Making of the Modern Identity*. Cambridge (Cambridge University Press) 1989.
- Taylor, Charles: *The Ethics of Authenticity*. London (Harvard University Press) 1991.
- Valle, Edênio SVD: „Psicologia e energias da mente: teorias alternativas”, in: *A Igreja Católica diante do pluralismo religioso do Brasil* (III). Estudos da CNBB n. 71, São Paulo (Paulus) 1994.
- World Commission on Culture and Development: *Our Creative Diversity. Report of the World Commission on Culture and Development*. Paris (UNESCO) 1995.
- York, M.: „The New Age Movement in Great Britain”, in *Syzygy. Journal of Alternative Religion and Culture*, 1:2-3 (1992) Stanford CA.